

Ahmet Mithat Efendi _ Felatun Bey ile Rakım Efendi

Ahmet Mithat Efendi

1844 yılında İstanbul'da doğdu. Babası Hacı İsmail Ağa'dır. Babası küçük yaşta ölünce Mısır Çarşısı'nda çıraklığa verildi. Burada çalışırken bir yandan okuma yazma bir yandan da Fransızcayı öğrendi. Kendi kendini yetiştirdi. Annesi ile Vidin'e ağabeyinin yanına gitti. Öğrenime bu şehirde başladı. Niş, Rusçuk gibi Balkan şehirlerinde memurluk yaptı. Mithat Paşa'yla Bağdat'a gitti. İlk yazılarını halkı eğitmek amacıyla yazdı. 1871'de İstanbul'daki evinde bir küçük matbaa kurarak yazılarını kendisi yayınlamaya başladı. Daha sonra devlet memurluklarında yükseldi, o zamanki üniversitede tarih dersleri verdi. Bir yandan da Tercüman-ı Hakikat gazetesini çıkarıyordu. Eserlerinin sayısı ikiyüze bulur. Bunların çoğu roman ve hikaye, bir kısmı da çeşitli bilgiler vermek amacıyla yazılan eğitici ve tarihi eserlerdir. Piyesleri ve tercümeleri de vardır.

Eserleri:

Letait-I

Rivayat,

Hasan Mellah,

Denizci Hasan,

Hüseyin Fellah,

Eflatun Beyle Rakım Efendi,

Süleyman Musli,

Henüz Onyediyedi Yaşında,

Dürdane Hanım,

Jön Türk,

Yeniçeriler,

Obur.

BAŞLARKEN...

Stefan Zweig Dünün Dünyası'nda:

"Bin sayfalık bir kitaptan sekiz yüz sayfası çöp sepetini boylayıp geriye sadece iki yüz sayfalık bir öz kaldığında hiç de yakınmam bu bir bakıma gemi güvertesinden durma-macasına safra atmak gibidir. Sürekli bir sıkıştırmaya ve du-rultmadır... Homer ve Balzac'tan, Dostoyevski ve Thomas Man'a kadar

bütün dünya edebiyatını yazarın gereksiz yanlarını iyice kısaltıp yeni gözden geçirilmiş bir seride yayınlamayı işte bundan ötürü editörlere sık sık öğütlemişim-dir." der.

Yayınevimizin Klasiklerimizi günümüz Türkçesine çevirme çalışmalarında biraz da bu düşünce yatmakta... "Gençler Kitap okumuyor?" Sözüne sıkça rastlıyoruz. Esasen bu cümle: "Kitap okumuyoruz." şeklinde de pekala düzeltilebilir. Bu sorunun gerekçeleriyle beraber incelenmesi müstakil bir makale hatta bir doktora çalışması bile olabilir; fakat şu kesinlikle söylenebilir ki yüzyıl önceki eserlerimizin fazla okuyucu bulamamasındaki en temel etken eserlerin bugünkü kuşaklar tarafından anlaşılabilir sözcükler ve gereksiz detaylarla dolu olmasıdır.

Yine de her şeye rağmen yüzyılların gerisinden gelen güçlü eserler eğer hala kitapçıların "en çok okunanlar rafında" yer almaya devam ediyorsa günümüz yazarlarının düşüneneceği ve hesap edeceği çok şey var demektir.

Büyük edebiyat araştırmacısı Prof.Dr.Mehmet KAPLAN: "Türk okuyucusu romanın lezzetini Ahmet Midhat

Efendi'nin eserleriyle tadar." der. Bunda birçok neden var şüphesiz. Ahmed Midhat Efendi eserlerinde her insanın derinliğinde var olan güçlü telleri harekete geçirmeyi bilmiş ve bunu da ustalıklı eserlerine yansıtabilmiştir.

Yazarın bütün eserlerinde olduğu gibi bu eserin de kesinlikle her karesinde kendinizden birşeyler bulacaksınız. Bazen Rakım Efendi'ye bazen de Felatun Bey'e yakın hissedeceksiniz kendinizi.. Bazen bunların durumu içinizi burkacak...

Esasen Lale Devri'nden itibaren bütün tarihimiz, hep bu iki tip aydının yer yer çatışmasından bazen de kol kola gezmesinden oluşmuştur desek çok da abartmış olmayız.

Biz eseri sadeleştirirken yazarın kendine has üslubunu mümkün olduğunca korumaya özellikle dikkat ettik.Baş-langıçta tuhaf gelen bazı ibarelerin eseri okudukça aşınası olacaksınız.Eserin "her şeye rağmen Ahmet Midhat Efendi'ye ait kalması" ilkesini mümkün olduğunca korumaya çalıştık denilebilir.

Sizi eserle başbaşa bırakırken son bir not daha:Lütfen unutmayınız ki Tanzimat'ın bu iki Kalem Efendisi günümüz Türkiye'sinin Beyoğlu Bulvarı'nda yahut Büyük şehirlerin varoşlarında ansızın karşınıza çıkabilir. İşte o zaman bu eseri bir kez daha okumayı çok isteyebilirsiniz.

İyi Dileklerimizle.....

Ruhi BAKIR

Hayatı, Kişiliği, ve Eserleri

Ahmet Mithat Efendi, 1844'te İstanbul'da doğdu. Küçük yaşta babasını kaybedince ailece Vidin'e, ağabeyinin yanına gittiler. İlk tahsiline burada başlar ve aile kısa bir süre sonra İstanbul'a döner. 1861'de tekrar ağabeyinin yanına gidilince, o da Niş Rüştiyesi'ne (Ortaokul) girer ve üç yıl sonra mezun olur. Kısa zamanda Tuna vilayeti Mektubi Kalemi'ne (Yazı İşleri Dairesi) girer. Bu görevde Mithat Pa-şa'nın takdirini kazanır. Bu başarı ona paşanın kendi ismini vermesiyle kuvvetlenir. Bu arada İstanbul'da iken öğrenmeğe başladığı Fransızca'yı ilerletir. Tuna gazetesinin yazı işlerinde de çalışmaya başlar. 1866'da evlenir. 1869'da Tuna gazetesinin başyazarı olur.

Mithat Paşa Bağdat'a tayin olunca, onu da yanına alır. Bağdat'ta vilayet matbaasının ve Zevra gazetesinin müdürlüğünü yapar. Burada Muhammed Can Muattar adında bir İranlı'dan şark(doğu) ilimlerini öğrenir. 1870'de, Maarif Ve-kaleti'nin açtığı mektep kitapları yarışmasında birinci olur. Arkasından "Kissadan Hisse"yi ve "Letaif-i Rivayatım" adlı ilk hikayelerini yazar.

Bu arada ağabeyi ölünce kalabalık olan ailenin geçimini sağlamak ona düşer.

1871'de İstanbul'a döner. Ceride-i Askeriye'ye başyazar olur. Evinde kurduğu matbaada ilk eserlerini yayımlar. Matbaasını kısa bir süre sonra Babıali'ye taşır. Bu arada "Devir" ve "Bedir" adlı iki gazete çıkarır. Namık Kemal'le ta-

nışır. Bedir'den sonra "Dağarcık", sürgünde iken akrabası "Mehmet Cevdet" adı ile "Kırk Ambar"ı çıkarır.

1872'de "Eyvah" adlı ilk tiyatro eseri sahnelenir. "Vatan Yahut Silistre"nin halk üzerinde uyandırdığı tepki 1873'te, Namık Kemal ve arkadaşları ile sürgüne gönderilmesine sebep olur. Sürgün olduğu Rodos'ta birçok eserini yazar. V. Murat'ın tahta geçmesiyle affedilir ve İstanbul'a döner. Bu dönüş onun için tam bir yön değiştirme olur. Artık devlete karşı değil, onun yanında ve onun savunucusudur. Bu dönüş, onun Takvim-i Vakayi müdürü olmasını temin eder. "Üss-ü İnkılap" ve "Zübdet-ül-Hakayık"ında Abdülhamid'in ve onun idaresinin savunmasını yapar.

1878'de "Tercüman-ı Hakikat" adlı bir gazete çıkarır. 1884'te ikinci defa evlenir. 1889'da, Stockholm Müsteşrikler Kongresi'ne Türk delegesi olarak katılır. 1895'te, Mec-lis-i Umur-ı Sıhhiye başkanı olur. 1913'te ölür.

Ahmet Mithat Efendi, halktan yetişmiş, halk dilinde yazan bir yazarımızdı. Bu yetişme tarzı belki de, onun mücadelesine devam edememesinin en büyük sebebidir. Sürgün dönüşü fikirlerini terk etmesi ve baskısını kademe kademe imparatorluğun üzerine çökerten Abdülhamid'in safında yer alması, sadece cesaretsizlikle açıklanamaz. Unutmamalıdır ki, yine kendisi gibi halktan yetişen Ali Suavi de aynı dönüşü, aynı zamanlarda yapmıştı.

Fakat hiç bir hareketi, onun edebiyatımıza temin ettiği faydaları unutturamaz.

İlk roman ve hikaye yazarımız odur. Hayatı boyunca yazdığı roman ve hikayeleri ile, bizde okuyucuyu hazırlayan ve yetiştiren odur. Bu günkü Türk Edebiyatı sadece bu yönü ile, ona çok şey borçludur.

Bütün bunlar onun, Tanzimat nesli içinde bütün pasif-iğine rağmen yerini korumasını sağlamıştır.

Ahmet Mithat Efendi'nin en önemli eserleri şunlardır:

Roman ve Hikayeleri:

Esaret, Teehhül ve Felsefe-i Zenan (1870)

Mihnetikeşan ve Firkat (1871)

Yeniçeriler (1872) (Mustafa Nihat Özön, Yeni Baskı 1942)

Dünyaya İkinci Geliş (1874)

Hasan Mellah ve Hüseyin Fellah (1875)

Felatun Bey ile Rakım Efendi (1876)

Süleyman Musli (1878)

Henüz On yedi Yaşında (1881) (Hakkı Tarık Us, Yeni Baskı 1943)

Dürdane Hanım (1882) (Hakkı Tarık Us, Yeni Baskı 1948)

VolterYirmi Yaşında (1883)

Esrar-ı Cinayet (1885)

Çingene (1886)

Arnavutlar Solyotlar (1887)

Gürcü Kızı veya İntikam (1888)

Gönüllü (1896)

İön Türkler (1910)

Tiyatroları:

Eyvah (1872)

Açık Baş, Ahz-ı Sar Yahut Avrupa'nın Eski Medeniyeti (1875)

Hükm-i Dil, Çerkeş Özdenleri (1885)

Diğer Eserleri :

Üss-ü İnkılap (1878 -1879) Zübdet-ül Hakayık (1879)

Bu eserleri dışında çeşitli gazetelerde yazdığı makaleleri de vardır.

Ahmet Mithat Efendi'nin hayatı ve eserleri için, Ahmet Hamdi Tanpınar'ın XIX. Asır Türk Edebiyatı Tarihi'nden faydalanılmıştır. Bazı eserlerinin isimleri için de, Behçet Necatigil'in "Edebiyatımızda İsimler" sözlüğüne başvurulmuştur.

10

Birinci Bölüm

Felâtun Beyi tanır mısınız? Şu Mustafa Merakı Efendizâ-de Felâtun Bey! Galiba tanıyamadınız. Kendisi tanınmayacak bir adam değildir.

Mustafa Merakî Efendi Tophane'nin Beyoğlu'na yakın bölümünde oturur. Oturduğu mahalleyi açıkça söylemek pek doğru olmaz, anladınız ya! Şimdilik bu kadar bilgiyle yetinin.

Kırkbeşlik bir adamdır kendileri. Fakat babası bir çocuğun genç evlendirilmesine taraftardır, çünkü yüzü gözü açılmadan dünya evine girmiş olacağından ırz ve edebine güzelce sahip çıkar, görüşünde olması sebebiyle Mustafa Merakî Efendi'yi daha onaltı yaşında evlendirmişti. Bu sebebe dayanan Mustafa Merakî Efendi kırkbeş yaşındaydı, oğlu Felatun Bey ise yirmiyedisinde. Aralarındaki bu az yaş farkı onları baba-oğul gibi değil de arkadaş gibi gösteriyordu. Fakat Mustafa Merakî Efendi'nin çocuğu yalnız Felatun Bey değildi. Bir de kızı vardı ki ismi Mihriban hanımdır. Mustafa Merakî Efendi kırkbeş yaşındayken Mihriban hanım henüz onbeşindeydi.

İnsanın kırkbeş yaşında iken böyle yirmiyedi yaşında bir oğul ile onbeş yaşında bir kız çocuğuna sahip olması ne büyük mutluluktur. Fakat size hemencecik şunu da bildirelim ki böyle mutluluk çoğunlukla babalara özgü olup anneler için böylesi mutluluk bela kabul edilir. Mustafa Merakî Efendi'nin eşi için de durum böyleydi. Zira Mustafa Merakî Efendi onaltı yaşında iken babası tarafından evlendiril-

11

diği zaman oniki yaşında bir kız ile başgöz edilmişti. Öyle ya! Karı, kocasından dört beş yaş küçük olmak lâzım gelmez mi?.. Doğrusu oniki yaşındaki kızcağız onbeş yaşında dünyaya çocuk getirdi. Ancak ondan sonra kaç defa hamile kaldı ise de çocuğunu rahminde barındıramayıp düşürürdü. Doktorlar işin aslını incelemediklerinden kadının rahmini muayene ve tedavi etme ye yeterli olmadıklarına görüş bildirip bunun bir 'ihtilâl' olduğuna hükmederek el çektiler, iş ebelere kaldı. Onlar sargılar ile Mihriban hanımı düşürtmeyip, yani çocuğu korudularsa da çaresiz anneyi kurtaramadılar ve kadın kızını doğururken öldü...

Mevlâ rahmet eylesin! Böyle şeyler olağandır!.. Başka ne diyelim? Mustafa Merakî Efendi eşinden ayrıldığı zaman elinde onüç yaşında bir oğul ile kundakta bir kız bulunduğundan bir zaman için zorunlu olarak evlenemedi. Halbuki son yüzyılda gelişen medeniyet İstanbul'da bir adamın bekâr olarak yaşamasına müsait olduğundan, bir süre bekâr kaldıktan sonra Mustafa Merakî Efendi bir daha evliliği bile aklından geçirmede. Kızına dadılık etmek için yaşı geçkince bir kadın aldı. O kadın çocuklara bakar, ihtiyarca bir Rum karısı yukarı hizmetini görür, bir de Ermeni karısı aşçılık ederdi.

Nasıl? Evinin iç yönetimi size çok mu garip geldi? Bizim Mustafa Merakî Efendi batı özentili bir adamdı. Hem de hangi batı takıntılı adamlardandır, bilir misiniz? Haniya bundan onbeş yirmi yıl önce İstanbul'da batı takıntılılar yok muydu? İşte onlardan. Hâli vakti pek yolunda hem de pek yolunda olduğundan kendisi zaten Üsküdarlı olduğu ve orada güzel konağı, bağı, bahçesi dahi bulunduğu hâlde soyut alafranga, yani rahat yaşamak için bütün malını ucuza pahalıya bakmayarak satıp gelmiş, Tophane'nin Beyoğ-lu'na yakın bir mahallesinde arsasından güzel bir ev yaptı-

12

rıp yerleşmişti. Alafrangaya olan merakın derecesini şundan anlayınız ki yaptırdığı ev mutlaka alafranga olmak için taş bina şeklinde yaptırılmıştı. Şimdi böyle bir semtte, böyle bir evde, bu kadar alafranga olan bir adam artık evine arap çorap doldurur mu? Bununla birlikte ara bir bir alafranga dostları da gelmekte olduğundan bunlara hizmet etmek için Rum ve Ermeni hizmetçi ihtiyacı açıktır.

Bizim asıl amacımız Felatun Beyi haber vermek, yani işin ehline tanıtmak olduğuna göre, babası

Mustafa Merakî Efendi hakkında böyle soyu temiz bilgisini vermeye gerek yoktur zannetmeyiniz. Felâtun Beyi güzelce tanımak için kendisinin soy ağacını görmek elbet gereklidir. Böyle bir soydan gelen adamın hâl ve tavrı daha kolay anlaşılabilir.

Felâtun Beyin çocukluk zamanını nasıl geçirmiş olduğunu anlatmak için geniş geniş anlatmaya ihtiyacımız yoktur. Mustafa Merakî Efendi, olgunluk derecesindeki alaturkalıktan yine olgunluk derecesindeki alafrangalığa birdenbire sıçramış bir adam olduğu ve bu dönüşüm ise yalnız kendini tatmine yöneldiği maddi ve mânevi zevkleri düşünmekten başka birşey yapmayan böyle bir adamın, hem de öksüz kalan evlâdı nasıl bir terbiye altında büyüteceğini her kim düşünse bulabilir. Doğrusu çocuk ortak okula verilmiş olduğundan her gün çantası elinde gider gelirdi. Bundan başka bir de Fransız hocası vardı ki haftada iki defa gelir giderdi. Lâkin Mustafa Merakî Efendi öyle eğitim görmüş bir adam olmadığı gibi çocuğunun öğrenimine bakabilecek vakti olmadığından, oğlunun okula gidip gelmesini ve Fransız hocasının dahi eve gelip gitmesini bir çocuğun terbiyesi için yeterli görürdü.

Oğlunun gördüğü terbiye bu yolda olduktan sonra, kızının terbiyesi ne hâlde kaldığını da çıkarabilirsiniz.

Fakat şunu da uyardıktan etmeyelim ki bu çocukların

13

giyinmesi, kuşanması elhak söz götürmezdi. Beyoğlu'nda çocuk elbisesi olarak her ne ki moda olmak üzere şüyu bulur idiyse Merakî Efendi herkesten önce onu alıp çocuklarına giydirmeye mecburdu.

Ha! Bak biz şuna dikkat çekmeyi unuttuk. Bizim Mustafa Merakî Efendi'nin ismi yalnız Mustafa Efendidir. Merakî lakabı kendisine sonradan verilmiştir. Zira bu adamın bazı tuhaf durumları olup örneğin kendi evinde mükemmel yemek dururken bazı akşamlar gidip Beyoğlu'nda bir bakkal dükkânında çiroz ve zeytin gibi şeylerle akşam yemeği yemesine arkadaşları itiraz ettikçe, "Ne yapayım, merakımdan!" ve örneğin bazı geceler Naum'un tiyatrosuna bedel Elmadağı'nda balıkçı ve kuşbaz takımının gittikleri yerlere gitmesine bir mâna veremeyenlere "Merak bu ya!" gibi karşılıklar verdiğiinden "Merakımdır", "Merak bu ya!", "Merakıma dokundu", "Merakıma elvermez" sözleri kendisine Merakî lakabı takılmasına sebep olmuştu.

Buraya kadar söylediğimiz sözlerden bizim Felâtun Bey'in başlangıç hâli hakkında alınacak bilgiyle açık edilecek fikir için yeterlidir. Şimdi bakışlarımızı Mustafa Merakî Efendi'nin kırkbeş yaşında bulunduğu zaman oğlu Felâtun Bey'in yirmiyedi ve kızı Mihriban hanımın ondört yaşlarındaki hâllerine çevirelim:

Bu sırada Felâtun Bey büyücek Kalemlerin birisinde memurdu. Lâkin bazı kalemlerde bazı efendiler vardır ki doğrusu devletinin en büyük makamını tutabilmek elde edebilmek için kâtiplik zamanını gece gündüz çalışmak ve içinde bulunduğu dâirenin değil belki devletin bütün bölümlerinin emirlerini bilmek kuşatmak için iğne iplik olarak bol bol verir. Böyle usta gayretlileri tanırırsınız ya! Bizim Felâtun Beyefendi bunlardan değildi. Nesine lâzım? Ayda çalışmasa yirmibin kuruş geliri olan bir babanın bir tek oğlu

14

olup, kendisi ise filozofça düşünmek için gerçekten Eflâtunlardan daha dakik bulurdu. Dünyada yirmibin kuruş geliri olan adamın başka hiç bir şeye ihtiyacı kalmayacağını hükmetmiş ve alimlere

yakışır olgunluğunu kendisi beğenmiş olduğundan cuma günü mutlaka bir gezi bölgesine gidip cumartesi ise dünkü yorgunluğu çıkarır ve pazar günü gezi bölgeleri daha alafranga olduğundan gitmemelik edemezdi. Pazarın yorgunluğunu dahi pazartesi çıkarır. Salı günü Kaleme gitmeye hazırlanır da havayı uygun görünce Beyoğlu'nun bazı görülecek bölgelerini, baba dostlarını, arkadaşlarını ve saireyi ziyaret arzusu o günü de tatil ettirir. Çarşamba günü Kaleme gidecek olursa saat altıdan dokuzaya kadar olan vakti ancak o haftanın vurdulu kırdılı hikâyeye bulabilip akşam için mutlaka iki dalkavukla gelir. Bunlar dahi kendisi gibi genç olacaklarından ve bahusus Felâtun Beyefendi Beyoğlu'nda oturmak münasebetiyle ahababını alafranga bir yolda eğlendirmek lâzım geleceğinden perşembe gecesini alafranga eğlence mahallerinde geçirir. O gece sabahladığı için perşembe günü akşama kadar uyur. Nihayet yine cuma gelir ve işte şu bir haftalık uğraşı nasılsa diğer haftaların uğraşları da yine aynı haftaları andırır.

Ya böyle haftada üç saat Kaleme giderek onu da gereksiz hikayelerle geçiren bir delikanlı ne öğrenebilir?

Nasıl, ne öğrenebilir? İşte Felâtun Bey öğrenmiş ya! Yazısı var, okuması var, Fransızcası var, zeki, zihni açık, kurnaz, özellikle ayda babasının yirmi bin kuruş da geliri var! Dünyada bir adamın öğreneceği daha ne kaldı?

Bak, Allah için söyleyelim: Felâtun Beyin yeni bir kitaba karşı merakı oldukça fazladır. "Canım şöyle bir hikâyeye basılmış" dediler mi, Felâtun Bey için "Onu görmedim" demek imkansızdı. Hangi kitap çıkarsa çıksın, satıcılardan

15

kendisine dâima kitap getirmeye alışmış olan, en evvel Fe-lâtun Beyin kitabını götürüp Beyoğlu'nda ciltçi H.'ye teslim eder ve o dahi çok güzel alafranga olarak ciltler arkasına altın yıldız ile A ve P harflerini dahi bastıktan sonra getirip Felâtun Beyin uşağına verir ve akşam Bey gelince kitabı görüp gayet düzenli kütüphanesine yerleştirirdi.

Fransızca bu iki harfi tanırırsınız ya! Birisi A birisi P harfleridir. Evvelkisi Ahmed Felâtun Beyin isminin ilk harfi ve ikincisi Felâtun sözcüğünün Fransızcası olan Platon kelimesinin birinci harfidir. Alafrangada bir adamın isminin yahut isimlerinin böyle ilk harfi yahut harfleri konulmak vardır ki buna o adamın "markası" denilir.

Meramımız burada Felâtun Bey'i kötülemek olmayıp kendi hâl ve tavrını okuyucuya hakkıyla tanıtmaktır. Binâenaleyh şunu da ekleyelim ki:

Bizim Felâtun Bey bu kadar zengin olduğuna ve kendi hakkında güzel güven yani halk sözlüğünde, 'kibri de tamamlandığına göre tavrından, azametinden geçilmemek lâzım gelir ise de Felâtun Beyin hâli bunun aksineydi. Alafrangalık hâli malum ya! Herkese alçak gönüllük göstermeye, herkesin yüzüne gülmeye insan mecburdur. Hatta bazı kere Felâtun Beyin yanında bulunan uşağı kendi beyini bir gayet tatlı ve nazikçe ve saygılı konuşuyor görünce; "Bu efendi bizim beyin pek dostu olmalıdır" inancına düşerdi. Lâkin o adamdan ayrıldıktan sonra Beyefendinin kızgınlığından çıldırmak derecesine geldiğini ve hatta sövüp saydığını görünce ve işitince uşak şaştığından ne düşüneceğini dahi bilemezdi. Doğrusu düşüncesi, soyu temiz adam, sonra arkasından sövüp sayacağı bir adamın yüzüne karşı böyle nezâket göstermeyi kendilerinin dâva eyledikleri mertliğe uygun bulamazlar ise de alafranga olanlar dahi, mertlik âdeti ahmaklıktan ibaretti diye hükmederler.

16

Burada Felâtun Beyin uşağını anlattık hâlini birazcık olsun söylemedik. Bu Mehmetçik, Kastamonu'dan yeni gelmiş, daha dünyayı öğrenmemiş, ayda yüz kuruşun bağılsını, ensesine muhabbet ve aferin makamında bir tokat vurulmasının zorunlusu bir adam olup hizmet ettiği efendinin bir oğlu ile bir kızı olduğunu öğrenmeyi başarmış ve hatta oğlunun ismi "Pantolon Bey" ve kızının ismi dahi "Merdivan Hanım" olduğunu bile bellemişti.

Ne zannettiniz ya! Felâtun isminden "Pantolon" lafzına ve Mihri ban isminden de "Merdivan" kelimesine geçebilmek haylice dayanıklılığa uygundur. Mehmetçik asıl büyük efendiye dahi "Meraklı Efendi" derse de efendisinin isminde lam olmadığı için bunu doğru söylememekte olduğunu anlayarak mahcup olurdu. Hem bizim Mehmet memleketinde iken amme cüzüne kadar okumayı başarmıştı!

Merâkî Efendi'nin alafrangalığıyla beraber böyle bir Mehmetçiği konağına kabul etmiş olmasına şaşmayın. Onu terbiye edecekti. Hatta terbiye etmeye başladı bile. Bir gün, "Mehmet! Beyefendi ne yapıyor?" deyip de, Meh-meçik "çorba içiyor" cevabını alınca "Oğlan, öyle söyleme, ona alafrangada 'supe yiyor' derler" demiş ve Mehmet, "Hayır efendim, Allah göstermesin! Sopa yediği yok, çorba içiyor" dediği hâlde dahi Merakî Efendi meraklanmayıp, "Oğlum! Alafrangada çorbanın ismi supedir. Bunlan birer birer öğrenmeli" diye bir öğüt vermişti, işte anlayınız ki Mehmet de yavaş yavaş alafranga olacaktır.

Nasıl olmasın ya? Olmamak mümkün mü? Büyük efendi ne ise ne, ama küçük bey Fransızca'dan başka söz söylemiyor ki! Sütlü kahve isteyeceği zama "Kafe o le" diyor, Mehmet ise bunu "Kovala"dan başlayıp evvelce öğrenmiş olduğu "Karyola" kelimesine kadar tatbik ede ede ister istemez belliyor.

Felâtun Bey'in kıyafetini sorarsanız açıkça anlatmaya

17

kalksak acze düşeriz. Şu kadar diyelim ki, haniya Beyoğ-lu'nda elbiseci ve terzi dükkânlarında modaları göstermek için mukavvalar üzerinde bir çok resimler vardır ya! işte bunlardan bir kaç yüz tanesi Felâtun Bey'de mevcut olup elinde resim, endam aynasının karşısına geçer ve kendisini resme benzetinceye kadar mutlaka çalışırdı. Binâenaleyh kendisini iki gün bir kıyafette gören olmazdı ki "Felâtun Bey'in kıyafeti şudur" demek mümkün olsun.

Bak, şeklini, simasını pek kısaca tarif edebiliriz. Ortaca boy, ince endam, sarıca beniz sahibi bir delikanlı olup, kaşları, gözleri siyah, saçları, ağzı, burnu, filânı hep bir kadının "elverişli" diyeceği kadar letafet tasvirlerdi. Madem ki Felâtun Bey hakkında bu kadar bilgi aldık. Biraz da Mihriban hanım hakkında bilgi alalım:

Bu kız her şeyce olduğu gibi şekil ve yüzce dahi Felâtun Beyin kardeşi olduğu görülürdü. Lâkin kız çehresinde mutlaka ve ister istemez hoşluk daha fazla olacağı başkaca düşünülecek bir şeydir.

Diğer kızlar gibi Mihriban hanım oya yapmasını bilmez. Zira alafrangalarda oya yoktur. Kese, çorap ve saire örmesini dahi bilmez. Çünkü onları modist kızları örer. Nakısı da onlar işler. Yapma çiçekler Beyoğlu'nda çok! Bunları yapmak için niye zahmete girsin? Çamaşır yıkamak, ütölemek hizmetçilerin ve yemek pişirmek de aşçının işidir. Hatta kendi başını taramak bile alafrangada olmayıp özellikle peruktan kan gelir gibi tarar.

Alafrangada kızlar için okumak, yazmak, öğrenim gerekirse de biçare kızcağız öksüz büyüdüğünden başarılı olamadı. Babası muzıka öğrenmesi için kalite bir piyanocu madam getirmişti. Lâkin madam kendisi çalıp babası dinlediği için Mihriban hanım;

"Taş altında bir yılan kaşları durur divan" şarkısından başka bir şey öğrenemedi.

18

Bununla beraber kızcağız hoppa mı, hoppa mı, hoppa! Şen mi şen mi şen! Zıp zıp sıçrar! Ter ter tepinir! Kendisi yetişmiş, çatmış olduğu yönle birkaç yerden görücüye gelmişlerdi. Bahusus babasının serveti, şöhreti, her servet düşkününü çekerdi. Ancak görüçülere Mihriban hanım oğullarının neci olduğunu sorar, "Kâtip" cevabını alınca, "Oh! Cebi delik!" der, "Asker" cevabını alınca "Yarım kundu-ralı" der; "Hoca" cevabını alınca "Sarımsak başlı" der, hâsılı her biri için bir kulp uydurup mâşaallah eğer görüçüler "A hanım kızım! Niçin böyle söylüyorsunuz? Oğlumuz şöyledir, böyledir" diyecek olursa bir püsküllü kahkaha koyverip "Oh, kalmış kalmışım da sizin oğlunuza mı kalmışım hanım, oğlunuza başka yerden kız arayınız" diye kalkarak yü-rüyüverirdi.

Nasıl, Mihriban hanımın bu kadar serbestliğine şaşırıyorsunuz? Şaşırmayınız. Zira kızcağız bir evin hanımı olarak büyümüş olduğundan gelen görüçülere gelin makamında dahi kendisi çıkardı. Kaynana makamında da kendisi, görücü hanımlara verdiği cevabı ise bir kaynana sıfatıyla verirdi, işte şaşıracaksınız bu serbest kaynanaya şaşırınız.

Eğer şu Felâtun Bey ve Mustafa Merakî Efendi ve Mihriban hanımın halini anlatmak size usanç verdi ise affınızı dilekçeyle beraber son durumları olarak şunu da arz etmek-liğime izin buyurmanızı rica ederim:

İş bu baba ve oğul ve kız yahut kız kardeş, üçü bir yerde buldukları zaman baba oğul şayet Mihriban hanımın bir çiçeğini veya eldiven giyişini beğenmeyecek olsalar, kızcağızın üç gün üç gece ağlayacağını bildikleri yönle başına bir çiçek değil saksıyı giymiş olsa bile pek ziyâde yakışık aldığına yemin etmeye zorunluydular. Felâtun Bey ise bir fikrini babası teslim etmediği zaman herifin cehalet hâlini ortaya koymaktan çekinmediği yönde çaresiz adamcağız oğlu

19

Felâtun yanında sıkılmamak için -beyefendi- her ne oy ve görüş bildirse Mustafa Merakî Efendi güya kırk yıldan beri o fikirde, o görüşte bulunuyormuş gibi onay vermeye zorunluydu.

Hatta bir gün baba ile oğul meyanında günlerin uzanıp kısılması ne hikmete dayanak olduğuna dâir bir konu açılmıştı. Mustafa Merakî Efendi bu bölümde kendi görüşünü söylemekten çekinmekle oğlunun fikirlerine bilgisine gözlerindeki yaşta eridi bitti. Hele çocuk,

"Kış mevsiminde havalar bulutlu olduğu için bulutlar güneşin ışığı bizi hızla kavuşmamızı önler ve erteler" dediği zaman babası,

"Mâşaallah, mâşaallah! Gerçekten Eflâtun'lar âciz kalacak. Vallahi ben de öyle mi?Alay ediyorum ama bir kere de sizin fikrinizi anlamak isterdim" demişti.

Ama inanınız ki herifçik, oğlunun bu fikrini saf bilgi olarak kabul etti. Hatta oğluna ricayla, minnetle bu sorunu kaleme dahi aldrıp zamanımızda çıkan edebiyat dergilerinden birisine bağlanmak üzere matbaasına götürdü ille de kabul ettiremediğinde şiddete döndü..

ikinci Bölüm

Geçen bölüm bize hikâyemizi kendi isimlerine anlattığımız iki zattan birisinin özel hallerini epeyce öğrettik. Burada dahi yine böyle bütün olsun Rakım Efendi'nin özel hallerini görmeye ihtiyacımız var.

Rakım Efendi dediğimiz çocuk, eski Tophane kavaslarından birisinin oğlu olup bundan yirmi dört yıl önce babası öldüğünde anası elinde bir yaşında yetim olarak kalmıştı. Bir kavas evlâdına ne bırakabilir? Bizim Rakım Efendinin babası ise Salıpazarı tarafında üç odalı bir çürük kümes ve bir de arap cariye den başka mal sayılabilecek hemen hiç bir şey bırakmamıştı.

Annesi gayet kadın, Fedâyî nam arap cariye ise annesinden belki de daha kadın olduğundan, kocasının ayrılık acısı oldukça anlaşılır olup aklını başından aldıktan sonra annesi,

"Fedâyî! Artık aramızda hanımlık, halayıklık kalmadı, ikimiz de çalışıp kendimizi ve bir de şu yavrucağı beslemekten başka çaremiz yoktur." dediğinde, sadık arap:

"Ah hanımcığım! Sen neye çalışacaksın? Ben çalışırım. Hem seni hem küçük beyimi evlâdımı beslerim" diye bütün yönetimi kendi üzerine almayı bile göze almıştı. Böylece annesi ilgi ve yakınlığını yalnız Fedâyî üzerinde bırakmadı. Kendisi el dikişi diker, oya yapar, çevre, uçkur işler ve bunları Salıpazan'nda Fedâyî'ye sattırır, diğer günler ise Fedâ-yî'yi büyücek yerlere çamaşıra, tahtaya gönderir, arada bir kendisi de gider, hâsılı ellerinin emekleriyle kimseye muh-

taç olmadan geçinebilirdi.

Rakım büyüdü. Beş yaşında Salıpazan'ndaki Taş mektebe verilip onbir yaşında İstanbul tarafında Valide Orta Okuluna alındı. Onaltısında oradan çıkıp Dışışleri Kalemine kendisini kabul ettirmeye yol buldu.

Aman bu çocuk ne kadar çalışıyordu! Haniya "gece gündüz çalışıyor." derler ya! İşte gece gündüz gerçekten çalışan bu idi. Tam evlâdını bu boya getirdikten sonra annesi ölmesin mi?

Ama bu da hakkında bir nimetti.

"Ah! Râkımçığımın bir kere insan içine karıştığını görsem hiç gözüm arkada kalmazdı." derdi ve işte arzu eylediği bu nimete kavuştu.

Râkım'da henüz aylık yıllık yok. Sadık Fedâyî hâlâ dikiş diker, mendil çevre işler, kahve torbası diker, çamaşıra, tahta silmeye gider. Aldığı paradan evin zorunlu harcamalarından artan paranın tamamını "Delikanlıdır, parasız kalmasın." diye Râkım'a verirdi. Fakat Râkım'ın cep harçlığına o kadar ihtiyacı yoktu. Sabahleyin Süleymaniye'ye medreseye gidip saat dörtte oradan çıktuktan sonra Kaleme, sonra Kalemde aldığı Fransızca dersini takviye ile beraber bu sırada bir kat daha ileriye gitmek için Galata'da bir doktora giderek akşam saat birde evine gelir ve sonra yemek yer, Kazancılar mahallesinden Beyoğlu'na çıkıp yine Dışışleri Kalemine arkadaşı bulunan bir Ermeni'ye Türkçe okutmak ve bu hizmete karşılık onun bir çok Fransız kitaplarını karıştırmak ile geçiren bir çocuğa paranın ne lüzumu kalır?

Hatta cumaları bile Rakım, birlikte büyüdüğü Ermeni arkadaşının kütüphanesinden çıkmazdı. O kadar ki ev halkınca ve ailece Rakım -güvenilir, olgun adam- bulunduğundan pazar günleri Dışışleri Kalemî tatil olarak yine arkadaşının evine gidip de eğer o gün ailece bir yere gidilecek ise

22

Râkım'ı kütüphane odasına kaparlar, öyle giderlerdi. Rakım için böyle bir gün ne mutlu gündü?

Bizim Rakım Efendi bu suretle tamam dört yıl boyunca daha öğrenmeye devam etti. Koca Fedâyî dadı halk mutfaklarında kül kömür olarak hanımının kendisine emanet bırakmış olduğu nur parçasını hor ve hakir bırakmak şöyle dursun, âdeta hâli vakti yolunda bir adam evlâdı gibi geçindirmeye başarılı oldu.

Lâkin Rakım Efendi'nin aldığı terbiye ve gördüğü eğitim öyle her zengin çocuğuna kısmet olamaz. Kendi cariye ve dadısının şevk ve gayreti sayesinde Arabîden sarf ve nahiv bir başkasından Risale-i Erbaa'yı açıklamalarıyla beraber lâyıkiyle gördü. Hele mantık ilmini son damlasına kadar pek kuvvetli okudu. İlm-i hadis ve tefsirde oldukça gelişti. Fıkhi dahi gözden geçirdi. Farisîden Gülistan ve Baharistan ve Bostan ve At-tar'ın Öğütleri ve Hafız ve Sâib'i okumaktan kesinlikle bıkmadı en seçici parçalarını ezberledi. Fransızcaya gelince: Bir kere dilde yetenek kazandı. Bundan sonra Galata'daki dostundan doğal bilimler, kimya, bir kitabı analaşılır şekilde insanların yararına sunma konusunu öğrenip Beyoğlu'ndaki Ermeni dostunun kütüphanesinde dahi coğrafya, tarih, hukuk ve devletlerarası ilişkilere dair gerekli bilginin ötesinde dahi yeni ve farklı bilgiler topladı. Hele okuduğu Fransız romanlarının, tiyatro kitaplarının, şairlerinin ve edebiyatının âdeta sonu yok gibiydi. İki gece kendisinde kalmak üzere bir kitabı evine götürmek için izin alabilecek olsa onu yalnız okumakla yetinmeyerek en güzel parçalarını tercüme dahi ederdi, işte Rakım Efendi'nin türlü durumları bundan ibaretti. Parasızlık ise âdeta yirmi yaşına kadar devam eylemişti. O zamana kadar kalemce kendisine verilen maaş yüz elliye kadar varmışsa da, yirmi yaşında bir hariciye vekili için bu paranın para bile demek olmadığı açıktır.

Bir gün Rakım Efendi'nin yakınlarından bir matbaacı, ken-

23

dîsî"

ne Fransızca bir kitap getirdi. Bunu Türkçeye tercüme ederse yirmi altın kadar verebileceğini söyledi. Kitap yüz elli, iki yüz büyücek sahifeli bir şey olduğundan koca Rakım bunu bir haftada çevirmek cesaretiyle kabul eyledi. Doğrusu bir hafta değil ama oniki günde kitabı bitirip götürdü. Matbaacı da hepten yirmi lirayı verdi.

Haydi bakalım bu parayı aldığı zaman şu Rakım Efen-di'nin ne kadar sevinmiş olduğunu kim hesap edebilir?

Nafile kimse hesap edemez. Çaresiz Rakım o zamana kadar bu miktar parayı Galata'da kuyumcu kutularından başka bir yerde görmemişti. Hele bir gün olup da kendisinin hem de çalışması karşılığı olarak bu miktar paraya sahip olabileceği olasılığını -vakıa arzu eder idiye de- hiç hükmedemezdi. Şimdi bu serveti, bu hazineyi avucu içinde görünce hâlâ kendisinin olduğuna inanamayıp bir hayli derin derin düşünüp sonra bu hazineye sahip olduğuna inandığı zaman gözlerinden dolu taneleri gibi sevinç gözyaşlarının akmasına engel olamamıştı.

Ne o? Şaştınız mı? Hey kardeşim hey! İçinizde Rakım hâlinde büyümüş adam var ise düşünsün

baksın, çalışıp ilk kazandığı paraya ne kadar sevinmiştir, hatırlasın. "Bir adamın yirmi lirası olamaz mı?" diye düşünmek uygunsuzdur. İşte ömründe yirmi lirayı görmemiş ve insan olmak için ne gerekli ise elde ettiği emrinde çalıştığından geri durmamış olduğu hâlde ilk defa olarak bu parayı kazanmış olan zat bizim Rakım Efendi'dir.

Çaresiz çocuk paralan alınca hemen evine koşup sadık dadısının önüne koydu. Ne dersiniz? Kadıncağaz bunları görünce birden bire bozulup "Aman beyim, bunları nereden buldun? Sakın..." diye âdeta bir büyük kötüniyetini anlatmaya kalkmış ise de, Rakım akçenin neredengeldiğini dadiya anlatarak onu kendisinden daha fazla memnun eylemiş ve "Ah! annen sağ olaydı da, senin böyle dört kese

24

akçeyi birden kazandığını göreydi! Mevlâ rahmet eylesin" dediği zaman kendi kendisini tutamayıp ağlamaya başladığı zaman, Râkım'ı dahi ikinci defa olarak yine ağlatmıştır.

Bundan sonra şu ilk servetin nasıl pay edileceğini düşünmeye başladılar. Zira biz Râkım'ın bu kadar paraya ilk defa olarak sahip olduğunu söyledikse de kendisine aç gözlülük etiketi yapıştırmamıştık. Bilâkis Rakım yoksulluk içinde tok gözlü olduğu hâlde büyümüş olduğundan eline para geçtiği zaman onu gelişigüzel harcaması mümkün değildi. Parasını çarçur etmeyip mutluluk sebebi sayar; binâenaleyh özellikle mutluluk yolunda harcamak için para kazanmayı severdi. Kendi dadısı "Beyim! bana kalırsa bu para ile bir kaç kat elbise alırdık da halk içinde temiz temiz gezerdik." dediyse de, Rakım, "Hayır dadıcığım! Benim üstüm başım bana yeter. Birinci iş seni artık halka hizmet etmekten kurtarmaktır. Zira sen artık ihtiyar oldun" diye paranın yarısını ayda ikişer yüz elli kuruş harcamak üzere dört aylık tedbirli olarak bir kenara ayırdı ve diğer yarısını da pek çok yerinden yıkılmaya yüz tutmuş evlerini tamir ettiler.

Her başlangıçta her siftahta bir bereket olduğu bütün esnaf tarafından bilinen bir husustur. Bu inancı bizim Rakım Efendi'de doğuracak hâller dahi gecikmedi. Kendisi Babiâli'ye yürüdü eksik olmayan yabancı gazetelerini baştan aşağıya süzerek aldığı bilgi üzerine diplomatlığa dahi ulaşmış olmakla arada bir haber yazmaya başladı.

Bu hizmeti bir aralık karşılıksız görüverir idiyse de matbaacılar kendisini hizmeti yazmaya devam etmeye zorlamak için haftada, onbeş günde Râkım'ın eline birer ikişer lira kıstırmaya başladılar. Hatta bu paraya sonraları daha fazla zam geldi. O kadar ki Rakım haftada iki lira kadar durmadan gelmekte olduğunu görünce kalem de bıraktı.

Biz bu ayrılışa üzüldük. Zira koca Rakım kalemde kal-

25

mış olsaydı feyz alacağına şüphe edilemezdi.

Rakım bir aralık yabancı dostları çoğalttı. Bunların çoğalması kendisine bir alafranga arzuhalcilik ve tercümanlık yolu açıp yabancılardan Türkçe bir nota, dilekçe, protesto, arzuhal filân yazdırmak isteyenler, işlerini Râkım'a havale ederlerdi.

Sözü uzatmayalım? Rakım bir kaç sene bu yola devam eyledikten sonra ayda yirmi otuz liraya kadar kazanmaya başlayıp fakat çaresiz çocuk bu parayı kazanabilmek için yirmi dört saat gününden yalnız yedi saat kadarını uyku ve dinlenmeye ve yemeye içmeye ayırarak on yedi saatini hemen durmadan

işlemekle geçirirdi.

Salıpazan'ndaki evceğizini yenilemek suretiyle tamir etti. Pek güzel ve tabiatça döşetti dayattı. Kendisine bir kütüphane yapmaya başlayıp Türkçe ve Fransızca en tanınmış eserleri topladı. Bu kadar masrafla beraber yine Râkım'ın kesesinde para eksik olmazdı.

Dadısı bir kaç defa Râkım'ı evlendirmeye kalkıştı. Rakım kendisinin evliliğe ihtiyacı olmadığını bildirirdi. Sadık Fedâyî, evin içine bir gelin gelmesini yalnız Rakım için istemeyip ihtiyarlık zamanında kendisinin dahi bir can yoldaşına ihtiyacını belirtince Rakım işin bu yönünü uygun görerek bir cariyeye almaya karar verdi.

Dadısı bazı tanıdığı esircilere sipariş etmiş olduğu yönle öteden beriden bir kaç Arap cariyeye geldiyse de Fedâyî bunları bir nihayet iki gün tecrübe eder, beğenmez, yine gönderirdi. Bir gün Rakım Efendi Tophane'den Beyoğlu'na çıkmak için Kumbaracı yokuşuna kestirmeden varmak üzere Karataş'tan geçirdi. Uğursuz dere üzerinde ihtiyar ak sakallı bir Çerkesin yanında bir kız olduğu hâlde bir kapıyı çaldığını gördü. Kıza dikkatle baktı. Baktığı anda yüreği kıza aktı ise de "Adam neme lâzım? Dadım beyaz istemiyor, arap istiyor, bu bizim işimize elvermez" diye başını alıp yü-

26

rüyüvermişti. Zira ak sakallı ihtiyarın yanında bulunan kız beyaz hem de güzel bir Çerkeşti.

Rakım alıp yürüyüverdi ama bir türlü ayakları ileri gitmez ki! Ne için olduğunu kendisi de bilmez. "Canım bir kere görür sorarsam almaya borçlu olacak değilim a!" diye geriye dönüp ihtiyar ve kız kapıyı açtırıp ve sonra kapatmış olduklarından bu kere kapıyı kendisi çalmaya mecbur oldu.

Açtılar. Rakım, ihtiyarı çağırdı. Geldi. Kızın cariyeye ve satılık olup olmadığını sordu. Cariye satılmış. Görmek isledi. Gösterdiler. Uzun boylu, kara gözlü, kara kaşlı, ufarak ağızlı, güzel burunlu, hâsılı kusursuz bir güzel idiye de gayet zayıf ve hastalıklı on dört yaşında olduğundan öyle olur olmaz müşterinin beğeneceği gibi bir şey değildi. Fakat neydi kızda o baygın bakışlar? Neydi o harika tebessümler?

Rakım kızın elini kim bilir ne için fakat pek çok olasılığa karşı şaşkınlığıyla kendi eline almış bulunduğu sonra da bırakmak hatırına gelmemişti. Heriften fiyatını sordu. "Yüz altın" demesin mi?

Herif, kızın değerinden bahseder. Ya Rakım ne yapar? Rakım çocuk gibi ağlar. Ay kıza ne oldu? Zira o da Râkım'a karşı ağlamaya başladı!

İhtiyar ne anlam vereceğini bilemez. Bir kimsesine mi benzettiğini Râkım'dan sorar, bir cevap alamaz.

Hayır, Rakım kızı kimsesine benzetmemişti.

Size biz haber verelim: Rakım âdeta Cenâb-ı Hakk'ın kendisi gibi bir öksüze böyle beyaz cariyeye karşılık verdiği kadar yardımını bildirip buyurduğunu bakışı şükranla almış olduğundan sevinçle ağladı. Evet! Rakım bu kadara kadar hassas ve ince ruhlu bir çocuktü.

"İhtiyara, bu kızın değeri var mı, yok mu diye sormuyorum. Satılan şey bunun hürriyetidir. Hürriyetin cihanlar değeceğini teslim ederim. Lâkin benim seksen altından başka param yoktur. Bu

paraya karşılık kızı verirsen alayım" demiş

27

ve ihtiyar, Râkım'ın durumuna mağruren hatta yüz elli altın dahi istemediğine açık pişmanlıkla bir para aşığıya veremeyeceğini anlatınca, "Öyle ise bana yirmi altın için bir ay izin verirseniz alırım" demesiyle ve ihtiyar dahi -zaten kızda ince hastalık hissetmekte bulunduğundan bir an önce elinden çıkarmak için- uygun gösrmesiyle hemen teslim kuralı yerine getirilmiştir.

Ne dersiniz? Rakım kızın elini eline almamış mıydı? Tâ kız kendisinin malı olduktan sonraya kadar elini elinden bırakmadı!

Bundan sonra Beyoğlu seferinden vazgeçerek ihtiyar ile beraber Salıpazan'na geldiler. Kızı kapıdan içeriye salıverip kendisi dadısından parasını istedi. Seksen altını esirciye saydıktan sonra yirmi altın için de bir senet yazıp Tophane'de kendisini tanıyanlardan dört beş adamı tanık göstererek esirciyi evine gönderdi.

Bu işleri görüp de evine dönerken "Acaba dadım bu işe ne diyecek? Gördün mü bir kere çocukluk ettim! Bir kere de anam makamında dadıcığım da -rusmalı- değil mi idim?" diye bir masum şüphe ve bir ağır pişmanlık etrafını almıştı. Evine gelince dadısı kendisini karşılayarak "Aman beyim! Ne kadar isabet ettin, ne de can sevecek bir kız! Sen bana bunu can yoldaşı diye almadın mı? Adı Canan olsun" diye fikrini açık edince çaresiz Rakım her şeyden fazla dadısını memnun etmiş olduğuna sevinerek ismi dahi kabul eyledi.

Şurasını bilmelidir ki Rakım bir beyaz cariyeye aldığı için işinden geri kalacak adamlardan değildi. O gün ise Beyoğ-lu'nca iki önemli işi olup bu işleri derhal görmek üzere kalktı, bu defa Kazancılar yönünden Beyoğlu'na çıktı.

İki önemli işinden birisi Ermeni milletinden G. Bey'i görmektir. Zira daha bir akşam önce baş hizmetkârını gönderip kendisini durmadan çağırılmıştı. Evi Ağahamamı'nda

28

bulunmakla, vardı, kendisini evinde buldu. Silistre eyâleti hayvan vergisini G. Bey yeni alıp oraya gönderecek adamı ile Silistre valisine bir özür yazdıracakmış.

Rakım bu özür dilekçesini bir çeyrek içinde yazarak ve temize çekerek beye mühürletmekle beraber üzerini de mühürleterek ve beyin yanındaki çekmece üzerine koydu. Daha bir emri olup olmadığını sorup emrine hazır olunca bey, yazıcısını çağırıp Râkım'ın görülecek hesabı var ise görmesini emretti. Bu emri üzerine Rakım mahcup olarak "Ben şâir bir emriniz var mı diye beklemiştim" dediyse de bey, Osmanlı bir adam olduğundan "Verdiğim emir de emir değil midir? Bu emrin yapılması dahi kabul görür" diye bir şaka edip biraz sonra yazıcı elinde Râkım'ın üç aydan beri yazdığı sahifelerin hepsi bir pusula olduğu hâlde içeriye girdi.

Bey pusulayı alıp okumaya başladı:

Bursa eyâletinin ... senesi hayvan vergisi artanının toplanması ve gönderilmesine dair Bursa valisine dilekçe kıt'a on,

Bunun cevabına cevap on,

Varna Sancağı ondalık ve hayvan vergisinin bir yıllık incelemesi ve toplanması zımında yüce Maliye Bakanlığı'na ek açıklamalı bir defter ki, altı sahife üzerine yazılmıştır. Bu defter gereğince bir de açıklamalı mektup.

Perakende mektuplar kıt'a sekiz.

Bey, pusulayı bu surette okuduktan sonra yine genişleme yoluyla "Bunların hiç birisi için bir para vermeyeceğim. Yalnız Bursa arta kalanı bence ümitsiz bir para iken soyut torpili güzel etmiş olduğundan tamamıyla tahsil eyledi, işte onun için beş on para gözden çıkarabileceğim" diye Râkım'a otuz lira verilmesini yazıcısına emreyledi.

Vay Râkım'da sevinç! Vay Râkım'da teşekkür! Hem de terazilerin en kralı demek olan gözlerine yaş ile dolarak bir

29

teşekkür, ama kime? Kendisi gibi bir öksüze bu yol yardımı açmış olan Cenâb-ı Huda-yı Keremkâr'a!

Hakkını aldıktan sonra ikinci işine gitti. Bu ikinci iş İngiltere'den yeni gelerek Asmalımescit sokağında bir eve yerleşmiş olan oldukça kibar bir İngiliz ailesi nezdinde görülecek işti. Lâkin iş ne olduğunu Rakım bilmezdi. Yalnız bir dostu kendisi için oraca görülecek bir iş olduğunu haber vermiş olduğundan körü körüne gitmişti. Vardı, dostunu dahi orada buldu. Meğer iş denilen şey İngilizin iki asker kızına haftada birer gün Türkçe ders vermiş.

Hiç Rakım için iş bulunur da kabul edilmemek mümkün olur mu? Herif iş makinesi! Bunu da başüstüne kabul eyledi. Kendisi aylık haftalık filânlık için dudağını açıp konuşmamış olduğu hâlde dostu her defası için bir İngiliz lirası ayak teri takdim olunacağını arzla, kabulü için İngiliz tarafından rica eyledi. Rakım hem utancından morarıp hem de Cenâb-ı Hakk'ın bu lûtfuna dahi teşekkür hasebiyle kı-zarıp işe karar verince dört yol ağzından Kumbaracı yokuşuna doğru ayakları sanki yere basmayarak indi. Tophane'ye Karabaş'a varıp esirciler kahvesinde Çerkese restgel-mekle "Gel baba gel, ben borçtan hoşlanmam. İşte paranı tedarik ettim. Bin kere şükür olsun, Cenâb-ı Hak hiç ummadığım yerden gönderdi" diye yirmi altın borcunu vererek senedini kurtardı. Hatta gereği bile olmadığı hâlde durumu tanıklara dahi haber verip geriye kalan serveti olarak on altını cebinde olduğu hâlde evine can attı.

Bu haberi dahi sadık dadısına müjdelediği zaman vay Fedâyî'deki sevinç! Kıza muhabbeti bir kat daha arttı. Vermiş olduğu Canan ismine "bereketsilik" lakabını da ekledi.

İşte hikâyemizi kendi adlarına oranladığımız iki zatın ikincisi dahi budur.

30

Üçüncü Bölüm

Rakım Efendi ile dadısı Cenâb-ı Hakk'ın kendilerine lütuf ve ihsanı olarak düşündükleri Canan'ı eğitip öğretmeye başladılar. Çaresiz kızcağızda önceden bazı hastalıklar varmış. Geldiğinin ikinci günü Rakım, Galata'daki doktor dostuna koşup durumu anlattı. Biçare Canan hakkında doktoru değil, belki, acıyarak ve üzülerek sevmesini istedi. Birer ötücü hayvan gibi karşı geldiler. Doktor, kızı etrafıyla tedavi ettikten ve durumunu iyice gördükten sonra:

"Kızda korkulacak hiçbir şey yok. Bu hastalığın çıkışı Kafkasya'ymış. O soğuk ülkeden İstanbul gibi sıcak kente geldikten sonra kendi kendisine deva olur.

Şimdi ben bir hap yapacağım, onu yutmali. Siz de her sabah kalktiğında yüz elli gram kadar has inek sütünü kaynatıp sıcak sıcak içirmelisiniz. Tozlu topraklı yerlerde gez-memeli, şarkı çağırarak filân için boğazını incitmemeli. Arada bir geniş yerlere götürüp ve deniz üzerine çıkarıp hava aldirmalı. Sık sık nefes almaya mecbur olacak kadar yor-mamalı Biiznillahi Taâlâ bir şeyciği kalmaz. Zaten bir şey yoka! Bunları da tedbir olarak veriyoruz. Güzel kızcağızdır, Allah'a emanet" dedi.

Dadı kalfa bu ilacın nasıl bir hastalık ilacı olduğunu anlayamamış idiyse de, Rakım için farkına varmıştı. Doktora teşekkürlerle birlikte de va için ilacı tanımladığı gibi özenle kullanabileceğini anlattı. Biçare Fedâyî için böyle yoksul hizmeti uyarıya ihtiyaç mı vardır? Arapçık, kızı kendi rahatı için getirmiş olmadı. Güya kendi rahat ve huzurunu

31

bütün bütün bir kenara bırakarak kızın rahatı için oraya getirmiş oldu. Bu Arapların iyileri ne kadar da iyi olur.

Canan bir tarafta tedavi ve terbiye ediledursun, biz hikâyemizin şu yönüne bakalım:

Asmalimescit'teki İngilizin kızlarına verilecek ders için cuma günleri ayrılmış olduğundan cuma saatinden sonra Rakım, saat yedide kalktı, oraya gitti.

Bu İngilizlere kibardan demiştik. Hikâyemizin başlıca kahramanlarından birisi de bu İngiliz olduğundan durumu hakkında biraz bilgi almalıyız:

Evet! Bu İngiliz ailesi kibardandır. Kibardandır ama öyle lord, dük filân gibi asilzade değil. Kâğıt para toplam birikimi beşyüz bin İngiliz lirasına karşılık geldiğinden sonra ticareti bırakarak geriye kalan ömrünü rahatla geçirmek için İstanbul'a gelmiştir. Zira herifin çoluğu çocuğu olmayıp yalnızca ailesi vardır. Bunlarda bir karısı iki de kızından ibarettir. Bu kadar servetle kızlarını herkes alabileceği gibi eşi de bunlar arasında mutlulukla yaşayacağını hesap ederdi, bu yüzden artık İngilizleri rahat rahat yaşamaktan hiçbir iş, hiçbir fikir, hiçbir düşünce engelleyememişti.

Geçmişinden zaten kendisine geçen isim Ziklas olup eşi de Misterys Ziklas ismiyle anılırdı. Kızları da bu ismi alabilirlerdi. Evi içinde büyük kızı Can küçüğünü de Margrit adıyla çağırırdı. Bu aile, Kanterburi şehri halkından olup etraftan başka, ticaretleri sebebiyle de Fransızlar ile daha çok ihtilâl etmiş olduklarından her üyesi pek güzel Fransızca konuşurdu. Binâenaleyh Rakım kendilerine sözlerini bir güzel anlatmaya yetenekli olacağından ders hakkında da uygun bi isim olacağını anladı.

Can ile Margrit hani ya şu "elmanın yarısı o, yarısı dahi bu" demezler mi? İşte bu sözün tam karşılığı idiler. İkisinde de fidan gibi boy, ince endam fakat kıpkırmızı çehre,

32

masmavi gözler, beyaza yakın açık lepiska saçlar! Tam İngiliz kızları vesselam.

Doğrusu tarifimizden bunların yüzlerine bakılmakla kalbe pek de ferah gelmeyeceği zannolunur. Lâkin bu zan-da acele edilmemelidir. Her güzelin kendine özgü bir güzelliği olup her güzel de o

kendisine özgü olan güzelliğe rağbet edenlere beğendirip sevdirebileceği şekle sokma konusunda beceriklidir.

Elhâsıl Rakım, bir tabaka iyi İngiliz kâğıdı üzerine kalın kalem ile "Elif, be, te, se, cim, çe, ha, hı, dal, zel, n, zi, je... devam" haruf-ı heceyi çizip isimlerini de belletti ve bir hafta müddet içinde bunların şekillerini zihinlerinde çizdi ödevlerini verdi kalktı geldi.

Vay yazar efendi! Yalnız bu kadar mı oldu? Aralarında söz filân... Hiç olmazsa babalarıyla, analarıyla dereden, tepeden...

Hayır! O gün iş yalnız bundan ibaret kaldı. Evinde dadısı ile Canan'ı merak ettiğinden hemen Kumbaracı yokuşundan Tophane'ye inip -parasının bir kısmını bozdurarak-bir sürücü beygirine binerek Salıpazan'ndaki evine geldi.

Vay! Artık yaya yürümemeye de mi başladı?

Estağfurullah! Kendisine her ders için bir İngiliz lirasını ayak teri hayvan kirası adıyla veriyorlardı. Madem ki Ce-nâb-ı Hallâk-ı Kerim bu malı da Rakım Efendi'ye şu şân ile verdi. Artık Rakım Efendi'nin bu nimete teşekkür olarak ders günleri Beyoğlu'na hayvanla gidip gelmesi lâzım geldi. Hatta sabahleyin dahi niçin bir hayvana binmemiş olduğuna da şaşırı, işte bizim Râkım'ın Allah ile pazarlığı böyle bambaşka idi!..

Ne zaman evine gelse kendisini dadısı karşılardı. O akşam kendisini karşılayan Canan'dı. Kızın hâli günden güne değişip dadı kalfanın kadınlığı sayesinde üstü başı düzelmiş,

33

hatta yüzüne de renk gelmiş olduğunu gördü ise de dadı kalfanın alışılmışı değiştirmiş olduğuna bir mâna veremeyerek açıklamak zorunda kaldı.

Rakım - Dadı, ben her akşam geldikçe en evvel senin yüzünü görmeye alışmışım. Bu akşam bu âdeti değişmiş gördüm.

Fedâyî - Evlâdım beyim! Allah bize bir güzel beyaz cariyeye vermiş olduğu hâlde artık akşam gelir gelmez benim siyah yüzümü görmekte ne mâna kalır? Ben uyardım.

Rakım - (Koşup dadısının kucağına atılarak ve boynuna sarılıp şapır şapır öperek) Yok dadıcığım yok! Senin yüzün; bana anne yüzü kadar tatlıdır. Cennetten huri çıksa da gelse bana senden güzel olamaz. Ben her akşam senin mübarek yüzünü görmeliyim. Sonra vallahi Canan'ı buradan kovmaya beni zorlarsın. Hem ona bu öğütleri verme. Çocuktur, ihtimal ki bazı ümitlere düşer. Bende ise o gibi ümitlerin eseri bile yoktur.

Fedâyî - A beyim, canım, niçin böyle?.. Rakım - Sana dedim ya işte! Sen beni evlâdın gibi seviyorsan benim arzum üzere hareket edersin.

Koca Rakım dadısına bu söylevi verdikten sonra; "Hazır İngiliz kızlarını bugün derse başlattık ya! Dur bakalım şu Çerkesi de başlatalım. Bu mu onları geçer yoksa onlar mı bunu?" diye Canan'ı yanına çağırıp ona da alfabenin harflerini çizdi.

Vay kızcağızdaki sevinç! Evet Çerkeş kısmı okumaya pek aç olduğundan bir Çerkesi okutmak kadar

sunulmuş sevgi olamaz.

Şu kadar var ki Canan'ın İngiliz kızlarını geçeceği daha İlk haftasında anlaşıldı. Zira Rakım her gece Canan'ın yanında bulunup kız ise lâyıkiyla öğrenmiş olduğu dersin yeniden gösterilmesine gerek bulunduğundan yeniden anlat-

34

maya zorunlu olurdu.

Diğer tarafta İngiliz kızlarının devamı bir aya varmış ve bu bir ayda Öğrendiği dört ders ile kızlara yalnız "Elif, be" gibi haruf-ı heceyi değil, "e, ab, bbb devam." harf çeşitlerini öğrettikten ve bunların hangisi ortalama kelime ve hangisi sağa ve sola geleceğini anlattıktan sonra fazla, "Elif, vav, he, ye" harflerinin Türkçe harf-i uzun ve zamme ve fet-ha ve kesre işaretlerinin dahi hareke olduklarını ve bunların memuriyetlerini öğreterek "Baba, kuzu, küpe, tûti" gibi kel imân imlâ dahi ettirmeye başlamıştı. Lâkin Canan bunlarla karşılaştırılmaz. Bir aylık zamanda Canan dört beş heceden ibaret kelimeleri yazabildikten başka bunları, "Benim, senin, onun, bizim, sizin, onların" edat zarflarıyla dahi birleştirebilirdi.

Demek oluyor ki Rakım, öğretme yöntemi için kendince bir yol açmıştı.

Evet öyleydi.

Bir cuma günü Rakım durmadan Mister Ziklas'ın evine gidince kime rastlasa beğenirsiniz? Felâtun Bey'e rastgelse beğenirsiniz a! İşte ona rastgeldi. Felâtun Beyi kızlar ile annesi ve babası yanında bulup o gün ders günü olmakla öğretmen efendinin varlığına bakıp onları sınava tabi tuttu, ilginç sorular sorup bilgilerini ölçtü. Rakım Efendi'yi görünce İngilizlere dahi anlatabilmek için Fransızca olarak ve bir cümle söyleyerek:

Felâtun - Ha ha hay! Sen miydin birader, hanımların hocası?

Râkım-(üzgün) Evet efendim, bendenizim beyim! Mister Ziklas vay demek oluyor ki yakınlığınız vardır!

Felâtun - (gururlu) Evet! Kendi haklarında sevgim sonsuzdur. O da beni sever zannederim.

Rakım - Dünyada benim sevmediğim adam mı vardır?

35

Ben ki herkesin yakın ilgisine şiddeti ihtiyaçla muhtacım. Herkesi sevmeye de bu yönden mecburum.

Felâtun - (Râkım'a) Mister Ziklas ve Misters Ziklas ile yakınlık kuralı iki ay oldu. Sizin de buraya bağlılığınız bir ayı geçmiş ama nasılsa rastlanılmamıştı..

Rakım - Kısmet bugün içinmiş efendim.

Felâtun - Yakınlığımız babası aracılığıyla oldu. Kendilerini benden evvel tanımak şerefine nail olmuşlar. Sonra beni de getirip Mister, Misters Ziklas ve kızlarıyla tanıştırdılar!

Misters - Evet! Bu yardımlarından dolayı baba efendi hazretlerine nasıl teşekkür edeceğimizi bilememekteyiz.

Felâton - (gurur içine alçakgönül katmış bir tavırla) O sizin hoşgörünüzün gereğidir efendim.

Aradan bazı gereksiz sözler geçtikten sonra:

Rakım - Beyimiz! İzin buyurur musunuz? Biraz da derse bakalım mı?

Felâton - (hâlâ o mübarek tebessümü dudakları üzerinde yenileyerek) Hay hay! Hatta ben de şimdi hanımları sınav ediyordum.

Rakım - Nasıl, bari epeyce buldunuz mu?

Felâton - (hâlâ o mübarek tebessümle) Hanımların zekâ ve dayanıklılıklarına söz ister mi? Fakat birader ben bu derslerin içinde bazı şeyler görüyorum da bir anlam veremiyorum. Ezcümle şu elifbada bu p, ç, j harfleri var mı ya? Biz okulda iken elif, be, te, se, cim, ha, hı, dal, zal, n, zı, lin, sın diye okuduk. Bunları görmedik. Bunlara ne isim vermeli?

Can - Evet öğretmen efendi! Felâton Efendi öyle söyledi. Bizim zihnimiz şaşırdı.

Rakım - Hayır efendim! Bunda zihin şaşırarak bir şey yok. Felâton Beyefendi güzel bilirler ama birdenbire zihin-

36

lerine gelmedi. Doğrusu beyim, mektepte biz buyurduğunuz gibi okuduk. Ama bizim okuduğumuz elifba yalnız Arapça içindir. Türkçe için ise ondan fazla bir kaç harfe ihtiyacımız vardır. Meselâ "Paşa, çavuş, müjde" yazacağımız zaman nasıl t yazarız? Elbette bu harflere muhtaç olmaz mıyız?

Meğer Felâton Bey önce bu harfleri görüp de eski elifbada mevcut olmadığını düşündüğü zaman hazır acemi ingilizlere Felâtonluk satmak için öğretmen bulunan zatın asla Türkçe bilmediğini ve böyle adamlara başvurulursa kızların hiç bir şey öğrenemeyeceklerini anlatarak henüz kim olduğunu bilmediği öğretmeni bir güzel öğmüş ve alay etmişmiş. Bu kere işi anlayınca suratına garip bir kırmızılık gelerek:

Felâton - Evet! Evet! Hakkınız var. Anladım! Mister - Ben dahi öyle düşünmekteyim. Bizde Türkçe'yi öğrenmek için bir kitap vardır, onda harfler mevcuttur.

Felâton - Benim de aklıma geldi efendim. Bir şüphem daha var ama arz etmek için öğretmen efendi hazretlerinin iznini isterim.

Rakım - Estağfurullah efendim! Murat, hanımların öğrenmesidir. Şayet sizin güzel tarafınızdan öğrenip yararlanabilecekleri bir durum olursa...

Felâton - Estağfurullah efendim! Hatırıma gelen şu ki biz sınıfı görmüşsek de böyle şeyler görmemişizdir. Hani-ya demek isterim ki efendim böyle dağdağalı şeyler ile hanımların zihni bozulmasa daha iyi olurdu.

Margrit - Öyle ama bu harfleri öğrenmemiş olsak harfleri birbirine nasıl bitiştirebiliriz? İşte babamın az önce haber verdiği kitap bizim yanımızdadır. Biz hoca efendinin verdiği dersleri o kitaba uygun değil, ondan daha iyi bulmaktayız diye kız kitabı açıp anlatılan harfleri gösterdi yse

37

de, Rakım ona gerek bırakmayıp bir kalemi alarak;

"Efendim! Örneğin Mustafa yazacak olsak, mim, şad, ti, fe, ye diye yazmayız. Bunlan mutlaka birbirine bağlayarak yazarız." deyince Felâtun bunun da farkına varmış ve fakat bu defaki şaşırması, evvelki şaşırmasını geçmiştir.

Amma yaptınız ha! Artık Felâtun sesleri heceyi de bilmesin, olur mu?

Bilmiyor değildi. Fakat haniya bazı adamlar vardır ki kendi bildikleri şeyleri nasıl öğrenmiş olduklarını bilmezler. Bahusus ki memleketimizde bilenlerin en çoğu bildiklerini nasıl öğrenmiş olduklarını bilmezler, işte Felâtun Bey dahi bildiği şeyi nasıl öğrenmiş olduğunu bilmeyenlerdendi. Pek şaşırmanın. Biz bir efendi gördük ki gerçekten kâtip ve güzel yazı sahibi iken, divanî kırması olarak cümlesi bir yerde ve birbirine yapışık surette yazdığı "bulduğundan" kelimesinin o teklik komitesi sırasında her tarafını göstererek tanımdan âciz kaldı!

Felâtun Bey karşı olduğu eziklik üzerine daha fazla duramayıp biraz sonra kalktı gitti. Rakım ise o evine gittikten sonra ne bilgisi ne de bilgisizliği hakkında bir harf bile söylemeyip yalnız kendi işiyle ilgilenildi. Fakat akşam eve giderken kızlar, babası ve annesi hazır olduğu sırada

"Efendim, böyle haftada bir ders hanımlar için az ve bahsettiğiniz lütfü ise hizmetime oranla çok görüyorum. Rica ederim, dersleri haftada iki defaya çıkarmaya razı geliniz" demiş ve bu ricası memnuniyetle kabul olunmuştu.

Bir aylık zaman diliminde Rakım Efendi'nin Mister Zik-las evinde düzenlediği özelliğin derecesini sorar mısınız? Şu kadar ki, bu evde ve aile içinde yalnız hoca sıfatıyla kabul edilmezdi. Belki aile dostu, ehl-i ırz, edip, mahcup, bilgin, olgun bir zat olmak üzere kabul edilip hakkında ona göre düşünülürdü.

38

O akşam Rakım, evine biraz erkence geldi ve evinde fevkalâde bir şey gördü. Gördüğü fevkalâde şey ise Ca-nan'ın orada bulunmamasıydı.

Rakım - Dadı! Canan nerede?

Fedâyî - Buradadır beyim!

Rakım - Buranın neresinde? İşte evimiz üç oda bir sofadan ibaret. Her yere baktım, yok.

Fedâyî - (Biraz bozularak) Buradadır beyim. Şimdi gelir.

Rakım - Canım nerede ise söyle. Söylenmeyecek bir yerde ise onu da söyle. Benden saklı bir işiniz var diye mi bağlanayım?

Fedâyî - Vallahi beyim, biz bu işi senden saklı görmeye karar vermiştik ama hata etmişiz.

Rakım - (endişeli) Ne oldu canım?

Fedâyî - Bir şey olduğu yok. Komşumuz.....

Beyefendi cariyeleri için piyano öğretmek üzere bir madamı atamış. Biz de öğrendik. Sana söylemiş olsak izin vermezsin diye korktuk da...

Rakım - (biraz düşünmeden) Evet dadıcığım! İzin vermezdim. Hâlâ da iznim yoktur. Canan piyano öğrenmek hevesine düşmüşse, hiç bir arzumuzun olmasına karşı gelmeyen, zor göstermeyen Cenâb-ı Hak bu arzunun olmasam dahi gerekli kılar. Sana fikrimi doğrudan doğruya söyleyeyim mi? Sen yanımda olmadıktan sonra Canan'ın sokak kapısından dışarı çıktığına razı değilim. Sen yanında olduktan sonra nereye istersen al götür. Dünyanın hâli acıptır. Sonra kıza verdiğimiz terbiyeyi kabul ettiremezsek yazık etmiş oluruz.

Çaresiz Rakım bu sözleri öyle bir edebi şekilde söyledi ki dadısına anlattırmak istediği fikri Fedâyî'daha iyi anladı. Aradan yarım saat kadar zaman geçtikten sonra Canan gel-

39

di. Beyi eve gelmiş bulunca huzuruna çıktı. Ama korkusundan titreyerek çıktı. Yani Rakım bir sert söz söyleyecek olsa kıza âdeta bir fenalık geleceğini hâlimden anlamıştı.

Binâenaleyh:

Rakım - Gel bakalım Canan. Gel korkma yavrum, işte ben dadıma söyledim. Bundan sonra nereye gitmek isterseniz dadımla beraber gitmeye izinlisiniz. Fakat dadım olmayınca kapıdan dışarıya çıkmaya rızam yoktur. Sen piyanoya mı heves ettin kuzum? Ben sana piyano alırım. Hem de buraya senin için hanım öğretmen getirtirim.

Zavallı kızcağız, efendisi kendisini uyarmadıktan başka piyano alacağını da söz verdiğini işitince sevincinden efendinin boynuna sarılacağı geldi. Bu iyiliğe teşekkür edecek oldu. Lâkin Türkçeyi daha lâyıkıyla becerememekte olduğundan söyleyeceği söz de ağzında kaldı.

Bundan sonra artık Râkım'da bir piyano ile bir de piyanocu arzulan baş gösterdi. Her akşam evine gelip de Ca-nan'ın yüzünü görünce güya kızın yüzü "Haniya sözün?" diye soruyormuş zannederek üzülürdü. O aralar parasal durumu yirmi beş otuz lira verip de bir piyano almaya müsait değildi, ancak bu uğurda bir borca girmeyi göze aldırarak Rakım için işten bile değildi. Fakat asıl sorun usta bir öğretmendi ki, ayda dört beş lira usta ücreti vermek Rakım için güçtü.

Birgün Rakım yine Beyoğlu'nda Matyo Ancel adıyla anılan bir Fransız dostunun evinde bulundu. Salonda bulunan dört beş kadın piyano çalarlardı ki bunların bir kaçı dahi Matyo'nun eşi ve karısı gibi akrabasıydı. Râkım'ı herkes sevdiği misalle bu aile de pek sevdiğinden o gün orada bulunanlar için başkaca bir sevinç gerekli oldu. Hatta Rakım tarafından vekil edilen rica üzerine bir esmer ve güzel madam piyano başına geçip, "O dökülen kumral saç" ile

40

"Hüsünde var iken" gibi bir kaç alaturka havalarda dahi çalmıştı. Orada bulunanlar bu havalarda

Râkım'ı memnun edeceğini hesap eyledikleri hâlde bilâkis hüznü soktuğunu görünerek şaşırdılar. O kadar ki sebebini sormaya dahi mecbur oldular. Rakım,

"Aman, bende olan çocuklukları bilmez misiniz?" diye savunma göstermek istedi, kimisi Râkım'ın bir aşk ateşiyle yanmış olduğuna, kimisi başka bir şeye gönlünü kaptırdığına karar verdi. Rakım,

"Hayır efendim hayır! Gönlüm doğrusu pek hassastır. Ancak henüz bir güzele bağlı olmayıp tamamen özgürdür. İşin içinde başka iş var. Bir cariyem vardır ki piyano çalmayı merak ederek ... Bey'in evine gelen bir bayan öğretmenden benzer cariyelerle beraber ders almaya gidermiş. Henüz acemi, henüz âlemde bir şey değil. Alemin var olduğunu da bilmeyen bir kızı öyle her yere göndermek merakıma elvermediğinden karşı geldim. Kendisine piyano alacağımı da söz verdimse de şimdi aklıma yine o geldi de..." diye hüznüm bundandır. Derken esmer madam ayağa kalkarak "Evet efendim! Siz benim en yetenekli öğrencimi elimden aldınız. Ben öteki kadınlara bir şey öğretemiyorum. Beş hafta oldu ki o kızı dersinden alıkoydunuz. Şimdiye kadar daha ileriye giderdi" deyince, Rakım şaşırarak:

Rakım - Demek oluyor ki bayan öğretmeni sizdiniz madam.

Madam - Evet efendim, o şerefle müşerreftim.

Rakım - Estağfurullah! Fakat...

Madam - Yok, kızı ahlâkı için önledinizse mazeretinizi kabul ederim. Zira arkadaşları pek şeytan şeylerdi.

Matyu - Güzel ama şimdi bunun çaresi?

Rakım - Vallahi efendim, çaresi madama bizim kız için rica etmektir ama...

41

Matyu - Evet işte o aması kötü... Ben de bilirim ki kötü... Zira bizim baba Rakım öyle bir liraya filâna öğretmen götürtemez ki!

Esmer madam - Bahusus ki ben Rakım Efendi'ye bir liraya da gitmem! Daha çok bir şey için gitmek isterim.

Ordakilerin tamamı - Nedir bakalım o çok şey?

Esmer madam - Büyüktür efendim büyük. Rakım Efen-di'nin dostluğu! Eğer beni dostluğu ile şerefendirirse her hafta ... Bey'den çıkınca onun cariyesine dahi giderim.

Rakım- (büyük bir teşekkürle) Demek oluyor ki bizi iki başlı ihya edeceksiniz efendim.

Esmer madam- İşte benim pazarlığım budur! İşinize gelirse...

Esmer madamın adı Yozefino'dur. Madam Yozefino, Rakım hakkında bu yardım sözünü vermesi üzerine yalnız Râkım'ı değil, bütün toplum halkını memnun etmişti.

Yozefino- Bak yalnız bir şey var ki o olmazsa olmaz. İyi bir piyano isterim. Öyle olur olmaz piyanoya

ben parmaklarımı dokunduramam. Kayıtsız sekizyüz frangı gözden çıkarmalı.

Topluluk- Öyle ya!

Rakım- Olur olmaz piyanoya parmak dokundurmanızı ben de kabul etmem. Lâkin piyanoyu seçmekte yetersizim. Hangi piyanoyu beğenmişseniz emrediniz, şimdi alayım.

Yozefino- Buradan çıkınca beraber gideriz.

Rakım, Yozefino'nun bu yakınlığına da teşekkür etti. Doğrusu Yozefino şu yakınlığı Râkım'dan fazla Canan'ın hatırı için beyan etmediğini açıklamışsa da biz meselenin asıl, iç yüzünü biliyoruz. O ... Bey'in cariyeleri pek hafif meşrep şeyler olduğundan hiçbir şey öğrenemezlerdi. Canan ise kendisine bir kere gösterilen meşki derhal öğrendiğinden ileride ... Bey, cariyelerinin hiç bir şey tahsil edeme-

42

diklerini dâva edecek olursa Yozefino "işte filân kızcağıza dahi onlara verdiğim dersi verdim. O pek iyi öğrendi, bunlar ise yardım etmedikleri için öğrenemediler" demek için işi bu surete dökmüştü.

Nemize lâzım? Râkım'ın ihtiyacı bir bayan öğretme-neydi. İstedikinden daha iyisini hem de bedava olarak buldu.

Matyu'nun evinden çıktuktan sonra gittiler, Kulekapı-sı'nda bir muzıkacı dükkânına girip Yozefino'nun seçtiği gayet iyi bir piyanoyu yedi yüz franga aldılar. Rakım dört yüz frangını peşin verdi. Küsuru için de yine Yozefino'nun tavsiyesi üzerine bir ay zaman alıp piyanoyu sırt hamalına yüklettiği gibi evine gönderdi.

Vay Canan'daki sevinç! Kız çıldıracak be! Öteki odada dadısının boynuna sarılmış yüzünü gözünü öper! Bu hâli Rakım dahi gördü. Canım ne kadar da ince ya! Kızın bu kadar sevinci dahi Râkım'ın hissiyatını gıcıklayıp gözleri yaşla dolmakla beraber bu sevinç ve yardımın sahibi bulunan Cenâb-ı Vâcibül-atâ tarafına kalben yönelerek bir biçare kızcağızı bu kadar sevindirmiş olduğu için arz-ı teşekkür eyledi.

Üç odadan ibaret bulunan evi üç asker odası gibi beyinlerinde bölerek bir de misafir kabul edecek yer olmak üzere salonlarını döşemişlerdi. Madem sözü bu kadar açtık. Geliniz şu evin içine bir göz gezdirelim:

Evceğiz bir katlı idi. Zeminde mutfak, kiler-, odunluk ve ev altı olup merdivenden çıkıldıkta ufak bir girintiye varılır ve karşı gelen camlı kapı açılınca salona girilirdi. Eski hâlinde iken üç odanın üç kapısıyla bir de tuvalet kapısı salona açılır di; belli aralıklarla gördüğü tamir esnasında Rakım birisi merdivenin karşısına ve ikisi de sağ tarafa isabet eden oda kapılarının önüne bir buçuk kulaç uzaklıkta bir

43

bağdadî duvar çektirip şu suretle kapılar bir koridorun içinde kalmışlardı. Tuvalet ise karşıya gelen odanın sol yönünde kalır ve bu hâlde gerek odalara ve gerek tuvalete yol veren koridorun yalnız bir kapısı sağ taraftan tam salonun ortasına açılırdı. Salonun sağ tarafı dediğimiz taraf sokak üzeri tarafıdır ki bu durum gereğince odalar ışığını sokak tarafından alırlardı. Salonun ise sol tarafa üç penceresi olup bunların ortada bulunanı onun karşısında kalan kapıya uygun olmak için "yarık

pencere" denilen camlı kapı gibi bir şey olup yanı başlarında bulunan diğer ikisi de âdeta birer pencereydi. Bu pencerelerin açıldığı taraf dört yüz kulaç kadar ufacak bir bahçe olup zemini sokak zemininden yüksek olmakla salonun camlı kapısından üç ayak bir merdivenle bahçeye inilebilirdi.

Evin şekil ve bölümlerini anladınız ya! Şimdi bunun içini güzelce boyayınız, kâğıtlayınız, yerlere iyi kilimler döşeyiniz, salonun içine yarım takım kanepeler ve bir ayna ve bir konsol koyunuz. Aynanın iki tarafına iki güzel resim de asınız, işte Râkım'ın salonunu oluşturmuş olursunuz. Hele merdiven yanındaki camlı kapıya karşı duvara piyano da konulduktan sonra o mini mini salon ne kadar güzel olur'? Râkım'ın odası sağ taraftan en başta bulunan odadır. Kapısından girerseniz bittabi karşınıza pencereler çıkar. Odanın sağ tarafı kütüphanedir. Sol tarafında Râkım'ın karyolası görülür. Kapıdan girildiği zaman iki tarafında kalan boşlukta dahi birer dolap vardır ki içinde antika veya tuhaf şeylere dair bir çok hırdavat doludur.

Bu odanın yanındaki oda Canan'a ayrılmış. Doğrusu Canan'ın kendisine kapı komşu olmamasını Rakım istemiş idiye de, bu odanın yükü olmadığından dadı burada rahat edemeyeceğini anlatarak orasını mutlaka Canan'a vermişti.. Odaya girildiği zaman yine sol tarafında bir karyola, sağ

44

tarafında ufak bir konsol üzerinde bir güzel ayna, yanında iki çiçeklik, kapı semtinde bir tuvalet takımı! Pencereler semtinde de bir küçük masa üzerinde dikiş filân edevatı görülürdü.

Bu arada şunu da belirtelim ki, Râkım'ın topu topu bir tuvalet takımı olup o da Canan'ın odasında bulunduğundan sabahları tuvaletini orada değiştirirdi.

Öteki dil üzerinde dadının odasına gelince: Bu odanın penceresi olmayıp koridorun -oradaki seçilmesinde bulunan bir pencerenin- bahçeden aldığı ışık ile Fedâyî'nin odası dahi yarım yamalak ışık alırdı. Bu oda eski zaman odaları gibi yüklü dolaplı bir şey olup, dadı kalfa karyolada yatmadığından alaturka yatak takımı yükünde dururdu. Halbuki evin sandık odası da bu bu odaydı. Gerek Râkım'ın, gerek Canan'ın sandıkları da yük altında bulunan özel bölmelerinde bulunurdu.

Yozefino derslerini perşembe günlerine ayırmıştı, ilk perşembe dersi günü Rakım Efendi de evinde bulunup saat on sularında madam geldi. Canan, gelen hocanın kendi hocası olduğunu görünce, madamı kucaklayıp yarı Çerkes-çe, yarı Türkçe sevincini ifade edecek cümleler söylemişse de Yozefino bir kelime Türkçe anlamadığından o da kızı kucaklayıp öperek Râkım'a, "Mösyö Rakım! Şu çocuğun dilini anlamam ya! Fakat bunun gözleri ve hâl ü tavrı ne demek istediğini bana pek âlâ anlatıyor" dedi.

Rakım, Yozefino'nun Canan hakkında gösterdiği sevgiye memnun ve müteşekkir olup bu biçare kızcağızı öğrenciliğe değil, kızkardeşliğe kabul etmesini tavsiye etti.

Yozefino, Râkım'ın salonunu pek güzel buldu. Hele salondan bahçeye bakıp incelenince ve terbiyesi pek yolunda olduğunu görünce daha fazla memnun olup:

Yozefino - Mösyö Rakım! Evinizi pek beğendim. Ne ta-

45

biat sahibi imişsiniz! Vallahi kutu gibi bir saloncuk. Lâkin odalannızı da görmek isterim.

Rakım - Madam! Bundan başka yerlerimiz yalnız yatak odalarından ibarettir.

Yozefino - Çocuk olmayınız da! Biz dost olacak değil miyiz? Yatak odaları olsun, göreceğim. Serbest adamlarda bu duruma şaşılır.

Bu lakırdı üzerine Rakım odaları da Madam Yozefi-no'ya gösterdi.

Canan'ın doğal yeteneğini artık uzun uzadıya anlatmak lâzım mı ya?

Yozefino odaları tertemiz bir hâlde buldu. Her şey elinde, her şey düzeninde. O kadar memnun oldu ki, böyle bir eve, böyle bir cariyeye sahip olmak mutluluğunu belki bin söyledi. Rakım, dadısı bulunan Fedâî'yi dahi takdim ve annesi makamında olduğunu anlayınca, Yozefino onun dahi iltifatlarına tanık oldu.

Bugün Canan'ın Rakım Efendi evine uğradığının üçüncü ayıydı. Bahusus Yozefino bir aydan beri Canan'ı görmemişti. Bu zaman içinde Canan'ın bakım ve süsünde devam edilerek kıza renk ve hareket gelmiş ve güzelliği artmış bulunduğunu anlayan Yozefino, yarım saat içinde Canan'ın dersini verip bitirdikten sonra Rakım ile Canan hakkında şu bir iki kelimeyi bir fikir olarak söylemek zorunda kaldı:

Yozefino - Uzatmayınız Mösyö Rakım! Cariyeniz pek güzel, pek zeki, pek anlayışlı!

Rakım - Daha yavaş yavaş açılır madam!

Yozefino - Onu demek istemiyorum! Siz de gençsiniz, o da! İki genç bir yerde? Fena âlem değildir ha!

Rakım - Yok işte bu fikriniz yanlıştır.

Yozefino - Niçin sanki, ayıp bir şey mi?

Rakım - Ne ayıp olacak? Özellikle cariyemdir.

46

Yozefino - Öyle ise ne...

Rakım - Ama ben kendisini kardeşim gibi seversem, daha fazla mutlu olacağım.

Yozefino - Durunuz bakalım, o sizi kardeş gibi sevecek

mi?

Rakım - Benden kardeşlikten başka bir şey görmezse ne yapacak? Elbet o da beni kardeş gibi sevecek.

Yozefino - Onlar bu günkü lakırdılar kuzum. Durunuz bakalım, biraz daha zaman geçsin de... Siz de melek misiniz sanki? Bir güzelden istifade etmeyi protesto mu ettiniz?

Rakım - Yok! Hatta bu yarar için fedakârlık bile ederim ama Canan'ı o yolda terbiye etmek istemem.

Yozefino - Ne ise sizi tebrik ederim dedim a!

Yozefino bu sözleri bitirdikten sonra saat on bir buçuğa gelmiş olduğundan Râkım'ı, Canan'ı ve Fedâyî'yi veda ederek çıktı gitti.

Bu Canan'ın ne istek üzerine alınmış olduğu hatırlınızda duruyor ya. Güya ihtiyar Fedâyî'ye rahat ettirmek için alınmıştı. Öyle değil mi? Halbuki biçare Fedâyî hâlâ mutfaktan çıkamamıştı. Canan'ın kendisine yardımı yalnız yukarı hizmetini üstlenmiş bulunmasından ibaret olup haftada birgün dahi çamaşıra soyunur ve sair zamanların ise giyinmiş kuşanmış olduğu hâlde dersiyse, dikisiyle geçirirdi. Hele piyano geldikten sonra artık bir dakikasını boş geçirmemeye başladı. Dersten usansa piyanoya, piyanodan usansa dikişe oturup sadık Fedâyî ise kızcağız ne kadar kendisini eğlendirirse o kadar memnun olurdu.

Fedâyînin bu kızı Râkım'dan kıskanmadığına hayret etmeyecek misiniz? Ne mümkün! Fedâyînin elinden gelse kızı hemen kaptığı gibi Râkım'ın koynuna koyacağı belliydi. Hatta "Benim beyim melek midir nedir? Karşısında peri gibi kız gezdiği hâlde asla bir alıcı göz ile baktığı yok" diye ca-

47

nı dahi sıkılırdı. Her ne zaman bir moda kumaş çıksa, dadı kalfa Râkım'a rica ederek "Gençtir, giyinsin kuşansın, karşında temiz gezsın." diye mutlaka aldırır ve aldırıldığı anda nerede güzel biçki biçer bir hanım varsa götürüp rica minnet en yeni moda olarak biçtirir ve kızın kendisine diktirip giydirdi. Sonra Canan biçmek için de kimseye muhtaç olmadı ya! Hangi elbise kendisine daha fazla yakışık olursa onu söker ve onun üzerinden yenisini biçip, sonra ikisini dikerek hedefine ulaşırdı. Biçare kızcağız endam düşkününü, güzel yüz züğürdü değildi ki kendisine yakışmasın. Ne giyerse kaşık gibi yakıştırdı.

Düşünce sahiplerinin karşılıklı fikir alışverişleri bu kadar mutluluğu Rakım için çok görenler varsa zulmetmiş olduklarını kendilerini uyarırız. Bir adam ki yedi sekiz yıl, gece gündüz demeyerek göz nuru döküp iyice bilgi birikimine sahip olduktan sonra bu kadar ödüle dahi kavuşmazsa bilmenin ve ilerlemenin ne önemi kalır?

Öğrenimde Canan nasıl bir hızla ileri giderse, İngiliz kızları da o oranda hızla gitmektedir. Bunlar her ders günü hocalarından kırk elli kadar Türkçe kelimeler sorarak ve bir deftere kaydederek ezber ederlerdi ki, şu hâlde çata pata a-ra dil dahi geliştirmeye başlamışlardı. Hele okuma ve güzel konuşma hususunda başkalarının başka hocalardan bir yılda öğrenemeyecekleri kısmı bunlar kısa bir sürede öğrenmişlerdi.

Rakım hakkında ailece saygı ve sevgi ilavesinden fazla bir yakınlık gereğince Rakım bazı kere akşam yemeği için de bunların evlerinde kalmaya başladı. Hele bir pazar günü ailece Kâğıthane'ye gidilmiş ve Râkım'ın şekli eşliğinden hepsi için memnuniyet hâsıl olmuştu. Lâkin yakınlık ve sohbet yalnız bu derecede kalmadı. Misler Ziklas'ın diğer İngilizler gibi denize merakı olduğundan ve Râkım'da da bu

48

merak Ziklas'tan aşağı kalmadığından, Ziklas'ın ilişkisini kullanarak elde ettiği iki çifte iyi bir sandalı Salıpazarı limanına Râkım'ın koruma ve bakımına verdiler. Bazı pazar günleri Rakım, sandalı Tophane iskelesine götürerek İngilizlerle orada birleşip binerler, Kadıköyü'ne, Adalar'a doğru çıkıp yelken kullanarak volta ederlerdi. Lâkin bu sandal gezintisi başkaca tarife gerek bir şey olmakla

onun için de bir kaç satırı esirgemeyelim. Can ile Margrit sandal ile seyahate çıkılacağı zaman kendilerine özgü deniz elbiselerini giymeyi alışkanlık haline getirmişlerdi.

Bu elbise başta ruganları, gemici şapkaları ki etrafını bir mavi kurdelâ kuşanmış ve yine bir mavi kurdelâ çene altından bağlanmıştır. Saçlar toplanıp ve kuru kuruya taranıp omuzlar üzerine saliverilmiş. Arkada bir beyaz f re n k gömleği yakaları mavi olup devrik yerinde birer beyaz çapa resmi vardır. Gömleğin kolları da mavidir. Bu gömlek üzerinde şinel gibi kısa bir yağmurluk. Lâkin bunu duruma göre üzerlerine de alırlardı. Ayakta dizden yukarıya kısa ve beyaz bir elbise. Bu da mavi kurdelâdan askılar ile omuzlarına bağlanmış. Elbisenin üzerinde birer mavi kuşak. Âdeta yün kuşaktır. Ayakta dizden yukarı tâ bellere kadar birer beyaz çorap. Bunun üzerine baldırlara kadar yüksek birer çift mavi potin. İşte bir de yarım değirmi mavi canfesten bir bo-yunbağı bu elbiseyi tamamlardı.

İş bu iki genç tayfa kürek oturaklarına oturdukları zaman Ziklas dümenin başına geçer ve Rakım ile Misters Zik-las dahi karşı karşıya otururdu. Yelken fora etmek, yelken sarkıtmak iki asker genç tayfaların hizmeti olup şayet kürekle çekmek gerekirse o zaman dümen yenesini Misters Ziklas alıp kocası ile Rakım ve iki nefer güzel tayfalar dalışa geçerlerdi. Sandalın içinde çerezlenecek ufak tefek kırıntı bulunduğu gibi iyi İngiliz birası da eksik olmadığından bu sandal gezintisinde elde edilen zevki safay doyum ol-

49

mazdı. Hele hava düşüp de kürek çekilmek gerektiği zaman büyük kız pruva tarafından birinci hamlede, Rakım ikincide, küçük kız üçüncüde, babaları da dördüncü hamlede bulunduğu ve İngiliz gemicileri gibi küreklere eğilerek asıldıkları gibi tâ arka üzerine yatıncaya kadar da yaslandıklarından her ne kadar biraz yan tarafta kalır sa da her hâlde Rakım kendisini büyük kızın kucağına yaslanmış ve küçüğü de kendi kucağına dayanmış görürdü ki her şeyden fazla lezzet aldığı durum buydu. Lâkin anneleri veya babalarına bir kötülük verir miydi zannedersiniz?

Vay! Râkım'da böyle hevesler de vardı ha!

Niçin olmasın? Size Râkım'ı yemezler içmezler, erkeklik ve dişilik onda yoktur diye mi anlattılar?Böylece Râ-kım'ın aldığı lezzet bütün bütün hissî ve vicdanî bir şey olup bu lezzet ve vicdaniyenin maddiyata uygulamasını hiç hatırına bile getirmedeği için analarına, babalarına asla şüphe vermezdi.

Sandal gezisi dedik de aklımıza geldi. Bir gün Felatun Bey dahi Ziklas ailesiyle sandal gezisine çıkmıştı. O gün hava biraz lodos olup Adalar açıklarında dahi biraz büyücek dalgalar olduğundan ve volta vurdukları esnada denizin sandalı karpuz gibi kaldırıp kaldırıp da yere vurması İngilizler için en fazla zevki gerekli olduğu hâlde Felatun Bey'in canını başına sıçratmış ve hele bir defasında "Anacığım! Anacığım!" diye bağırıyordu. Doğrusu İngilizler bu la-'kirdılardan bir şey anlayamadılarsa da Bey'in durum ve görünüşünden korku ve çekinmelerinden şaşırdukları günden sonra bir zaman daha bu durum ile eğlenmişler ve bunu Râkım'ın kulağına kadar ulaştırmışlardı.

Söz yine Felatun Bey'e mi anlatıldı?

Öyle ise haber verilecek ufak tefek bir kaç şey daha olduğundan şu sırada onlara da değinelim:

50

Dördüncü Bölüm

. Kış gelmiş ve günleri kısaltmış olduğu için Rakım Efendi, İngiliz kızlarının derslerini akşam saat ikiden üç buçuğa kadar ayırmıştı. Doğrusu kendisi derslerine dikkatte âdeta bir İngiliz kadar özen gösterdiğinden her zaman tam saat ikiye birkaç dakika kalarak gelir ve ikide derse başlarsa da gerek kızlar ve gerek anneleri ve babaları ders akşamları saat yarımda gelerek yemeği birlikte yemelerini isterlerdi. Râ-kım'dan pek çok defa rica etmiş oldukları halde bir akşam Rakım, yemeği de bunların evlerinde yemek için Beyoğ-lu'na erkence çıkmak gereğini gördü ve yola düştü.

O akşam Tophane'den Boğazkesen caddesiyle Finuz Ağa üzerinden Taksim'e çıkmayı kurmuş olduğundan tam bozahane başına gelince Felatun Bey'e rastladı ki yarı belinden aşağısı ya boza veya salep gibi bir şeye bulanmış olduğu hâlde telâşla bozahaneye giriyordu. Felatun'u o hâlde görünce-

Rakım - Vay beyimiz! Bu hâl ne? Üzerinize boza dökülmüş desem bozahaneye henüz giriyorsunuz.

Felatun - Vallahi birader sorma, şurada bir aşçı dükkânından geçiyordum. Herif camın iç tarafına bir koca tabak içinde mayonezli balık koymuş. Nasılsa ayağım sendeledi. Güya cama dokunmamak istedim. Beceremedim, işte mayonez tabağını üzerime giydim.

Rakım -Allah Allah! Çok şükür ki cam biryerinizi sakatlamamış!

Felatun - işte ben de ona teşekkür ediyorum a! Hem

51

demek oluyor ki bu akşam Beyoğlu'ndasın.

Rakım - Evet efendim. Bizim Mister Ziklas'tayım.

Felâtun - Allah versin birader, Allah versin. Artık yakınlığı artırdınız.

Rakım - Ne yapalım efendim! Çalışmalı!

Felâtun - (alaycı) Canım çalışmalı ya! Seni ağızlarından düşürmüyorlar da! Kadınlara çatmak da senin şansın. Canına yandıgım! Ben ne yapsam bu kadın milletine yara-namayacağım, vesselam!

Rakım - Öyle ise ben size bir akıl öğreteyim.

Felâtun - Vallahi lütfetmiş olurdunuz.

Rakım - Ben kadınlara asla yaranmak hevesinde bulunmadığım için beni seviyorlar. Eğer siz de bu hâlde olsanız daha fazla başarılı olacak, kadınlardan daha fazla yakınlık göreceksiniz..

Felâtun - Deyiniz bakayım, beni aldatabilir miydiniz? Ben sizin ne saman altından su yürüttüğünüzü bilmez miyim?

Rakım - Ne saman altından su yürüttüğümü bendeniz bilemiyorum. Eğer bunu bendenize gösterirseniz gerçekten bana lütfetmiş olursunuz.

Felâton - Neyse! Başka vakit görüşür konuşuruz. İzninizle şu üstümü başımı biraz temizleyeyim. Zira buraya kadar bu hâlde geldim.

Zaten Rakım da saat yarımında İngilizin evinde bulunmak için acele ettiğinden sözü burada kesip birbirinden ayrıldılar. Fakat Rakım böyle aşçı dükkanındaki mayonez tabağını üstüne başına giymiş olmaya hiçbir anlam vereme-yerek gitti. Nihayet İngilizlerin evine vardı. Ev halkını yemek için kendisini beklerken buldu ve hemen sofraya otu-ruldu. Çorbalar içilir içilmez Ziklas, "Aman! Bu gün bizim uşak çok güzel balık almış, ben de mayonezli balığı pek

52

sevdiğim için öyle pişirmesini aşçıya sipariş ettim. Seversiniz ya Rakım Efendi?" diye orada sofraya hizmetinde besleme kıza yardımcılık eden aşçıya mayonezi getirmesini emretti.

Kadın durdu. Ziklas emrini tekrar edince, kadın yalnız durmakla kalmayıp yüzünde bir de durgunluk görüldü. Ziklas bir daha tekrar edince durgunluk da artıp kadın bütün bütün bozularak âdeta kekeleye kekeleye mayonezin dökülmüş olduğunu bildirdi. Ziklas'ta hiddet! Râkım'da büyük şaşkınlık!.. Ziklas, "Canım birisi döküldü ise yeniden yapmak lâzım değil miydi?" deyince aşçı kadın daha fazla ve olağanüstü bozularak mayonezin pek geç vakitte döküldüğünü ve bir başkasını yapmak için yumurta ve limon bulmaya vakit kalmadığını bildirdi.

Ziklas - Bereket versin ki Felâton Bey gelmedi! Gelseydi o Rakım Efendi'yle de kıyas kabul etmez. Her Hâlde misafir sayılır, âdeta utanırdık!

Rakım - (meraklı) Vay! Felâton Beyefendi de gelecekler miydi?

Ziklas - Evet! Bugün kendisini gördüm. Gelmesini rica ettim. "Alaturka saatle onikiye kadar gelirim" diye söz verdi. Karanlık oldu, gece geldi, hâlâ kendisi gelmediği için biz de sofraya oturduk.

Rakım - (şaşıracak ve gülümseyerek) Madem ki şimdiye kadar gelmediler efendim, demek oluyor ki bundan sonra da gelmezler.

Uşak - (ah nasıl Rum olup yarım yamalak bir Fransızca ile) Ya ben Felâton Bey'i dört yol ağzında gördüm ki buraya geliyordu.

Ziklas - Ne vakit?

Uşak - Güneş hemen hemen batmak üzereydi.

Ziklas - Ben de şimdi zannettim. Artık gelmez ya Rakım Efendi!

53

Rakım - Efendim, saat alaturka onikide söz verdiği ve kendisini hizmetkârınız güneş batmak üzereyken buraya geldiğini gördüğü hâlde henüz gelmeyişine bakılırsa mutlaka olğandışı bir durum sebebiyle gelememiştir!..

Rakım Mistery Ziklas'a bu cevabı verirken göz kuyru-ğuyla aşçı kadına bakıp da kadını havuç gibi kızarmış görünce, zihninden geçmekte bulunan şüphelerin hepsini onaylayarak kalbi yerine oturdu.

Acaba bu şüphe ne idi?

Şimdilik bilinen derecesini haber verdik. Lakin aradan üç gün geçmeyip iş iyice anlaşıldığından, üç gün sonra doğrusu görülecek bir iş için bugün zan derecesinde kalan kusurlu halleri anlatmaya vaktimiz yoktur. Her ne hâl ise, güle oynaya yemek yenildi. Yemekten sonra derse başlanıp bir saat içinde derse de bitirildi. Türkçeye başlanalı altı ayı geçmiş, bu süre içerisinde kızlar okuyup yazmakla kalmayarak âdeta ufak ufak cümleleri ve konuşmaları da yanlışsız-ca birleştirebilir ve gayet açık ibareli bir şey olursa açıklamasını da anlatırlardı.

Dersten sonra Rakım artık gitmek için izin istediğinde Mister Ziklas "Mösyö Rakım! işiniz yoksa biraz kalınız, eğlenirdiniz. Matmazeller bize biraz muzika çalarlar, bir kaç şarkı okurlar." demiş olduğundan Rakım teşekkür ederek kaldı. Kızlar piyano başına oturdu.

Rakım bir köşeye dayanmış can kulağıyla dinledi. Bir kaç hava alafranga çalıp bir kaç da şarkı söyledikten sonra o zamanlar pek moda olan "Ey sabâ, esme nigârım uykuda" şarkısını piyano ile çalmaya başlayınca Râkım'ın havası gıcıklanmaya başladı. Derken Misters Ziklas bu şarkıya eşlik etmesini Râkım'dan rica etmesin mi? Alafrangada bir delikanlıdan veya kızıdan böyle bir şarkı rica ettikleri zaman söylememek ayıp olduğundan ve Râkım'da ise bu dereceye

54

kadar tabiat-ı musikîye dahi bulunduğundan pas perdeden başlayıp yavaş yavaş tizleşe tizleşe piyano âhengine kadar çıkararak şarkıyı tamamladı.

Hakikaten güzel söylemiş olduğu için İngilizler de beğendiler. Lakin kızlar şarkının güftesini yazdırmak ve Türk-çesini mısra mısra Fransızcaya tercüme ettirmek için Râkım'ın etrafını sardılar. O güzel şarkının her bir sözcüğünü Fransızcaya tercüme ettikçe sözlerin büyüğü iyice ortaya çıktı, bu da sadece kızları değil, anne ve babaları da derinden etkiledi. Kızlar, bu şarkıyı hem Fransızca hem de Türkçe okudular. Şarkının büyüğü tüm aileyi etkilemişti.

Rakım saat dörtten sonra İngilizlerin yanından kalkıp bir hayvana binerek evine doğru yola çıktı ama zihni Fela-tun Beyin mayonez sorununa takılı kalmıştı. Kendisinin de o akşam Ziklas'ın evine davetli bulunması ve tam Asmalı-mescit sokağına girmiş olduğunu uşak gördüğü halde toplantıda varlığını gösterememesi üstü başı mayoneze boğulduğunu Rakım bizzat gördüğü gibi sofrada da mayonezin geç vakitte dökülmüş olduğunun rivayet kılınması hep genel üzere değerlendirildikçe Felâtun Bey'e şeref verecek bir hüküm çıkarılamazdı. Evine ulaşınca dadısının ihtiyarlık sebebiyle uyumuş ve yalnız Canan'ın kendisini beklemekte olduğunu görmüştü. Aman ya Rab! Bu Canan kız da günden güne ne kadar güzelleşiyordu. Ne kadar nazik tatlı dilli şen bir kız çıktı! Yüzünü gördükçe neşelenmemek ve aşık olmamak imkansızdı. Doğrusu Türkçeyi gereği gibi değil, layıkıyla dahi öğrenmişti. Ancak Çerkeslere özgü bir şiveyle konuştuğu için insanın içini tatlı tatlı gıcıklardı!

İşte bu fikirler Râkım'a geldi. Geldi ama Canan hakkındaki fikirleri bütün bütün başka olduğundan yalnız içini çekerek hissiyatını yendi. Vakit geç olduğundan yalnız Canan kendisini soyunduruncaya kadar derslerine filâna dair bir

55

kaç şey sorarak yatağa girdi. Canan da kendi odasına çekildi.

Ertesi ve daha ertesi günler Râkım'ı işgal eden şey hep mayonez fıkrasıydı. Bir de ikinci günü akşam

üzeri evine geldiğinde Canan kendisine bir mektup verip "Haniya o her zaman frenkten pusula getiren uşak yok mu? İşte o getirdi." dedi. Rakım mektubu açtı, baktı ki Can ile Margrit tarafından yazılmış. Şunları yazmışlardı:

Aziz hocamız!

Bugün babamız, Felâton Beyi görmüş. Geçen akşam bize gelmediği için pek çok sitemler edip yarın akşam mutlaka gelmesini rica eylemiş. O da söz vermiş. Biz ise onun gelip bizimle ilgilenmesinden tad almadığımız gibi yemek vaktinden önce gelmenizi mutlaka rica ederiz. Zannederiz ki sevdiğiniz iki öğrencinizi iç sıkıntısından kurtarmak için bu ricamızı kabul edersiniz.

Margrit-Can

Rakım mektubun bu şekil yazılıp gönderilmesine oldukça şaşırdı "Acaip! Kızlar, Felâton Bey'in konukluğundan keyif almıyorlarmış da benim orada bulunmamdan büyük keyif alıyorlarmış. Sebebi? Ben onlara kendimi sevdirecek hiç bir muamelede bulunmadım. Görevimi yapmaktan başka da hiçbir şey düşünmedim. Acaba Felâton Bey kendisinden nefret ettirecek ne muamelede bulunmuş olmalı? Sakın mayonez fıkrasından bir şüpheye düşmüş olmasınlar? Bak! O hem daha yeni hem de kimsenin anlayamamış olması lazım gelen bir hikaye. Sevdiğimiz iki öğrencimizi iç akıntısından kurtaracağımızı ümit ediyorlarmış! Benim onları sevdiğimi ne anlamışlar? İşin içinde bazı tuhafliklar var ama bakalım sonra anlarız." diye genişçe düşündü..

O gün perşembe olduğundan saat on buçuk sularında piyano öğretmeni Yozefino geldi. Râkım'ı orada bulunca

56

memnun olmakla beraber yakınlık gösterip, tatlı bir dille eleştiriye başladı:

Yozefino- Vay Mösyö Rakım! Sizi buralarda görebilir-miydik? Siz de buralara gelir misiniz?

Rakım- Bir adam evine gelmez mi madam?

Yozefino- Her adam evine gelir ama sizi öyle göremedim işte. Aylar geçti ki, henüz sizi göremedim.

Rakım- İş güc çokluğu bize evimizi unutturdu

Yozefino- Ben orasını bilmem. Bizim pazarlığımız ne idi? Bir hocanın hakkını vermezlerse, o hoca da hizmetini terketmekte haklıdır.

Rakım- Evet! Orası öyle madam. Fakat sizin yüksek anlayışınız benim bu kabahatimi affettirecektir.

Yozefino- Edemeyecek. Zira işiniz, haniya şu sizi, benim sohbetimden, konuşmamdan alıkoyan işinizin ne olduğunu biliyorum. Galiba o domates gibi kırmızı İngiliz kızları gözlerinize pek parlak görünüyor da, bizim gibi, sizi gerçekten seven dostları hiç göremiyorsunuz.

Rakım- Estağfurullah madam! Vallahi dediğiniz şey hatırıma bile gelmiyor. Siz beni bilirsiniz ya!

Yozefino- İşte bildiğim için söylüyorum ya! Azarlarımda pek haklıyım. Zira haftada iki defa Beyoğlu'na geldiğiniz ve gelmekte zorunlu olduğunuz halde Yozefino dostunuzun evine de bir selâm

bırakmak mürüvvet şanıdan iken...

Rakım- İşte şimdi bir büyük kabahatimi daha hatırladım. O da henüz evinizin semtini tam öğrenememek. Vallahi madam, beni azarlamakta hakkınız var. Azarlayınız. Hatta pek de isterseniz bir baston vereyim de beni dövünüz. Lakin ne ceza edecekseniz şimdi ediniz .

Yozefino- Ne ceza vereceksem vereyim mi?

Rakım- Evet efendim!

Yozefino- Vereceğim cezayı kararlaştırdım. Zamanını

57

bulursam veririm.

Rakım- Ben de yarın akşamdan sonra her Beyoğlu'na çıkışında eteğinize yüz sürmek görevini her zaman yerine getiririm

Bu konuşma ve tartışma bittikten sonra Yozefino orada hazır olup kendini bekleyen Canan'a hitaben:

- Vojons. Ma petite! As-tu appris ta leçon? (Bakalım mini miniciğim! Dersini öğrendin mi?)

- Oui madame. (Evet hanımım.)

Rakım- O ne? Bizim Canan Fransızca da mı öğreniyor?

Yozefino- Fransızca öğrenmezse biz kendisiyle nasıl konuşabiliriz ya? O Fransızca öğrenmesin de ben mi Türkçe öğrenmeye mecbur olayım?

Canan- (utanarak) Evet efendim! Madam beni zorluyor da...

Rakım- Ne kızarıp yanıyorsun ya? Sanki bir kabahat mi ediyorsun? İşte pek iyi! Fakat öyle ağızdan Fransızca öğrenilmez. Onu...

Canan- Ben de ağızdan öğrenmiyorum efendim. Yazıyorum.

Rakım- Nasıl yazıyorsun bakayım?

Canan gidip bir defter getirdi. O defterde Türkçe yazı ile bir çok Fransızca sözcük yazılmış olduğunu gördü ise de böylelikle Fransızca öğrenmek mümkün olamayacağından, ona bir de Fransızca ders vereceğine söz verdi. Garibi şunda ki, Canan Fransız dilini öğreneceğine sevinmedi. Bu karara Canan'dan fazla Yozefino memnun oldu.

Evet! Canan Fransızca öğrenmekten memnun değildi. Ancak zaten yaratılıştan fazla zeki olmakla beraber o zamana kadar geri planda kalan bu aşırı zekayı hiç sevmeyişi için sevip bayılanlardan daha çabuk öğrenmek Canan için iş midir? Kızın zekâsı o kadar ilerdeydi ki, Yozefino bir kere

58

anlattığı dersi bir daha gerek görmeyerek anlatmaz kızın konuları kavradığını gördükçe hayreti ve sevgisi artıkça artardı. Yani demek isteriz ki, Râkım'ın o akşamdan vermeye başladığı Fransızca dersi dahi Türkçe ve çalgı dersleri gibi hızla ve ustalıkla ilerledi.

Ha! Canan'ın Türkçesinden bir hayli zamandan beri bilgi vermedik. Canan âdeta olur olmaz şeyleri kendisi kaleme almaya ve hemen her yeni kitabı okuyup anlamaya başladı. Hattâ Rakım kendisine kestirme yoldan Arabça ve Farsça dahi göstermeye başlamıştı.

Ertesi gün Rakım hem Yozefino'ya ve hem de Ziklas evine gideceği için erkence, yani saat onbirde Beyoğlu'nda bulundu ve Yozefino'nun Posta sokağında haber almış olduğu evine vardı.

Yozefino, evinde Râkım'ı bekliyordu. "Bonjur madam", "bonjur mösyö"den ve hâl hatırdan sonra dereden tepeden konuşmaya başladılar. Bahusus Canan hakkında pek çok sözler söylediler. Yozefino, kızın fazla zekâsına hayran olup güzelliğini dahi zararsız bulur ve yanı başında bir kız yattığı hem de kendi malı olduğu hâlde Râkım'ın bundan etkilenmemesine şaşardı.

Lâkin neydi o Yozefino'daki iç sıkıntısı? Evet! Güzel güzel konuşur idiyse de güya zihninde başka bir şey varmış da onu bir türlü söyleyemiyormuş gibi davranırdı. Derken yeni bir bahis daha açıldı:

Yozefino- Mastika içer misiniz Mösyö Rakım?

Rakım- Vallahi madam, ne içerim diyebilirim, ne de içmem. Bazı bazı içtiğim vardır. Fakat bağıslı da değilim.

Yozefino-Vallahi efendim, sizin memleketinizin en güzel şeylerinden birisi de mastikadır. Ben pek seviyorum. Hem size bu sırrımı dahi açayım ki adeta her akşam Türkler gibi ben de mastika içiyorum, ama az! Üç dört kadeh kadar.

59

Rakım- Fena etmiyorsunuz efendim. Az içilirse güzel şeydir.

Yozefino- İşmarlayım mı?

Rakım- Siz bilirsiniz efendim.

Yozefino, hizmetçisi Mari'yi çağırdı. Rakıyı ismarladı. Zaten hazır bulunduğu için Mari derhal getirip odanın orta yerindeki masa üzerine koydu. Madam iki kadehe birer parça koyup "Sihhatinize!" diye Rakım ile kadeh tokuşturarak içtiler. Odanın bir tarafında piyano bulunduğundan, Rakım, gözlerini piyanodan ayıramamaktadır, bu duruma Yozefino dikkat eder:

Yozefino- Size biraz gitara çalsam, bir kaç da romans denilen şarkılardan çağırırsam memnun olmaz mısınız?

Rakım- Sevencimden çıldırırım bile.

Bu arada birer kadih daha içtiler, Yozefino dahi gitarını ele aldı. Kısa bir başlangıçtan sonra birer kadeh daha teklif etti. Rakım kendisinin bu kadar çabuk gidemeyeceğini arz ile Yozefino tam aksine mastikanın buharını birdenbire buharlatıştırmak arzusuna düştüğünden ve böyle bir yerde herkes

serbest olacağından bahisle bir daha hem de doluca yürümüş olduğu yönde çalgının ve şarkının sonlarını pek lâtif ve hüzünlü çalmıştı.

Faslı bitirdiği zaman Rakım, bu durumlara alışık olmadığı için kadehini yandan aşağı doldurup Yozefino'nun kadehini tam doldurmuş. Artık Yozefino'da gözler başkalaşmış ve fakat iç sıkıntısı daha ziyade artıp içi içine sığmamaya başlamıştı. Bir de bu ara Rakım "Sihhatinize" deyip bu zamana kadar gelmemiş olmam ne büyük ayıp ve ahmaklık olduğunu şimdi anladım. Ancak bundan sonrası için asla kusur etmem" deyince, Yozefino ayağa kalkarak, "Gerçek bak siz aklıma getirdiniz, hani ya ben size ceza verecektim." diye Râkım'a yakınlaştı.

60

Rakım- Artık cezaya gerek kaldı mı efendim? Bu kadar iltifatınıza beni mazhar eyledikten sonra nasıl ceza vereceksiniz?

Yozefino- Elbette vereceğim. Eski kabahatinizin cezasından mümkün değil vazgeçmem.

Diyerek Râkım'ın yanağına güzel bir öpücük kondurdu.

Bu durum Râkım'a acı gelmedi. Zira o zamana kadar Rakım, madamın incelediği halinden işin nerelere gideceğini anlamıştı. Bir saat kadar daha sohbet ettikten sonra, saat yarımaya yaklaştığı sırada Yozefino'ya veda ederek Zik-las'ın evine yöneldi ise de talih ve nasibinin bukalemun gibi böyle her yerde başka bir renk göstermekte olduğuna şaşırıldı.

Olasıdır ki bazı arkadaşları bir saat boyunca neler düşündüklerini, konuştuklarını sorarlardı. Lâkin hikâye usulünde böyle vaziyetler söylenmez, yazılmaz da. Bu durumlar okurun anlayışına bırakılır. Biz yalnız şu kadarını haber verelim ki, Rakım Yozefino'dan ayrılırken, Yozefino kendisine "Sana bu suretle yakınlık gösterişim ve sevişim, sevilecek bir adam olduğun gibi herkes tarafından güzel ahlâk ve ırz ve namusuna dikkat edişinden doğmuştur. Benim de aileler arasında bu yoldaki ünümün korunmasının ne anlama geldiğini de bilirsin, artık bu sırrı ne kadar saklamak gerektiğine kendin karar ver" demiş ve Rakım böyle bir ricayı kendisi edeceği hâlde onun tarafından edilmiş olmasına başkaca teşekkür ederek çıkmış gitmişti.

Vay! Öyle ise bizim Rakım Efendi, Felâtun Beyin dediği gibi saman altından su yürüten cinstendi!

Evet efendim! Biz burada bir meleği anlatmıyoruz dedik. Namusunu korumasını bilir, insan gibi yaşar gerçekten alafranga ve özellikle zamanımızda yaşayan bir genç adamın gerçek durumunu tasvir ediyoruz. O akşam Râkım'ın

61

bulduğu yerde bulunup da seks yapmayan bir delikanlı daha gösterebilirseniz, bu hikâyeye onun için anlatırız. Saman altından su yürütmek ve karda gezip de izini belli etmemek Rakım kadar akıllı başında delikanlıların kârı olup bu hâllerin aksi bir hâl ararsanız onun örneğini Felâtun Bey'de bulacaksınız.

Canım hani ya şu ahlâk nokta-i nazarından bakıldıkça... İyi ya! Zamanımız gençlerinin genel durumlarından işte size iki örnek ahlâk! Fikriniz hangi şekli tercih etmekte ise onu onaylamakta hüzdür. Hiç birisini beğenmemekte yine özgürdür ya!

Bizim Rakım Efendi geç kalmak korkusuyla hızlı hızlı yürüyerek Asmalımescit'e vardı ve gerek telâşlıca gelmiş olmasından ve gerek kendi özel durumuna yine kendisi fazlasıyla şaşmakta bulunmasından dolayı Misler Ziklas'ın kapısını daha kuvvetli vurdu. Saat yarım gelmiş ve ortalık o akşam havanın dahi kapanık bulunmasından dolayı karanlık olmuştu. Kapı açılıp da içeriye girdiği zaman Râkım'ın nasıl bir hâle rastladığını düşünebilir misiniz? Bakınız nasıl bir durum:

İçeriye girer girmez iri bir kadın Râkım'ın boynuna sarılıp, kolları arasında sıkıştırarak Fransız lisaniyla "Zalim, ne geç kaldın? Gözlerim yollarda kaldı, bu akşam da mayonezi üstüne başına dökcek misin?" demişti!

Bu kadının aşçı kadın olduğunu ve mayonez sorununun nasıl olduğunu anladınız mı?

Rakım hiç ses çıkarmadı. Çıkarmadı ama içi kan ağladı. Derhal Râkım'a özürler dilemeye başladıysa da, Rakım mayonez sorununu kadına itiraf ettirmek için biraz nazlıca davranıp sonunda anlattırdı.

Bu kadın iri yapılı diye -anası gibi Fransız olup- meğer Felâtun Bey aşçı hanımdan hoşlanmış o da gerek kendisin-

62

den ve gerek parasından hoşlanıp hemen hemen mercimeği fırına vermek derecesine gelmişler. İki akşam evvel Felâtun Bey mutfağı ziyaret ve aşçı hanım ile oynaşırken yakınlaştıkça raf üzerinde bulunan mayonez çanağını devirip şu hâl ile yukarıya çıkma ihtimali kalmadığını görünce sıvışıp gitmiş.

Aşçı bu bilgiyi vermekle beraber Râkım'a bu sırrı açık lamama ricasında bulundu, zaten bu adamın sır saklayacak bir yapısı olduğu görülüyordu.

Felâtun Bey henüz gelmemiş ve Ziklas ailesinden başka yakınlardan bir kaç kadın ile bir iki erkek de Rakım ile Fe-lâtun'u bekliyorlardı.

Aradan on dakika kadar ancak vakit geçip Felâtun Bey geldi. Bu akşam da arkadaşları bekletmiş olduğuna dair Ziklas bir kaç söz söyleyecek oldu ise de Felâtun Bey, babasının çok hasta olduğunu onunla ilgilenmek zorunda kaldığını anlatıp özür diledi. Ailecek sofraya oturuldu, çorbalar içildi.

Ziklas- (aşçıya) İnşallah bu akşam mayonez dökülmemiştir.

Bu sözü işittiği anda Felâtun Bey telâşla gah Ziklas'ın, gah Râkım'ın ve gah aşçının yüzüne baktı, aşçıdan başka hiç birisinin yüzünde kendi şüphelerini onaylar iz bulamayınca kalbi rahatladı.

Rakım- Artık bir daha dikkat ederler de efendim, mayonezi dökmezler.

Felâtun- (dikkat çekmemek için) Ne olmuş efendim? Bir akşam mayonez mi dökülmüş?

Ziklas- Evet! Geçen akşam geç vakit mayonezi dökmüş de balığımızı yalnız haşlama olarak yedik.

İşte mayonez hakkında söylenen sözler bu kadar oldu ve araya başka sözler girerek halkça o bölüme son verildi

63

ise de Felâtun Bey aşçıyı gördükçe mayonez aklına gelerek yeniden utanırdı.

Sofrada edilen lakırdılar içinde buradan açıklanacak bir şey yoktur. Yalnız Osmanlı dilinin ne pratik ve tatlı bir dil olduğuna ve fakat kolaylıkla öğrenmek için bir yol bulunmadığına dair konu açıldığında Can ile Margrit "Ey sabâ esme nigârım" şarkısının Rakım tarafından edilen tercümesini hüzzam okuyarak herkesin beğenisini kazandılar. Bu arada Felâtun Bey toplum içinde Râkım'ın cahilliğini bir daha ispat ederek mayonez meselesinden dolayı kendisine bulaşan üzüntüden daha büyük bir üzüntüye düşürmek için bu şarkının ilk mısrasını "Ey sabâ esme nigârım" diye başlamadığını ve "Ey sabâ esmer nigârım" diye başladığını belirtti ve hatta esmerin Fransızca "dlonde" demek olduğunu dahi açıkladı.

Rakım bu itiraza hiç ses çıkarmayıp yalnız garipçe bir tebessümle karşılık verdi. Ancak o toplantıda bir Baron T. vardı ki Osmanlı diline hakim olduğundan Felâtun Bey'e karşılığı o verdi ve şarkının evvelki mısraı "Ey sabâ esme ni-gânım uykuda" diye başlanmak lâzım geleceğini ispat etti.

Margrit- Bir de efendim, Fransızca "blonde" demek, esmer demek midir ya? Bu kelimeyi bize hocamız "kumral" diye tercüme eylemişti. Sakın bunda da bir yanlışlık olmasın?

Baron T. Hayır kızım! Pek güzel tercüme eylemiş. "Blonde" demek, Türkçe "kumral" ve "sarışın" demektir. "Esmer" dahi "ebrun" lafzının tercümesi olabilir.

İşte bu söz dahi ortaya çıkınca Felâtun Bey'in utanması iyice arttı. Rakım araya başka lakırdılar sokuşturarak kendisini yine korumak için yardımda bulundu.

Sofradan kalkılınca, Margrit ile Can piyano başına oturup dört elle piyano çalarak ikisi birden "Ey sabâ" söyleme-

64

ye başladılar. Şarkıyı üç günden beri beş on kere meşk etmiş oldukları için o kadar güzel söylediler ki, Felâtun Bey dahi çaresiz beğendi.

Bir aralık polonya havaları dahi çalmaya başladıklarından konukların bazıları kadın erkek çift çift kalkıp polka ettiler. Zira böyle özel toplantıların zevki böyle çıkacağı alafranga âleminde yaşayanlarca bilinir. Mistern Ziklas niçin dans etmediğini Râkım'dan sorunca, polka ve vals oyunlarında başı döndüğü için oynamadığını belirterek özür diledi. Felâtun ise beş dakikadan beri Margrit'e bir defacık oynamak için yalvarırdı. Nasılsa Margrit, beyin hatırından çı-kamayarak kalktı. Piyano başında yalnız Can kaldığı hâlde yine tempoları idare edebilirdi. Doğrusu Felâtun'un dans edişine diyecek yoktu. Zaten ayağında bumbar gibi bir pantolon, pantolonun dahi yokluk iznine bağlı kalmaksızın asla eğilmeyerek mum gibi dans ederdi. Ancak oyun arasında nasılsa kazaen Margrit'in ayağına basmakla beraber derhal kendisini toplamak için hareket etmesinin ardından arka tarafından bir ses duydu.

Kötü düşünmeyiniz! Başka bir şey değildi. Gayet dar ve siyah olmasından dolayı çürük bulunan pantolonun kıcı boylu boyuna ayrılmıştı. Arkasındaki gayet kısa ceket, örtünmek için yeterli olmadığından pantolonun yırtığı meydanda çıkmıştı. Bereket versin ki, o akşam ayağında iç donu vardı. Zira Felâtun Bey, pantolonunun düzlüğünü bozmamak için böyle zengin yere geldiği zaman pantolonunu donsuz giymek -Zira alafrangalığın usûlü budur inanandaydı- alışmış olduğundan eğer yine bu âdete uymuş olsaydı, işin içindeki en büyük sakatlık o zaman meydana çıkardı.

Orda bulunan konuklar bu hâli görünce kahkahalarını bir türlü frenleyemedi. Felâtun ise "Adiyo" demeye dahi va-

65

kit bulamayarak hemencecik savuştu.

Bu akşamın hikayesine dair haber verecek başka bir şey yoktur. Şu kadar var ki, bir aralık Râlom, öğrencileri bulunan Can ve Margrit ile bir kenarda yalnız kalınca, kendileri tarafından almış olduğu pusulada Felâtun Bey hakkında göstermiş oldukları hoşnutsuzluğu bu akşam Margrit'in onunla oynamaya naz etmesi daha fazla kuvvetlendirmiş olduğundan sebeple bu hoşnutsuzluğun kaynağını sormuştu.

Can- Felâtun Bey salon adamı değildir.

Margrit- Kahvehanede bulunacak olsa en uygun olan adam kendisi olurdu.

Rakım- Niçin böyle hükmediyorsunuz efendim? Gençtir, zekidir, gözü açıktır, bilgilidir.

Margrit- Amma yaptınız ha! Dilinin harfleri hecesi üzerinde fikri gelişmemişi, bir şarkının daha başında yanlışı meydana çıkmış olan adam genç olmuş, güzel olmuş ne fayda!

Can- Asıl sorun o değil efendim. Ben salon adamı değildir dedim. Onu ispat etmek için şunu daekleyeyim ki kendisi Margrit'in dediği gibi kahve adamı olduğundan bir salon içinde gördüğü kıızı dahi kahvehanede gördüğü kızlar gibi zannediyor...

Rakım- Çocuktur.

Margrit- Sizden daha yaşlı bir çocuktur.

66

Beşinci Bölüm

Koca Rakım! Felâtun Bey kendisini mutlaka bir taraftan utandırmaya çalıştığını gördüğü hâlde, çevirmek istediği fırlıdak üzerine yine kendisinin utanmak zorunda kaldığına memnun olmak lâzım geldiği hâlde, üzüle üzüle evine kadar -hayvanla- geldi. Felâtun'un utanma durumunu düşünmekten ibaret bulunan dalgınlığı evinin penceresi altına geldiği zaman bitti. Hem de Canan'ın piyanosunun tıngırtılarını işitir işitmez.

"O biçare kızcağız! Hâlâ bekliyor. Şimdi yüzünü gördüm mü yine his damarlarım açılacak! Canım bu kızın bana olan etkisi nedir? Kendisini nasıl seviyorum bilmem ki! Yozefino'nun dediği gibi değil. Benim dediğim gibi de değil, yani ne kardeşim gibi, ne de cananım gibi! Bu da başka bir âlemdir. Bir suret-i muhabbet de bu olsun" diye bey-girciyi savarak kapıyı çaldı. Derhal piyanonun tıngırtısı kesilip koşa koşa yürümekte olan Canan'ın ayak sesleri işitildi. Kapı açıldı.

Rakım- Daha yatmadın ha, Canan!

Canan- Sizi bekledim efendim. Dadı kalfa yattı;

Rakım- Ya kendisini niçin piyano ile rahatsız ettin?

Canan- Kendisi izin verdi efendim. Kendisi istedi.

Rakım- Sana hocandan selâm var. Bu akşam kendisini gördüm.

Canan- Oh! Ne kadar memnun oldum. Size güceniyordu.

67

Rakım- Artık gücenmez!

Bu sözü söylerken Râkım'ı bir utanma, bir pişmanlık, bir neşe, bir sevgi, bir korku, bir dehşet, hasılı birbirine uymaz nice bin şeyler bürümüştü. Mamafih hepsini yüreği içinde sıkıştırıp odasına çıktı. Canan kendisini soyundurdu.

Rakım- Ey, hocanı seviyor musun Canan?

Canan- Vallahi efendim, pek seviyorum. Ne kadar akıllı, marifetli kadındır.

Rakım- O da seni pek seviyor. Hatta bu dersi benden ziyade senin hatırın için veriyor.

Canan- Allah'a emanet olsunlar.

O gün vaktini nasıl geçirmiş olduğuna vesaireye dair Canan'a bir kaç söz daha söyledikten sonra konuşma şöyle devam etti:

Rakım- İçin sıkılıyor mu Canan?

Canan- Hayır efendim! Niçin sıkılsın?

Rakım- Yok! Hani gezmek istiyor musun diyorum.

Canan- Ben ne bilirim efendim? Siz bilirsiniz. Dadı kalfa bilir.

Rakım- Eğer senin canın istemiş olsa da dadı kalfaya söylesen götürmez mi?

Canan- Götürür efendim. Niçin götürmesin. Ama benim canım da istemiyor. Hatta dadı kalfa götürmek teklif ettiği zaman bile ben istemiyorum. Neme lâzım? Eğlenecek herşeyim var. Kitaplarım var, yazım var, piyanom var. Ben pek rahatım beyim. Bahçem var. Bana dadı kalfa Salı-pazan'ndan küçücük kazma aldı. Küçük bir teneke bahçe kovanı aldı. Bahçeyi de kazıyorum. Eğleniyorum.

Rakım- Aferin Canan! diye eliyle kızın arkasını sığamıştı.

Ne dersiniz? Kız elektriklenmiş gibi bir şeyler hisset-

68

meşin mi? Eseri yalnız yüzünde bir kırmızılık olarak görüldü. Görünürdü ki Rakım, kızı odasına göndermek istemezdi, ihtimal ki kız da gitmek istemezdi. Ancak artık vakit de geçmiş olduğundan

zorla herkes yerli yerine çekilip yattılar, ihtimal ki ikisi de pek geç vakte kadar ancak uyuyabildiler.

Hikâyemizden de anlaşılmiş olacağı üzere bu zamanlara kadar Râkım'ın zihnini hiç bir hissi manevî gıcıklamamış olduğu hâlde, bu kere bir taraftan Yozefino'nun en şiddetli bir taraftarı Canan'ın ikinci mertebede bir etkiyle ve diğer taraftan dahi İngiliz kızlarının hemen hissölunamayacak mertebe nefsinin uyandırmaya başlamış olmaları, kendisini çalışmaktan engellemeye başlamış zannedilmemelidir. Rakım evvelki çalışma ve gayretine asla zarar vermemişti. Yine yazılarını yazdığı büyük yerlere devam eder. Cenab-ı Hakk'ın takdir ettiği kadar kazancını kazanırdı. Şu kadar var ki zaman darlığı dedikleri şey Râkım'ın zihninden bile geçmemiş olduğu her taraftan ne kazanırsa, evine ve dadısına ve Canan'a harcar ve fakat harcaması pek fazla olduğu zaman, israfı kabul etmediğinden artan miktarı dadı kalfa kendi sandığında saklardı.

Râkım'ın yaşama tarzının ne şekilde olduğunu anlamak isterseniz Canan'ın yaşam şekline bakınız.

Bundan önce de demiş olduğumuz üzere İstanbul'da moda olarak ne çıkarsa en evvel yapanların birisi Canan olurdu. Bundan başka Canan'ın dolabında en iyi yapma çiçekler mevcut olup çekmecesinde bir iki elmas iğnesi, küpesi, yüzüğü de eksik değildi. Hafta geçmezdi ki, Rakım, Canan'ın kendisine özel olmak üzere en güzel çil paralardan altın gümüş seksen yüz kuruş vermesin. Ancak Canan parayı ne yapacak? Sokağa çıkmaz, hiç bir şeye ihtiyaç görmez ki harcasın. Tamamen dadı kalfasına verip, kalfa da

69

bunları ayrıca biriktirir ve biraz kümelendikten sonra yine Rakım Efendi aracılığıyla kıza bir yüzük veya bir saat, bir kordon, hasılı gereksiz eşyalardan bir şey alırdı. Sözü uzatmak ne lâzım? Bir kibar kadın diyemeyiz ama -Çünkü Canan'ın kocası yoktu- bir kibar kızından daha iyi yaşamak, zavallı Canan'a nasip olmuştu.

Buna karşılık Râkım'ın geçim şeklini sormak lâzım gelmez. Zira artık Râkım'ın nasıl geçindiğini biliyoruz. Haftada iki defa Beyoğlu'na ders vermeye gittiği zaman Yozefino'yu da ziyaret ederek saygılarını sunar, derslerini verir ve haftada bir defa Yozefino kendi evine gelip de şayet Râkım'ı da orada bulursa, dereden tepeden sözler, nükteler, şakalarla vakit geçirilirdi, işte ilkbahara kadar hep böyle sürdü gitti. Ancak başka taraflarının da hikâyesini anlatmak gerekir. Bu yüzden bu hikâyeleri anlatmak zorundayız:

Felâton Bey'in babası Mustafa Merakî Efendi oğlunun haber vermiş olduğu hastalığı onbeş gün kadar çektikten sonra ecelin kapısını çalmasıyla öbür tarafa göçtü. Mevlâ rahmet eylesin. Oğlu Felâton Bey ne kadar olsa erkek olduğundan başının çaresini görebilirse de, kızı Mihriban hanım kısa ayaklı olduğu için işte o biçareye acınır.

Adam sen de! Aylık yirmibin kuruş geliri olan bir ailenin öksüzleri öksüz mü sayılır?

Böyle demeyiniz efendim. Ne kadar olsa acınıyor.

Yine durumun anlatılması cümlesindedir ki:

Felâton Bey, Mister Ziklas evinde görünmez oldu. Hatta aşçı Fransız kadın da değiştirilmiş. Sebebi? Sebebini Rakım Efendi, kızlardan öğrendi. Şöyle ki:

Bir gece dersten sonra kızların anne ve babasının hazır bulunduğu ortamda konuşuluyordu. Nasılsa

Rakım sözü Felâton Bey üzerine getirip bir hayli vakittir kendisini görememekte olduğunu açıkladı.

70

Misters Ziklas - Rakım Efendi! Burada o zatın artık adını anmaktan sizi ve çocuklarımı men ederim. Çocuklar zaten men oldular ya!

Rakım- (fena hâlde bozularak) Sebebini sorabilir miyim efendim?

Kocası Ziklas- Hayır efendim! Soramazsınız! Hatta bu yakında kendisini görmemekte olduğunuzu açıklamanıza dahi teşekkür ederim. Demek oluyor ki, siz kendisini yalnız burada görürmüşsünüz.

Rakım- Evet efendim!

Mister Ziklas- Tamam! Allah için sizin ırzınızdan, edebinizden, ahlâkınızdan pek memnunuz, ilminizden memnun olduğumuz kadar memnunuz.

Rakım- Güzel yaklaşımınıza teşekkürler ederim efendim.

Anne, baba ve hoca arasında bu sözler konuşulurken kızlar önlerine bakıp gözlerinin kuyruğunu bile kaldırmazlardı. Söz bitti. Vakit geldi. Rakım evine döndü. Sorunun mutlaka uğursuz mayonez sorununa bir değini olduğunu bilen Rakım, aşçının da gönderilmesinden anlamışsa da gerçeği öğrenmek için ilerdeki ders gününü beklemekten başka çaresi kalmamıştı.

Sonunda o gün geldi. Rakım vaktinden önce Ziklas'ın evine gelip derse başlamazdan evvel kızlara merakını gidermek için sorular sordu. Rakım- Allah aşkına hanımlar, meraktan çatlayacağım. Felâton Bey'e ne oldu?

Can- Ben size salon adamı değildir demedim miydi?

Margrit- Ben de size kahvehane adamıdır demedim miydi?

Rakım- Canım neyse! Şu bu defaki durumu öğrenmek isterim.

Margrit- O kadar ayıp bir şey ki, söylemeye benim di-

71

lim varmayacak.

Can- Benim de.

Rakım- Hayır efendim! Mümkün değil, beni bu durumda bırakamazsınız. Sizin bu kadara kadar sırdaşınız olma-dımsa üzülürüm.

Margrit- Terbiyeli bir dilden çıkacak söz değil ama ricanızı reddedemediğimden utanarak söyleyeceğim. Geçenlerde bir gece yine burada yemeğe kalmıştı. Burada misafir olmayıp, biz de kendisiyle eğlenemediğimizden dersimizle uğraşırdık. Nasıl olmuş bilmem. Bir ara dışarıdan içeriye girerken koridor üzerinde anneme rastlamış. Kendisini ta-nıyamayarak ve sözün daha doğrusu annemi bizim aşçı kadın zannederek kucaklayıp "A tatlım! Mayonezi bir daha üstüme dökecek misin?"

Az kalmıştı ki beni Rakım ve diğer konuklar huzurunda rezil edecektin" demiş. Annem bu hâli görünce "Hay!" diye haykırmış ve o da işi anlayınca hatta salona gelip fesini ve paltosunu almaya vakit bulamayarak utancından kalkmış kaçmış.

Annem derhal salona girdi. Hiddetle onun fesini ve paltosunu alıp pencereden sokağa attı. Hikâyeyi babama da anlattı. Meğer mayonezin dökülmüş olduğu akşam...

Rakım- Anladım efendim anladım! Adeta ayıp etmiş. Artık lakırdıyı keselim, zira anneniz veya babanız hakkımızda şüpheyeye düşmesin.

Can- Hayır efendim! Sizin hakkınızda hiçbir şüpheyeye düşmezler. Size güvenleri sonsuzdur.

İşte mayonez sorununun asıl sonucu bu şekilde ortaya çıkıp çözülmüş.

Doğrusu Çan'ın dediği gibi gerek Mister ve gerek Misters Ziklas'ın Rakım hakkındaki güvenleri sonsuzdu. İkisi de Râkım'ı oğulları veyahut kardeşleri gibi severlerdi. Çünkü Rakım o evde her nevi kadın, her nevi erkek görmüş ve

72

hatta gördüğü kadınlar çerçevesinde pek serbest Fransız kadınlarına da rastlamış olduğu hâlde hiçbirisi huzurunda edebin zerre kadar dışında bir hâl ve hareketi görülmemiştir.

Delikanlıların hâli çoğunlukla tiyatrodan ortaya çıkar. Felâtun Bey'i tiyatrodan görenler, aileden sayılan kadınlar locasına girip de bir kimseye merhaba dediğine rastlamamışlar ve daima sahipsiz veyahut herkesi kendisine sahip tanıyan kadınların localarında kahkahalarla, kihkihlerle uğraşır bulmuşlardı. Baba Rakım ise yalnız bir iç bileti alarak tiyatrodan içeri girer ve ondan sonra localarda mevcut konuklara selam verir, meselâ G. Bey ve benzeri asilzadelerin localarına uğrayarak hangisine selâm verecek olsa "Maşallah Rakım Efendi oğlumuz, buyurunuz bakalım! Sizin için de yerimiz vardır." diye kendisine yer gösterirlerdi.

Koca Rakım, ilk girdiği locayı kendisine yer seçtikten sonra perde aralarında sair localarda bulunan ailelere de merhaba demek için ayırmadan gittiği zaman kendi bulunduğu loca halkı, gıyabında "Lâkin şu çocuk ne kadar kendi hâlinde bir şeydir! kadını yok, içkisi yok, kumarı yok, bir vukuatı yok! Allah için kız gibi bir delikanlıdır" derlerdi. Hatta tiyatrodan çıkıldıktan sonra ertesi ve daha ertesi günler aileler arasında söz geçip de Râkım'ın o gece kendi localarında bulunduğu bahsolundukça, oralarda da yine hakkında bu gibi sözler söylenirdi. Hani ya demek isteriz ki, gerek Mister Ziklas ve gerek karısı Misters Ziklas, Rakım hakkında böyle pek çok sözleri işitmiş ve söylemiş olan takımdandır.

Bahar mevsimine kadar olan olaylar cümlesinden birisi de şu hikayedir:

Tam artık kışın da sonu sayılacak bir zaman Rakım yine bir ders akşamı Yozefino'yu ziyarete gitmişti. Artık be-

73

yinlerinde hiç bir teklif ve tekellüf kalmamış olduğu yönden Yozefino, Râkım'ı görünce sevincinden sıçramaya başladı. Keyiflerin nasıl gelip nasıl gittiği sorulduktan sonra Yozefino üzüntülü bir yüzle şöyle bir söz açtı:

Yozefino- Mösyo Rakım! Ben senin dostun olduğuma Şüphem var mıdır?

Rakım- Nasıl Şüphem olur?

Yozefino- Yok ama Şaka etmiyorum. Beni kendine âdeta bir metres gibi mi tanıyacaksın?

Rakım- Canım bu sözler nerden çıkıyor?

Yozefino- Nerden çıktığını anlarsın. Evvelâ anlaşalım ki biz öyle yalnız bir sevgili gibi birbirimizi sevmiyoruz, gerçekten dost olarak sevişiyoruz. Yani senin menfaatin benim ve benim menfaatim senin olarak.

Rakım- Anladık ya a canım. Şu sorunu anlayalım bakalım. Ben kendimi sana öyle bir dost sayıyorum. Sen de bana öyle bir dost olursan ne devlet!

Yozefino- Pekâlâ söyleyeyim, söyleyeyim, ama dur bakayım Şu yüzden söyleyeyim de senin nasıl davranacağını göreyim. Örneğın Şimdi Canan'a bir müşteri çıksa.

Rakım-Çıkabilir ya!

Yozefino- Rakım- Hem de nasıl müşteri, bilsen. .

Rakım- Yağlı demek istersin, öyle değil mi?

Yozefino- Hepten bin beşyüz Osmanlı lirası vermeyi göze almış. Bilirsin ki bu para otuzdört bin beşyüz frank eder. Epeyce paradır.

Rakım- Evet! Fakat Şu müşteri kimmiş bakalım?

Yozefino- İşte bizim ... Bey. Nasıl? Bu parayı dikkate alacak mısın?

Rakım-... Bey bizim cariyeyi nereden haber almış? Yozefino- Benden. Kendi cariyelerini dahi Canan'la be-

74

raber yedi sekiz aydır öğrettiğim hâlde hiçbir Şey öğrenemediler. Geçen gün bey beni âdeta azarlamaya başladı Ben de Canan'ı haber verdim. "Sekiz ay içinde öğrendiği Türkçe-yi, Fransızca'yı, çalgıyı, okumayı, yazmayı, sizinkiler sekiz senede öğrenirlerse memnun olunuz." dedim. O da ertesi sabah kendi hazinedarını göndermiş. Canan'ı el altından sınav ettirmiş. Dediğimden fazla bile bulmuş. Dün akşam gittiğimde beni onaylamakla beraber güzel Fransızcası ile çalgısı için pek fazla istedi. Hasılı bin beşyüz liraya kadar almak için senin ağzını yoklamayı bana sipariş etti.

Rakım- Fena alış veriş değil ha? Yüz altına aldığıın bir cariyeyi senesi geçmeden bin beşyüze sat.

Yozefino- En fazla yüzünü beğenmiş. Hatta hazinedar kalfası demiş ki "Efendim o cariyeye değil, o âdeta kerli ferli bir hanım." Neyse. Canan'ı satmayı göze alıyor musun? Rakım- Onu ben bilmem. Yozefino- Ya kim bilir? Rakım- Canan'ın kendisi bilir. Yozefino- O nasıl lakırdı?

Rakım- O şöyle bir lakırdıdır ki, Canan hâlâ bana odalık veyahut karı olmak için bir ümit almadı. Karı değil mi? Elbet kendisine bir koca dahi ister. Eğer ileride kendisini benden başka bir efendiye odalık olarak kabul ettirebilmek isteğinde ise satmam. Zaten kendisinin takımı filânı olarak bir hayli serveti olmalıdır. Bir de üzerine bin beşyüz lirayı ekler de Canan'ı iki bin liralık bir hanım edebilirsek fena mı olur?

Yozefino- Ay! Bin beşyüz lirayı yine Canan'a mı vereceksin?

Rakım- Ya kendi cebime mi koyacağım? Sen beni o kadar aç gözlü, o kadar gaddar mı zannedersin? Ben bir adamın özgürlüğünün bedeli olan parayı nasıl yiyebilirim?

75

Yozefino- Demek oluyor ki sen, kendin satmak fikrinde değilsin.

Rakım- İşte fikrimi söyledim a!

Yozefino- Yani bin beşyüz lirasını Canan'dan ayıracak kadar hevesli bir şey değil mi demek istersin?

Rakım- Beni Canan'dan ayıracak kadar hevesli bir şey değildir. Eğer Canan'ı benden ayıracak kadar hevesli ise ona diyeceğim yoktur.

Yozefino- Aferin Rakım! Aferin delikanlı! Vallahi ben bu kadara kadar ümit etmezdim, (diye kalkıp Râkım'ın boynuna sarılarak gözlerinden, alnından, yanaklarından öptü.) Ben de seni temin ederim ki, bu para Canan'ı da senden ayıracak kadar hevesli bir şey olamaz. Çünkü kızda senin için büyük bir sevgi görmekteyim. O kadar büyük sevgi ki, ben bu tür sevgiyi hiç kimsede görmedim. Arada bir ağzını ararım bakarım kızcağızın göğüsçüğü senin sevginle doludur.

Rakım- Sen, beni böyle tahmin etmez miydin?

Yozefino- Doğrusu ya, etmezdim.

Rakım- Öyleyse doğrusu ya, ben de seni düşünmezdim.

Yozefino- Niçin?

Rakım- Çünkü seni Canan aleyhine rekabet eder, kıyas eylerdim.

Yozefino- (şaka yollu) Ahmak sen de!

Rakım- Niçin? Sen beni sevmiyorsun diye mi inanayım'

Yozefino- Bari yine tekrar edeyim: Ahmak!

Rakım- Niçin? Allah'ını seversen, vallahi üzülüyorum. Ben seni, beni sever inancıyla...

Yozefino- Seni kim sevmez a deli? Ben sana kendimi

76

sevdimle kendimi mutlu saymalıyım. Fakat ben senin ömrüne ortak olmaya lâıık kadın mıyım? Ben kırkıma giriyorum, sen henüz yirmibeş yaşında bir delikanlı çocuksun. Sizin memleketinizde olup da onbeş yaşında kocaya varmış olsaydım, şimdi senin kadar oğlum olurdu.

Rakım- Hayır, ben seni kendi değeriinden fazla bile... Yozefino- Sus! Ben öyle olmayacak lakırdıları dinlemem. Olacaksan benim dostum ol! Ahbabım ol! Sana lâıık kadın bu âlemde Canan'dan başkası olamaz. Zavallı kızcağız! Ne kadar da sevimli. O hüznünlü yüz, o hüznünlü tavır. Rakım! Rakım! Sen beni gerçekten tiyatro oyuncusu mu zannettin? Bende yürek vardır, yürek, içeriisi de his doludur. Ben, Canan'ı senin sevdiğinden daha çok severim. Sevmesem bile Allah için hak sözü söylemekten çekinmem. Bu kızı eğer hüznünlü bırakırsan, seni vallahi adam yerine koymam.

Rakım- (iğneleyerek) Vallahi tuhaf be! Hiç de senin gibi kadın görmedim.

Yozefino- İşte şimdi gör. Önümüzdeki hafta Bey'e derse gidince red cevabı götürreceğim. Öyle değil mi? Rakım- Bencesi öyle.

Yozefino- Canancası da öyledir. Ben sevgili Canancığı mesut görürsem, kendi mutluluğum kadar memnun olurum.

Rakım, Yozefino'da gördüğü hâl ve tavra hiç bir anlam veremeyerek şaşkın şaşkın Posta sokağından çıktı. Asmalı-mescit'e kadar geldi. Her ne kadar hiçbir anlam veremediy-se de mamafih Yozefino'nun işleri içinde bir büyük insanıyet, hakkaniyet ve gerek kendisine ve gerek Canan'a içten sevgi görmüştü. Hasılı Asmalı-mescit'e ve Ziklas'ın evine vardı. Kapıyı çalıp içeriye girince, kendisini iki kız kardeş karşıladı, meydanda anne ve babaların göremeyince, Râ-

77

kim sormak zorunda kaldı:

Rakım- Anneniz Misters ile babanız Mister'i göremiyorum.

Margrit- Onlar bu akşam yoklar.

Rakım-Acaip! Siz yalnızsınız ha! Gittikleri yere sizi niçin götürmediler?

Margrit ve Can- Siz geleceksiniz diye götürmediler.

Rakım- İşte ben buna üzülürüm. Ben yarın akşam gelir, dersinizi verebilirdim. Niçin kendinizi mahrum ettiniz?

Can- Biz sizinle de pek güzel eğlenebiliriz.

Rakım- Eğlenebiliriz ama, annenizin yanında bulunsanız daha başka olurdu.

Margrit- Onlar burada Mösyö ...'nin suaresindedirler. İsterseniz yemekten sonra gidebiliriz de. Lâkin burada kalsak daha iyi olur.

Rakım- Siz bilirsiniz.

Can- (manalı bir tavırla) Yok siz bizden hoşlanmazsanız, o hâlde...

Rakım- Ben mi? Maşallah! Ben sizi kardeşlerim gibi severim.

Margrit- Vallahi biz de sizi kardeşimiz gibi severiz?..

Rakım-Teşekkürler ederim hanımlarım. Ben sizinle bilgece, bir yıl değil, bir ömür müddet birlikte yaşasam doyamam. Siz beni daha tanıyamadınız mı?

Can- Bizim ikimiz de sizin hakkınızda öyle düşünmekteyiz.

Oturdular, yemeklerini yediler. Yemekten kalktıktan sonra bir saat süreden daha fazla hep dersle ilgilendiler, o geceki ders yalnız şarkılar tercümesiyle bazı aşk şarkılarının konusu olarak kaldı.

Bu kızların Osmanlı şiirlerinden aldıkları tada Rakım

78

şaşardı. Bahusus bir şiiri güzelce ezberledikten sonra o kadar şairane ve hatta âşıkane bir tavırla okurlardı ki, dinleyenlere de çok harika görünürdü. Şiir hakkında o gece de

söz açıldı.

Can- İngilizce şiir insana hiç ateş vermez. Ben Fransız şiirini daha çok severdim, ama artık Türkçe öğrendikten sonra artık Fransız şiirinden vazgeçtim.

Margrit- Ben de öyle. Şiir insanı yakmadıktan sonra ne işe yarar?

Rakım- O ne ya? Ben bu akşam sizden hiç işitmediğini lakırdıları işitiyorum.

Margrit- Hangi işitmediğiniz sözler?

Rakım- Şu şiirin insanı yakması filân. Size bu hisleri kim verdi?

Can- Tuhaf söylüyorsunuz Rakım Efendi! Ya biz odundan mı yaratıldık?

Rakım- İyi ama her şeyin bir vakti vardır kuzum. Ben sizin öğretmeniniz olduğum için zannederim ki sizin için daha bu gibi konuların vakti değildir diye uyarıya hakkım vardır.

Can- Evet! Bu hakkınızı teslim ederiz.

Margrit- Hem bunu rica ederiz hem de bu izni asla su-istimal etmeyeceğimizi size temin edebiliriz.

Rakım- (Biraz düşündükten sonra gülümseyerek) Suis-timal etmeyeceğinizi mi?

Can- Niçin güldünüz? Allah'ı severseniz...

Rakım- Hiç!

Canan- Hiç değil! Mutlaka bir fikir ile güldünüz. Ama bizden fikrinizi saklamayınız. Kardeş gibi görüşmüyor muyuz ya?

Rakım- Ben de öyle kıyas ediyorum, fakat...

79

Margrit- Ey fakat!

Rakım- Madem ki şiire ilginiz fazla. Size bazı İran şiirleri dahi verirdim ve şiiri Osmaniyenin daha parlaklarını da tercüme ederdim, ama bu kadar seberstliği kötüye kullanmanızdan korkarım.

Kızlar Râkım'dan bu izni görünce hocalarını kucaklayacak kadar sevinç tavırları gösterip,

Can- Bizim güzel ahlâkımıza inancınız yok mudur?

Rakım- Yerden göğe kadar! ' '

Margrit- Size yeniden teminat vermeye mecbur mu olacağız?

Rakım- Hayır! Ben sizin güzel ahlâkınızdan eminim. Lâkin şiire fazlasıyla heveskâr olan kızlar hiss-i şairanenin galeyanına pek de tahammül edemezler.

Can- Biz hâlimizden bir birey olarak renk vermemeyi size temin edebiliriz.

Rakım- Öyleyse dinleyiniz, Hâfız'ın şu:

Ey ezfurûg-ı rûyet rûşen-çerağ-ı dîde Mânend-i çeşm-i mestet çeşm-i cihan ne dîde

Hem çün tu nâzenînî ser-tâ-be-pâ letafet Gîtî nişan ne dîde ez dünyâ af ende

Ber kasd-ı hûn-ı uşşak ebru vü çeşm-i mestet Gah ân kenn-güşade gah ân kemân-keşide

Ez sûz-ı sîne her dem dûdem be-ser berâyed Çün ûd çend-bâşem der-âteş ârenride

Ger ber-Iebem nehi leb yâbem hayât-ı bakî Ân dem ki can-t şîrîn bâşed be-leb resîde

Hoca Hâfız'ın bu gazeli ezberinde olanlar anlarlar ki, Rakım zikredilen gazelin bir kaç beytini eksik okumuştur. Bundan amacının ne olduğunu bilemeyiz. İhtimal ki o beyitler ezberinde kalmamış veyahut ihtimal ki onları hâl ve

80

mevkiye göre o kadar letafetli bulmamış. Ancak gazelden bu miktarını tamam şive-i ehl-i Şiraz üzre Farsçayı âdeta şeker çiğner gibi çiğneyerek bir okuyuş okudu ki, kızlar henüz mânasını anlamadıkları hâlde, yalnız telâffuzda olan ve şekerlere de benzemeyen halâvete hayran oldular. Rakım bunu

tercümeye başlayıp da mânasını dahi anlattıktan sonra zaten cinsel duyguları yeni uyanmaya başlamış olan kızlar, gerçekten mest oldular.

Bizim Rakım adı geçen gazele ne yolda anlam vermiş olduğuna incelediğimizde ise karşımıza şöyle bir sonuç çıkar:

"Görmüyor musun ki gözlerim, sevgilim yanımda içim neşe ve huzurla parıl parıl parlamaktadır. Ama bunun sebebini başka bir şeye yükleme. Kandil gözlerin bu kadar parlak olmağı ancak senin sen yeryüzünde parlayan aksi her yerden görülen en güzel bir ışıksın. Hiç aynayı eline alıp da kendi güzelliğine dikkat eylediğin var mıdır? Senin bayıltan gözlerin gibi gözleri, dünyanın gözleri görmemiştir. Kendi gözlerin kendinde olan inceliği görmekten âciz ise sana ben haber vereyim. Senin gibi baştan ayağa kadar ince dal gibi bir güzeli dünyanın hiç bir tarafında haber veremediler. Zira Allah dahi öyle bir beden daha yaratmadı. Bizim seni izlerken nasıl etkilendiğimizi sormuyor musun? Biz senin kaşların ve gözlerin karşısında tir tir titremekteyiz. Zira alemin kanına ve canına kasıtle, gah senin baygın gözlerin kelepçe vurmuş ve gah ebruyı zalimin dahi keman çekmiştir. Doğrusu sen bizim böyle üzgün üzgün ah edişlerimizden ve ağlayarak yalvarışda bulunmamızdan büyük tad alıyorsun. Ancak cayır cayır yanan göğsümüzden çıkan dumanı her dem başımızı bürümekte olup bu kalbimizi yaran doğal kokusu için bir öd ağacı gibi nice bir ateşler üzerinde yanıp kalalım. Senin derd-i aşkınla hastalandım. Dö-

81

seklere döşendim, işte hayatımın geri kalanından da ümit kalmadı. Eğer tatlı canımın dudaklarıma kadar gelmiş olduğu şu anda, sen dudaklarını dudaklarım üzerine koyarsan sonsuz hayatı bulurum. Yoksa böyle kıvrana kıvrana can verir giderim..."

Tam Rakım bu anlamı ve kızlar da Fransızca kastedilen mânayı kâğıt üzerine almış idiler ki, anne ve babaları içeri giriverdi. Mister Ziklas bunları yazı masası başında görünce fazlasıyla memnun olarak:

Ziklas- İşte oğlum, kıymet bilen terbiyeli adamların işleri böyledir. Demek oluyor ki akşamdan beri üç dört saat vaktinizi hep bu yolda geçirdiniz.

Can ile Margrit- Evet babacığımız.

Misters Ziklas- Doğrusu Rakım Efendi, aramakla bulunur zatlardan değildir.

Rakım- Güzel yaklaşımınızla beni şerefendiriyorsunuz efendim!

Ziklas- Ey, birer içki içelim mi?

Rakım- Artık bana izin verirseniz fena olmaz efendim. Zira gideceğim yer biraz uzaktır. Salıpazarı, malûm ya efendim!

Ziklas- Evet Salıpazan'ndasınız. Doğrusu biraz uzacık-tır canım Rakım Efendi! Siz bizi evinize hiç davet etmediniz. Biz henüz bir alaturka ev görmedik.

Kızlar-Vallahi babacığımız! Rakım Efendi'nin evini biz de görmeyi pek arzu ederdik. Kim bilir ne kadar kitapları vardır.

Misters Ziklas- Bu kızların da meraklan kitap!

Ziklas- Öyle ya karıcığım, öyle ya! Onlara bu fikir de Rakım Efendi'den geldi. Sahi Rakım Efendi, bir gün bizi evinize götürünüz.

Rakım- Baş üstüne efendim! Beni şerefendirirsiniz. Ne

82

zaman isterseniz. Lâkin bir kaç vakit daha sabretseniz de bari bahar gelse. Bir küçük bahçem var, onun da güzel mevsimini görmüş olursunuz.

Kızlar- Bak bak! Bahçesi de varmış!

Misters Ziklas- Siz ne zaman uygun görürseniz, o zaman olsun.

Ziklas- Rakım Efendi'nin seçimi yerindedir. Orada da bir sandal gezintisi yaparız.

Hipbirden- Uygundur!

Bu konuşma bittikten sonra, Rakım kalktı, bütün aileye veda ederek o akşam ayın çıktığı yöne doğru ince bir ruh haliyle evine yaya yürümeye karar verdi ve Kumbaracı yokuşunu inmeye başladı.

83

Altına Bölüm

Beşinci bölümün sonunda bahar mevsimine kadar haber verilen durumlar bitti mi?

Ne gezer! Hatta Rakım için bu garip gecenin bile hallerinin yansıması henüz bitmedi. Yozefino'dan gördüğü garip muamele, kızlarda gördüğü âşıkane bir takım tavır ile birleşip yolda Râkım'ı o kadar meşgul etti ki, Tophane'den kendi evine değil, hatta Fındıklı'yı geçip âdeta Kabataş'a yaklaşmış olduğu hâlde aklını güç bela başına almıştı.

Acaip! Bu kadar dalgınlığa sebep?

Söyledik ya işte! Yozefino'nun haliyle İngiliz kızlarının tavırları arasında Canan sorununun çözümsüz kalmasıydı. Rakım, doğrusu Yozefino'yu pek insaniyetli, terbiyeli, nazik bir kadın olmak üzere tanımıştı. Ancak aralarında cereyan eden cinsel ilişki ve sevgi gereğince Yozefino'nun Canan hakkında gösterdiği fikirde bulunmaması lâzım geleceğini hesap ederdi. Doğrusu bir ara "Adam, kadının hakkı var ya, bizim işlerimiz bir tür ihtiyacın giderilmesinden ibaretti" demişse de, "Yok ama bu kadın beni severdi, ben de onu severdim. Yozefino kırklık bir kadın olmakla beraber atılacak güzellere de değildir. O kibar görüntüsü, o terbiyesi, o kibar tavrıyla herkes kendisini sevebilir, iyi ama... Yok..."

Mutlaka..." diye mutlaka bu kadının davranışlarına kesin bir karar veremezdi.

İngiliz kızlarına gelince, o baygın mavi gözleri gittikçe başka bir- hâl bulmakta olduğu gibi, hele bu akşam Ha-fız'ın Sâlifüzzikr gazelini okurken, kızlarda gözlerin bütün

85

bütün süzülüp gittiğini, göğüsleri şişip, nefeslerinin bağırlarına sığmayarak birbirini takip etmekte olduklarını görmüştü. "Şüphe yok ki bu kızlarda cinsel istek uyanmış, bunlar sevmek, sevilme ihtiyacını duymaya başlamış ama, acaba o göğüs geçiriler kimin içindi? Ah bunların sırdaşı olan kimse o beyi pek isterim. Bilsem kimin için göğüs geçirirler. Ah! O sevdikleri adamlar ile bunları bir yerde görsem. Bir sevgili diğerini sever, öper, koklar ve sevişirken görmek ne büyük tat ne büyük mutluluk" diye düşünür bu içinde kapalı kalmış yönü açığa çıkarmak için kendini zorlardı. Hele aklına Canan geldikçe var ya!..

Kabataş yanında aklını başına alarak döndükten sonra kapısı yanına varıp tıkladı. Canan biraz gecikmiş olmasına bakılırsa, biçare kızcağız uyumuş olduğu anlaşılır. Doğrusu kız gecikti. Hemen arkasından kapıyı bir daha çaldırmaya meydan bırakmayıp koştu, geldi, kapıyı açtı. Elindeki şamdanın ışığı gözlerini hâlâ kamaştırmakta olduğu gibi, uyku mahmurluğu da gözlerinde olduğundan, o kadar tatlı ve etkili bir hâlde idi ki, tarif edilemez. Rakım âdeta kendisini kaybederek yatak haliyle açık saçık bulunan göğsüne başını sokup bir şeyler koklamak hevesine varmıştı. Yine derhal aklını başına toplayıp tedbiri elden bırakmadı.

Yukarıya çıktılar. Rakım soyunup kanepesi üzerine uzandı. Kız geceliğini çıkarmakla uğraşıyordu. Derken Rakım seksi bir tonla söze başladı.

Rakım- Ey koca Canan! Senin galiba hiç hayrın yok. Canan- (heyecandan yüreği oynayarak) Neden efendim?

Rakım- Neden mi? Sana müşteri çıktı, a kuzum.

Vah zavallı kızcağız! insan böyle güzelleri ne kadar, hem de ne kadar sever, bilir misiniz? Yüreği acıya acıya sever.

86

Biçare Canan, efendisinden bu sözü işitince elindeki elbise elinde kalıp, şaşırarak kesik kesik:

Canan- Muş...teri... mi çıktı efendim?

Rakım- Evet, hem de müşterinin yağlısı. Senin için bin beşyüz altın veriyorlar.

Bu sözü söylerken Râkım'ın gözleri sulandı ama şiddetle kırparak yaşlanı kuruttu.

Canan- (heyecanından dayanamayarak) Çok para, değil mi efendim?

Rakım- Çok para açık.

Canan- (büyük bir olgunlukla) Satacak mısınız efendim?

Rakım- Sen ne dersin?

Canan- (mosmor kesilerek) Ben sizin malınızım efendim. Siz bilirsiniz.

Rakım- (içinden doğru kabarıp gelen yoğun hissi yutmaya çalışarak) Yok, sen ne diyeceksin, ben onu bilmek isterim.

Canan- (gözleri dolup burnu kızarak ve dudakları tir tir titreyerek) Ben ne diyebilirim efendim? Size para lâzım, bin beşyüz altınınız olursa, benim gibi tamam onbeş tane Canan satın alabilirsiniz.

Kızın bu lafı üzerine Rakım, içinden kabarıp gelen duy-gularanı yutayım derken, başarılı olamayıp gözlerinden boşalttı. Kız bu durumu görünce büyük bir şiddetle gelen gözyaşlarına hakim olamadı. Bu durum biçare Canan'ı derin üzüntülere boğdu. Doğrusu Rakım için de oldukça dramatik bir durumdu ama bu acının içinde bir de büyük tat vardı. Bu tadı herkes anlayamaz. Bu durumu ancak yaşayanlar bilir.

Ömrünü odun gibi geçirmeyip en az bir kere aşık olmuş ve aşkın eleminden, özleminden defalarca tatlı tatlı

87

ağlamış, bu yüzden ağlamamaya doyamamış olanlar Râ-kım'ın aşk acısını anlayabilir ve takdir edebilirler. Rakım sözlerini sürdürdü:

Hayır sen beni yanlış tanımışsın Canan.

Canan- (yüzünde birdenbire büyük bir sevinç içinde) Beni satmayacak mısınız efendim?

Rakım- Ama nasıl satacağım? Senin için verecekleri bin beşyüz altını ve burada ne kadar elbisen, elmasın ne varsa hepsini sana vereceğim. Sen bunlarla zengin bir hanım olacaksın. Nasıl, razı mısın?

Canan bu sözü işitir işitmez, elinde bulunan elbiseyi fırlatıp atarak kendisini efendisinin kolları arasına attı. içinden kopup gelen öyle sözcükler öyle cümlecikler vardı ki, "Ben ne bin beşyüz altın isterim, ne giysi isterim, ne elmas isterim. Ben sizi isterim efendim, sizi isterim. Sizin esiriniz, kulunuz olayım. Bana bu mutluluk yetişir." diye Râkım'ın ayaklarını öpmeye başladı.

Rakım- (kendini koruyarak) Öyle ama Canancığım, sen hep böyle kalacak değilsin ya. Gençsin, güzelsin, zekisin, yeteneklisin, gideceğin yerde mutlaka seni odalık ederler. Hazır zengin olacaksın, benden sana ne fayda...

Canan- (hüngür hüngür ve hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladı) istemem efendim, istemem. Ben ne odalık olmak isterim ne de zengin olmak. Ben sizin kapınızda kul olayım, ocağınızda kul olayım, isterseniz öleyim.

Rakım- Hayır, sen benim kardeşim ol. Lâkin...

Canan- Ben şimdiye kadar sizin kapınızda sürdürdüğüm mutluluğun karşılığını vermekten acizim. Başka hiçbir şey istemem.

Rakım- Ama sen benim sözüme dikkat etmedin. Yine tekrar edeyim, kardeşim ol diyorum...

Canan- Dikkat ettim efendim. Derdinizi anladım. Ne

88

yalan söyleyeyim, kardeşiniz olmam!

Rakım- Kız kardeşim olmaz mısın?

Canan- Olmam efendim.

Rakım- Kız, niçin?

Canan- (rengi ne al, ne mor, ne siyah, hasılı hiç bir şeye benzemeyerek) Olmam efendim. Kardeşiniz olmam. Kardeşiniz olmak, bana esiriniz olmak kadar tat vermez. Ben şimdiye kadar devam eden hâlimden memnunum diyorum. Mutlu günler hayali kuran başımı ezmeyeceksiniz, kayıtlı mal gibi beni satmayacaksanız ayaklarınızı öpeyim, kurbanınız olayım efendim. Beni yine eski hâlimde bırakınız. Siz yine "Canan" dedikçe dünyalar benim oluyor, "kardeşim" diyecek olsanız bin yüreğimde hissettiğim tadı bulamam. Artık beni daha fazla söyletmeyiniz efendim. İşte dedim ya! Eğer satacaksanız sizi bir yıl içinde bin dört yüz altın gelirden etmeye yüreğim razı olmaz.

Artık söz bu dereceye geldikten sonra Rakım her taraftan beynine hücum eden hayaller ve düşüncelerin hiç birisine galip gelemeyen büyük bir hüznle kıza sarıldı:

Rakım- Satmam seni Canan'ım, satmam. Sen bana dünya malından daha kıymetlisin. Onların milyonlarca altınları yine onların olsun. Sen bana yetersin. Ancak teklif ettiğim kardeşliği kabul etmediğine canım sıkıldı.

Canan- (efendisinin kollar arasında olduğu hâlde edep ve ağırbaşlılığına zarar vermeksizin yavaşça kendisini sıyırıp çıkarak) Kardeşliğinizi kabul etmem dedim. Şimdiye kadar geçirdiğim ömürden memnunum dedim. Bu garantiyi vermeniz üzerine daha çok memnun oldum. Ben bir saat önce sizin için nasıl bir Canan idiysem, şimdi yine o Canan'ım. Her zaman buyuracağınız hertürlü emriniz bana en büyük şereftir. Var olunuz efendiciğim, sağ olunuz da ben sizin uyurken olsun yüzünüzü görmekle yetinirim. Hem ar-

89

tık bana izin veriniz, odama çekilip kapanayım.

Kız bu sözleri söyledi ve efendisinde cevap olarak derin bir sessizlik gördüğü için yavaşça odasına çekilip kendisini yatağa attı.

E, Rakım o geceyi nasıl geçirdi?

İşte burada çok düşünülmesi gerekir. Yarım saat kadar çılgıncasına dalgınlıktan sonra fırlayıp "Acaip! Bana kim engel olabilir? Malım olması gerekir. İşte kız benim kardeşim olmayı kabul etmeyip..." diye kızın bedenine karşı büyük bir istek duydu, bu düşünceler içinde yoğrulup kaldı, "Hayır! tedbirli olmak gerekir! Acelem ne? İşte yanımda yatıyor. Ne zaman olsa benim değil mi? Acele işin pişmanlığı sonra tamir kabul etmeyecek kadar büyüktür." diye bir karmaşık duygular içinde yatağına girdi. İşte bu düşünceli ve karmaşalı durum içinde sabaha kadar uyumadı.

Siz bu duruma cinnet mi dersiniz, ahmaklık mı?

Hele biz ikisinden de hiç birisine olanak veremeyiz. Aşkın bir de böyle kavuşma içinde yara kösesi vardır ki, bunu ancak aşk ızdırabı çekenler bilir. Bu öylesine büyük bir zevktir ki yaşanmadan anlaşılmaz.

Size kendisini feda eden ve hatta köle eden bir kızı, yanı başınıza almış olduğunuz hâlde nefsinizi engelleyerek o yasağın, o eziyetin lezzetini tattığınız var mıdır? Varsa Râ-kım'a ne deli dersiniz, ne de aptal. Yoksa ne deli demekte öürünüz var, ne de aptal demekte.

O şehvet denilen şey yok mu? Ne pisliktir, hem de gerçekten pisliktir. Aşkın güzelliği, temizliği, zihinde ve ruhta uyandırdığı harika tat şehvetle pisleşir. İnsanı hayvan sınıfına sokar. Bu seks denilen şey insanın gözüne perde indi-rirdiği için insan o pis lekeyi göremez.

Efendim! Keder ve bunalımdan uzak bir kavuşma için yasak hayallerin lezzetindeki tadın devamı ne de güzeldir?

90

Birkaç dakikalık zevk olan seksin, perdenin açılıp kapanmasından ibaret, hastalıklı bir durum olan şehveti böylesine istemek akılsızlıktan başka birşey değildir. Bu yüzden seks düşkünlüğü hesaba katılacak kadar önemli bir durum değildir. İnsan aşka kırk yıl istek duysa o tat için kırk yıl bekler. Hatta insan kırk yıl genç, ateşli, tutkun bir hâlde devam eder. Eğer sevgilisiyle kırk yıl ilişki sürdürse, meydana gelen olgunluk insanı soğutur, söndürür, ihtiyarlatır.

Güzel ama dört saat önce Yozefino ile göğüs göğüse, kucak kucağa olan molla Rakım hakkında da bu ince düşüncenin hükmü ne olacak?

Onun hakkında karar verilmeyecek de kimin hakkında karar verilecek? Dört saat öncesini güzel düşünmelisiniz. O zaman Râkım'da sultanı aşkın dört saat sonraki görüntüsü var mıydı? Bir de ertesi gününe bakalım.

Vay ertesi günü ne olmuş?

Ne olacak? Sabah erkenden koca Rakım kalktı, soluğu Beyoğlu'nda alıp Yozefino'yu yatağında yakaladı. Daha selâm vermeden:

Rakım- Madam, siz bu akşam bana ne diyordunuz?

Yozefino- Ne diyordum, ne bileyim ben? Sana bin söz söyledim.

Rakım- "Beni bir metres gibi tanıma, dost gibi tanı." demediniz miydi?

Yozefino- Evet öyle demiştim.

Rakım- Öyle ise, işte emin olunuz ki bundan sonra sizi dost gibi, kardeş gibi, ana gibi, ne gibi isterseniz o gibi tanıyacağım.

Yozefino- (sevinci üzüntüye katarak) Korkarım dediğim oldu.

Rakım- Bu akşam Canan beni cayır cayır yaktı! Diye anlatmaya başladı. Sorunu o kadar yanık bir yolda anlattı ki,

91

Yozefino'nun dahi yüreği kabardı.

Yozefino Pek memnun oldum ama demek oluyor ki, kendi yararımı kendim baltaladım.

Rakım- (kadının dizlerine kapanarak) Seninle sürdüğüm ömrün tadını mezara kadar değil, mezarda dahi unutmayaçağıma yemin ederim. Hele dostluğun, kıyamet gününe devam edecektir. Rica ederim, beni güzel bedeninden mahrum etme.

Yozefino- Delisin, divanesin, zalimsin, hainsin!

Rakım- Bu kadar azara sebep ne?

Yozefino- iki kadını aynı memnun edemeyeceğin için.

Rakım-Ama Yozefino, bana merhamet et! Bu kadarına ne bedenim ne de düşüncem katlanamaz.

Yozefino- Şimdi üzerine varmam. Ateşin pek keskin, pek şiddetli. Sonra sen yine Yozefino'nun kolları arasında ezilirsin. Ancak sen bu gece Canan'ı mutlu ettin ya. Onun gözlerinden akan her damlanın özel bir tatla çıkmış olduğuna inan. Zavallı kızcağız! Sen benim elimden Râkım'ı değil, canımı alsan acımam. Rakım senin hakkındır. Benden daha çok lâyıktır.

Şu aşağıdaki hikayeyi de anlatırsak bahar mevsimine kadar gelişen durumları bitirmiş olacağız. Şöyle ki:

Canan'ın satılmak istenilişi üzerinden ancak bir hafta geçmişti ki, bir gün Rakım, Taksim önlerinde Felâtun Bey'e rastladı. Eski dost düşman olur mu hiç?

Rakım- (safça) Vay beyim, keyifler nasıl?

Felâtun- Hiç sorma birader. Hele şu "devil" yani yastan kurtulduğuma bir teşekkür ediyorum ki! Biliyorsun ya, babamın ölümü üzerine yas tutmak alafrangada vardır. Her tarafım gece karanlığı gibi simsiyah kesilmişti.

Rakım- Evet! Alafrangada vardır, ama biz Türkler bu kurala uymaya zorunlu değiliz. Cuma geceleri bir yasin-i

92

şerif ile ölülerimizi anmak...

Felâtun- Öyle ama, beni kendi hâlime bırakıyorlar mı ya?

Rakım- Size kim karışır?

Felâtun- Kim mi karışır? Hey birader hey! Hiç sorma, başım bir belâya çattı ki!

Rakım- Aman!

Felâtun- Belâ ama tatlı belâ! Gönlüm mini mini bir tiyatro oyuncusunun sevgisine kapıldı.

Rakım- Yası dahi bu mini mini aktris mi getirdi?

Felâton- Evet! Zavallı kızcağız! babamın ölümüne benden fazla yandı, tutuştu.

Rakım- Acaip!

Felâton- Evet! Pek acaip kızdır. Ama ne yas. Yemek tabaklarına varıncaya kadar siyahlanmış tabak aldırıldı. Kendisi tiyatrodan bile siyahtan başka bir şey giymez. Elinden gelse güneşin ve gökteki yıldızların dahi üzerine siyah bir tül çekecekti.

Rakım- Doğrusu ya, şaşırdım.

Felâton- Kendisini görmek istemez misin?

Rakım- İzin verirseniz niçin istemeyeyim. Fakat bu kadar sevginiz olan bir kızı yabancı birine...

Felâton- Bak! Adam sen de. Hâlâ kaba Türklük ediyorsun be! Alafrangada öyle şeyler var mıdır?

Rakım- Ben nasılsa bir türlü alafrangaya kendimi alış-tıramadım da.

Bu konuşma üzerine aktrisi görmek için aşağıya dört yol ağzına doğru yürüdüler. Fakat Rakım böyle sevdiğinin babasının ölümüne bu kadar üzülen ve yemek tabaklarını dahi matem tabaklarına çeviren bu kadının usta bir oyuncu olduğuna kanaat getirdi.

93

Felâton- Yine ne daldın be? Sen hep böyle dalgın gezersin.

Rakım- Hayır birader, bir şey yok. Birisinin bir işi vardı da...

Felâton- (kötü bir bakışla) iş, iş, iş! Bu kadar iş ne? Ne vakit bitireceksin be adam? Elverir artık kazandığın para! Biraz da kazandıklarını yemeye bak.

Rakım- Ne yapalım birader. Bizim bağımız yok, tarlamız yok, gelirimiz yok, giderimiz yok. Çalışmazsak ne yeriz?

Felâton- Bu gençlik ele geçmez yahu! Yarın sakalina kır düştükten sonra paran olsa bile kadınlar yüzüne bakmaz. Biraz da gençlikte yaşamaya bakmalı! Sen de bizim babam gibi olacaksın galiba. Biçare adamcağız kazandı, biriktirdi, rahat rahat yemeye ömrü yetmedi. Bunlardan, ibret almalı değil mi?

Rakım- Allah rahmet eylesin!

Lâkin Felâton Beyin bilgiç bir tavır içinde söylediği sözler Rakım tarafından kabul görmedi. Sessizce yürüdüler..

Rakım- Haberiniz var mı birader? Bizim Reyhan Efendi Anadolu'da bir yere kaymakam olmuş. Bir memnun oldum ki. Geçen gün birisi bana söylemişti.

Felâton- Vallahi haberim yok! Babamın ölümünden beri kaleme ayak basmadım ki. Efendim, bu

acaip kadın bizi fena sardı. Gündüz akşama kadar yanından bir yere ayırmaz. Gece bile mutlaka tiyatroya kadar "ak kumpanya" eşlik etmeli. Belâsı nerede? Sonra da bekleyip yine evine getirmeli. Artık evine kadar gelince bırakıp gitmek de olmaz ya!.. Geceyi de orada geçilmeli. Bir dert ki!

Rakım- Dert ama tatlı dert değil mi?

Felâtun- Sorar mısın ya? Ses bülbül! Piyano emsalsiz! Hele o "alokans" edâ-yı kelâm! Ağzından ballar akar. Rasin,

94

Bualo, Molyer gibi büyük şairlerden birinin eserini eline aldı mı, insan bir tuhaf olur. Ben böyle okuyuş görmedim! Hiç Fransızca bilmemiş olsan, yine anlarsın. Kadın, diliyle okuduğunu, vücuduyla destekliyor. Tiyatrocu bu, bilirsin ya! Beni en fazla etkileyen kadının kendi okuyuşundan, kendisinin etkilenip hüngür hüngür ağlaması ve o hâlde boynuma sarılıp beni kucaklayıp göz yaşları içinde sevmesi-dir. Bu kadar da "santimantal" hassas kadın görmedim ki!

Bu konuları konuşup varacakları yere vardılar. Lâkin Rakım, tiyatrocü kadında ağlamak istediği zaman ağlayabilmek ustalığı dahi olduğunu bilirdi.

Vardıkları yer C. Oteliydi, bu otelde herkes yaşayamaz, ancak cüzdanına güvenenler gidebilir. Zira orada bir sütlü kahve beş frank, yani yirmibeş kuruştur. Özel bir daireye girdiler, burası yan yana iki odadan bir de küçük salondan ibaretti. Felâtun'u çıldırtan eden madmazel Fransız kadınlarına özgü bir tavırla sıçrayarak geldi, boynuna sarıldı, öptü.

- Je te presenle mon... (Sana takdim ederim, benim...) diye Felâtun, Râkım'ı tanıtmak istemişti.

- Pas besoin, je ne suis pas üne inbecile, on conçoit tout de süite que monsieur est un de tes amis. (Lüzumu yok! Ben eşek değilim a! Derhal anlaşılabilir ki bu efendi senin dostlarından biridir.) diye karşılık verdi. Bunun üzerine Rakım:

- J'ai l'honneur ma... (iftihar ederim ki benim...) diye alafrangadan olduğu üzere "Sizinle tanıştığıma memnun oldum." yollu bir söz söylemek istemişse de, kadın ona meydan bırakmayarak:

- Assez, monsieur, assez, içi entre jeunes gens on ne fait pas ces bötises la, on y tutoit tout bonnement. (Elverir efendim elverir. Burada gençler bu hayvanlıkları etmezler.

95

Burada doğrudan doğruya senli benli konuşurlar.) diye Râ-kım'ın istediği karşılığı verdi.

Felâtun- (Râkım'a) Görüyorsun ya birader, ne serbesttir. Hiç böyle bir kadın insanı sıkar mı? Efendim, nedir o seremoniler, fasonlar!

Rakım- Öyle efendim, öyle! Allah için pek kibar!

Bu konuşmalar Fransızca olarak sürdü.

Kadın- Hey! Bana bak Felâtun! Bir dostu buraya getirirler de, hiç bir şey ikram etmezler mi?

Felâton- Gerçek be! iyi söyledin, Polini. (Kadının adı Polini'miş.)

Polini- Bir şampanya filân!

Rakım- Hayır dostum! Ben o kadar zevk adamı değilim. Bir kahve içerim.

Polini- Oh! Ne hayvanlık!

Bu şekilde devam eden konuşmalar size çok anlamsız gelebilir ama alafranga ortamını gezmiş, tozmuş olanlar teslim ederler ki bu durumu asla abartmıyoruz. Fransız kadınlarının en normal konuşmaları böyle olur, Hele tiyatro kadınlarının...

Rakım- (Polini'ye cevaben) Hakınız var, dostum. Lâkin ben "bonvivor" geliriyle yaşayan biri değilim, işimle, gücümle yaşarım. Şimdi buradan çıkınca yine işime gideceğim.

Polini- Demek oluyor ki, "yazı" işçisinin

Felâton- Evet! Kalemle işler, ameledir.

Polini- Bravo! Gazeteci misin efendi?

Rakım- Her şey! Ufak tefek roman yazar, tiyatro yazar, gazete yazar bir" işçiyim.

Polini- Ne güzel! Demek oluyor ki âdeta bizden. Yani güzel sanatlar bağılısı.

96

Felâton- Şairdir de!

Rakım- Estağfurullah!

Polini- Elbette öyle olacak. Öyle ama efendi, bir kaç şampanyacık senin gibi fikir adamlarının fikrini kızdırır. (Felâton'a) Bizim aşk erbabının dahi aşkını kızdırır. Öyle değil mi, maymun! Şebek! Tavşan!

Felâton- (yılışarak) Vallahi bence öyle.

Rakım- Herkes fikrini serbestçe söyleyecek mi?

Polini- Şüphesiz!

Rakım- Bence öyle değil. Şarapla kızıyan şiirsel düşüncelerimi nereme sokayım? Şarapla kızıyan aşk, muhabbet ne işe yarar?

Polini- "O le le"! O o! Bu efendi zâten filozofmuş ya! Felâton adını bana vermeliydi. (Felâton'a) Ey suda haşlanmış sümsük hindi, bak bu efendi sen gibi değil. Sana dünyada kaç şey lâzımdı? Hani diyordun. Şarap, kadın, bir de muzıka, öyle mi?

Felâton- Bana bu fikri senin aşkın verdi.

Polini- Hele bak şu sarı tahta bitine. Hâlâ yerinden kımıldanmayı canı istemiyor, İşte misafirin geldi.

Şimdi gidip...

Felâton- Ha! Pardon. Bu çingırağın ipini de henüz yapmadılar ki, şimdi tâ "apartman" daire kapısına kadar gidip büyük çingırağı çekmeli, (diye çıkar.)

Polini- Efendi, sana memnuniyetlerimi arzederim. Yalnız bir eksik var. Yazar kısmı biraz serbest olur. Sen ise benden daha fazla çekingensin.

Rakım- Her şeyde orta yolu bulmak iyi değil midir?

Polini- Bizim bu İstakoz Felâton pek yılışık şey. Ne dümeni var, ne pusulası. Okyanusu muhabbette yolunu şaşırılmış, çalkanıp gidiyor. Anlıyorsun a! Yine inanmamalı. Severim de külhaniyi be!

97

Felâton- (emirlerini vermiş, işini bitirmiş, gelir.) Bir güzel çay ısmarladım. Rom da beraber, canı isteyen...

Polini- Gördün mü bir kere? İşte ömründe bir güç har-cadınsa o da budur. Canı isteyen içki içer, canı isteyen çay içer.

Oturup içkilerini içtiler. Dereden tepeden bin söz söylenip, Felâton Bey bu şekilde bir yaşamın alaturkada mümkün olmadığını belirtip alafranga yaşamın ne tür nimetlerle dolu olduğunu anlattı:

- Neye yarar o Türk kadını, tavrından, kibrinden geçilmez. Güya yaratılışıyla insanı diriltecekmiş gibi, kendini dev aynasında gördüğü yetmiyormuş gibi yüzünden düşen bin parça olur. Hanıma kendini yarandırmak mümkün olamaz.

Nazı çekilmez. Şakası tatsız. Bilirsin ya a kardeş, bilirsin ya!.. Ama bir cariye al. Artık bizim gibi serbest, hür adamlar bir esirden ne tat alabilir? Kim bilir gönlü kimdedir? Esirin olduğu için sana köle olmaya mecburdur.

Rakım bu sözleri duyunca Felâton'un saplanmış olduğu bu fikre nasıl şaşacağını dahi bilemedi. O bile zihninde bir Osmanlı hanımın dik duruşu ve büyüklüğü yerinde olduğu hâlde şu Fransız kadının saçmalıklarını çekmekte ne hikmet olduğunu düşünür ve bir adamın bir kadından işitebileceği en ağır hakaretlerden daha ağırını duyan şu Fe-laton'u anlayamazdı. Halbuki kendisi böyle bir kadının kafasını kırar, hakkını avucuna verirdi.

Hele Felâton, esir konusunu açınca az kaldı Rakım bir kahkaha koparacaktı. Ama gülmekten kendini koruyarak "Hey şaşkın, esirde yürek yok mudur? Beş on kuruşa bir kızın hürriyetini satın almak işten bile değildir. Onun yüreğini satın al da bak sana ne kadar yâr olur. Ah benim Canan-cığım! Zavallı kızcağız!.." diye kendi içinden pazarlığını ku-

98

arak görünüşte Felâton'a acımişti.

Bir saat kadar konuştuktan sonra iki aşığı başbaşa bırakarak masadan kalktı. Alafranga meraklısı Felâton tuhaf ve anlaşılmaz gösterişten geri durmadı.

Otelin büyük salonuna vardıklarında Felâtun, Râkım'ın fikrini anlamak için:

Felâtun- Ey, nasıl buldun bizimkini bakayım?

Râkım-Güzel (tebessümle) Hiç olmazsa insanın üstüne başına mayonez dökmüyor ya!

Felâtun- Bırak Allah'ı seversen şu eşek İngilizleri! Ayda dört lira için senin de onların kahrını çektiğine şaşarım.

Rakım- Ne yapalım birader, para da lâzım.

Felâtun- Aman, bu oğlanın paraya olan aşkından aman! Gel be, gel sana ayda dört lirayı ben vereyim.

Rakım- Teşekkür ederim birader. Benim yaşayışım pek güzeldir.

Felâtun- Kibrine dokunmasın. Vallahi gerçek söylüyorum. Sanki sana ayda dört İngiliz lirası vermeye kudretim yok mudur?

Rakım- Estağfurullah birader. Sana öyle söz söyleyen var mı? Lâkin ben Ziklas ailesinden memnun olduğum için söylüyorum.

Felâtun- Şu havuç gibi İngiliz kızlarından ne lezzet alıyorsun? Oğlan, vallahi yaşamanın yolunu bilmezsin be! Kudretin de yok değildir. Bir ayağın da daima Beyoğlu'nda. Şöyle hâline göre bir apartmanın olsa da, mini mini bir metres edinmiş olsan fena mı olur?

Rakım- (aklına Yozefino geldiyse de, o adının bir harfini bile ağzından kaçırmaktan korktuğundan) iyi olur ama birader, ben kendim için değil, hâlâ sizin için bile israfın bu derecesini hayırlı görmüyorum.

Felâtun- (alaylı) Ne, israf mı? Pir ol be. Sen Felâtun'u

99

o kadar eşek mi zannediyorsun? Hesap edecek olsam, şu üç ay zarfında kazandığım, harcadığımdan fazla değilse bile başa baş gelir.

Rakım- (memnuniyetle) Bak öyleyse söyleyecek söz bulamam. Bu yaşayış kazançlı ise iyidir kardeşim. Bir ada-m kazandığı kadar yaşayabilir. Elbette kardeşiniz de rahattır. Zira birinci derecede düşünülecek şey malûm a!

Felâtun- Bizim filozof Rakım yine yüksek bilgiden dem vurmaya başladı. Sevin birader, sevin. Kazancım yolunda ve şansım pek iyi.

Rakım- Ne yola bağlandınız bakalım? Ticaret filân mı?

Felâtun- Bizim gibi adamların ticareti nasıl olur bilmez misin?

Rakım- Ne bileyim ben?

Felâton- Akşam oldu mu cebine kırk elli kuruş koyarsın, oyun salonuna gidersin...

Rakım- (asık suratla) Vay!..

Felâton- Dur ama acele etme. Başlarsın oynamaya, eğer zar işlerse kırk elli liracık büyür, kalkarsın.

Rakım- Oynamaya başlayalı mutlaka ancak bir ay kadar olmuştur.

Felâton- Nerden bildin?

Rakım- Çünkü böyle zarar etmeye başlayınca kalkmak ve kırk elli liracık büyüdüktan sonra yine kalkmak, henüz bir aylık kumarbazların alışkanlığıdır. Bir kaç ay sonra eskidikçe bu alışkanlık kalkar.

Felâton- Sen benim için korkma.

Rakım- Ben sizin için korkmam. Çünkü kumarda sizi esir almazlar. Ayda onbeş yirmi bin kuruşluk gelir için korkarım. Siz pek iyi bilirsiniz ki, yirmi otuz bin lira bir kaç ay içinde kumara verilebilir servetlerdendir.

100

Felâton- Ey, artık bana dersi hikmet mi vereceksin?

Rakım- Hayır, şimdilik adiyo!

Felâton- Adiyo monşer!

Size hayret edecek bir şey söyleyelim mi? Bu iki arkadaş, birbirinden ayrıldıktan sonra, birbirleri aleyhine kötü düşünmeye başladılar. Felâton, Rakım için "Kendisinde bir servet yok, böyle bir metresle C. Oteli gibi otelde ömür sürdüğü yok da, kıskandığında böyle söylüyor. Eğer onun da elinde onbeş bin lira bulunsa, o zaman benim yaşayışımın tam insanca, kibarca olduğunu teslim ederdi." demiş ve Rakım dahi Felâton için "Kendisi Ziklas evinden kovuldu ya, şimdi ayda dört lirayı kendisi vermek üzere beni de oradan mahrum etmek istiyor. Kaç ay alırım ben böyle dört liraları? Kendim kazanamıyor muyum? Bir mirasyedinin haram servetine ancak dalkavuklar itibar ederler. Varsın beyim yaşasın. Biz bunların çoğunu gördük, çoğunu da işittik ki, işittiklerimizden dahi, gördüklerimiz kadar ibret aldık" demişti.

Siz bu iki fikrin hangisini onaylarsınız?

Hele biz Râkım'ı onaylarız. Zira mirasyedinin ve özellikle Felâton Bey gibi bir mirasyedinin serveti, cümle alem tarafından 'haram' bilinen bir servettir.

Bahar mevsimine kadar gelişen olayları tek tek anlatıp bitirdik.

101

Yedinci Bölüm

Bahar mevsimi, kalpler için nasıl sense gönüller içinde öyle güzeldir. Bu mevsimin bizce anlatılmaya degecek hikayesi Râkım'ın Kâğıthane de yaptığı âlemdir. Şöyle ki:

Yine haftanın ders günlerinden birinde Rakım -hâlâ ve fakat halisane ve dostane bir suretle devam etmekte oldu-đu-Yozefino'yu ziyarete gelmişti. O günkü sohbet Kâğıthane pikniği hakkındaydı. Yozefino geçen günler.....Bey'in harem takımıyla Kâğıthane'ye gitmişlerdi ama bu gezi pazar gününe rastladığından arabalar içinde tıklı kalmışlar, pikniğin tadını çıkaramamışlardı.

Rakım- Kâğıthane doğrusu dünyanın en güzel yerlerinden birisidir. Lâkin oranın zevki cuma ve pazar günleri çıkmaz. Oraya başka türlü gidilir.

Yozefino- Nasıl gidilir?

Rakım- Gider misin?

Yozefino- Yalnız mı gideceğim?

Rakım- Yok! Benimle beraber.

Yozefino- (sevinerek) Seninle mi? Elbet giderim. Hem pek fazla eğleneceğimizi de teslim ederim.

Rakım- Canan'ı da alırsız, istersen Dadı kalfayı da.

Yozefino- Vallahi pek güzel olur.

Rakım- Bir salı yahut çarşamba günü gideriz. O güzel sahralar, çayırlar tenhadır. Bize her güzelliklerini gösterirler. Başka günler ise oraları at ve araba panayırına döner.

103

Yozefino- Aman ne kadar eğleniriz.

Rakım- Hem Kâğıthane'ye böyle bizim gibi gidenler, yiyecek ve içeceklerini de beraber götürüp öyle eğlenirler.

Yozefino- (gayet sevinçli) Gördün mü bir kere eğlencenin asıl alaturkasını? işte insanın kıra, sahraya çıktığına dahi değer.

Rakım- Karar verdinse söyle de ben ihtiyaç listesini hazırlayayım.

Yozefino- Ne gün gidilecekse yalnız akşamdan bana bir haber uçur ki, ertesi sabah için ben de başka bir işe başlamayayım.

Rakım- Baş üstüne.

Yozefino yanında gezi karar verildi. Rakım gidip derslerini verdi sonra gece saat üç civarı evine döndü.

Kendisini artık kim karşılar? Elbet Canan. Hem artık Rakım kendisini Canan'ın karşıladığına darılmıyor da. Dadı kalfa ise Râkım'in bu darılmayışına fazlasıyla memnun oluyor. Lâkin şurasını lâyıkiyla biliniz ki, bundan sonra Canan'ın iftira atılma korkusundan uzak oluşu kızcağızın duruşunu, bakışını olsa olsa Rakım huzurundaki şenliğini biraz daha arttırmaya yetmişti. Yoksa aralarındaki

katıksız sevgi, sırma gümüşü gibi saf olarak devam edip dışardan birisi görecektir olsa kendilerini âdeta kardeş, kız kardeş zannedirdi.

Dadı kalfa henüz yatmadığı için üçü birden salonda oturdular. Canan, efendisine hem de canı gibi sevdiği efendisine bir kahve pişirip getirdi. Rakım kahveyi içerken:

Rakım- Dadı! Niçin aralıkta bir gezmeye gitmezsiniz?

Fedayî- Gidiyoruz ya işte efendim!

Rakım- Nereye gittiğiniz var ya?

Fedayî- Canan nereye isterse gidiyoruz.

Canan- (Fedâyî hakkında sevgisini gösterir bir tavırla)

104

Dadı kalfa beni her yere götürüyor efendim!

Rakım- Nereye götürüyor bakayım?

Canan- Salıpazarına...

Rakım- Salıpazarı işte kapımızın önüdür,

Fedayî- Tophane'ye kadar bile gidiyoruz efendim.

Rakım- Yok a dadıcığım. Şöyle gezinti yerine, örneğin İhlamur'a filâna.

Fedayî- Oraya geçen yaz götürmüştüm. Ama Canan öyle yerleri sevmedi.

Rakım- Belki şimdi sever.

Canan- Oraları kötü efendim. Kadınlar, erkekler! Çok kötü! İnsan rahatsız oluyor. Evimiz daha iyi.

Fedayî- Bir kere de Küçük Çiftlik'e götürmüştüm. O gün, tenhaydı bir güzel eğlendik.

Canan-Sahi dadı kalfacığım! O gün ne kadar eğlenmiştik. Kızlar ne güzeldi. Ağaçlar, o havuz. Aman ne kadar güzeldi!

Rakım- (kız sevindikçe memnun olarak) İyi ya, yine gitmeli değil mi?

Fedayî- Yaz gelsin de yine gideriz. Ben kızımı, Ca-nan'ımı sıkıkmak istemem.

Rakım- Bilmez miyim a dadıcığım?

Canan- Dadı kalfacığım beni kızı gibi sever. Ben de onu annem gibi severim (diye koşup Fedayî'nin o sadık, o merhametli, o kadın Fedayî'nin boynuna sarılıp öpmeye başlar.)

Rakım- (bu görüntüden tarifi kabil olamayacak kadar sevinçlenip) Yok ama, benim dadıcığımı böyle karşımda öpmeyeceksin. Ben âdeta kıskanırım! diye kalktı, kendisini dadısının kucağına atıp öpmeye başladı. Biçare Fedayî, bir kucağında Canan, birisinde Rakım kendisini kucaklamakta

105

olduklarını görünce gözlerinden yaş boşanarak:

Fedayî-Ah hanımcığım, iki gözümün hanımcığım! Mezarında bizim şu hâlimizi görüyor musun?

Rakım- (gözleri dolarak) İşte dadıcığım, seni anamız yerine koyduk. Anacığımın yanakları çürümüşse senin yanakların hamdolsun sapasağlam.

Bu söz Canan'ın dikkatini çekti. Bu görüntü çok sürmedi, yine herkes yerine geçti.

Rakım- Ey, dadıcığım! Bizi önümüzdeki çarşamba günü Kâğıthane'ye götürür müsün?

Fedayî- Seni de mi?

Rakım- İsterim ya!

Canan- (sevincinden çıldıracak) Siz de mi bizimle beraber gideceksiniz efendim?

Rakım- Hay hay!

Canan- Öyle ama kalabalıkta siz bizimle beraber oturamazsınız ki!

Rakım- Çarşamba günü orada kimse yoktur. Koca çayırlarda biz yalnız kalacağız.

Canan- (daha fazla sevinerek) Ya! Öyle mi? Aman canım dadıcığım! Bizi götür.

Fedayî- Götürürüm kızım. Niçin götürmeyeyim?

Rakım- Hattâ ustan Yozefino da gelecek.

Canan- (sonsuz sevinerek) O da mı? Aman ya Rab! Dadı kalfacığım, Yozefino da gelecekmiş.

Fedayî- Daha iyi ya işte. Hep biz bizyiz demek.

Rakım- Çarşamba günü sabah erkenden gideceğiz. Ama pek erken ha!

Fedayî- Yozefino o kadar erken gelebilir mi?

Rakım- Yozefino daha akşamdan buraya gelip gece burada kalacak.

106

Fedayî- Siz öyle mi karar verdiniz?

Rakım- Hayır! Biz değil, ben kendim öyle karar verdim. Yozefino ile söylediğimiz söz, yalnız birgün

birlikte Kâğıthane'ye gitmekten ibarettir.

Fedayî- İyi ama beyim, burada biz Yozefino'yu nerede yatırırız?

Rakım- Ben onun yolunu buldum da, onun için karar verdim. Sen beni bir gece odana misafir alırsın. Yozefino benim odamda yatar. Canan da kendi odasında yatar.

Fedayî- Sen bilirsin oğlum.

Rakım- Yok dadıcığım, sen bilirsin, işte yatak için ise...

Fedayî- Niçin uygun olmasın? İşte yatak için çare bulduk ya!

Artık bu gece Canan'ın sevincini mümkün değil anlatamayız. Biçare kızcağız, dadı kalfa ile efendisinin kendisine evlât gibi, kardeş gibi, her ne gibi olursa olsun, gösterdikleri sevgiye mi sevinsin? Çarşamba günü Kâğıthane'ye gidilecek, ona mı sevinsin? Yozefino beraber gidecek, ona mı memnun olsun? Bahusus Yozefino bir gece kendi evlerinde yatacak, ona mı çıldırsın? Zira Yozefino, Canan'ı ne kadar severse, Canan da Yozefino'yu o kadar severdi.

Kahveyi içtikten ve kararı verdikten sonra Rakım, yazacak bir miktar yazısı olduğundan bahisle odasına çekildi. Dadı kalfa uykusu geldiğinden bahisle yatağına girdi. Canan ne yapsın? Uykusu yok ki yatsın. Zihni yerinde değil ki, sevincinden vakit yok ki, gitsin o da bir kitap filân okusun. O da kalktı, efendisinin yanına gidip karşısında oturdu. Rakım yazı yazar, o da önüne tütün tenekesini almış, efendisi için hazır sigara yapardı.

Rakım- Niçin yatmıyorsun Canan?

Canan- Uykum yok efendim. Sizi rahatsız ediyorsam odama gideyim de orada sigaraları yapayım.

107

Rakım- (bir tatlı sıtma kırgınlıkları hissederek) Yok kuzum yok! Hiç sen bana sıkıntı verir misin? Hiç sen beni rahatsız eder misin?

Canan- Ben sizi rahatsız etmez miyim efendim?

Rakım- Etmezsin ya! Ben seni ne kadar görsem, göre göre doyamam. Şayet sen rahatsız olursun diye söyledim.

Canan- (teşekkür eder gibi bakarak) Nemutluluk!

Kızın şu hâl ve tavrı Râkım'ın duygularına bir kat daha dokundu :

Rakım- Canan!

Canan- Efendim!

Rakım- ... Bir şey yok!

Canan- Bir şey söyleyecektiniz ama efendim... Siz bilirsiniz.

Rakım- (kalemi elinden bırakıp) Diyecektim ki... Canan!

Canan- Efendim!

Rakım- Benim seni sevdiğimi bilir misin kuzum Canan?

Canan- Nasıl bilmem efendim, bilirim ya! Hem siz kendiniz söylemediniz mi? "Seni kardeşim gibi severim" demediniz mi?

Rakım- (ayağa kalkarak) Of, Canan, of! Ben seni kardeşim gibi sevmiyorum. Canan gibi seviyorum.

Canan- (gayet ince bir pembelik yüzünden memelerine kadar inerek) Malınız değil miyim efendim'?

Rakım- (hiddetle) Öyle deme be! Sen kimsenin malı değilsin. Kendi kendine sahiptin... Of, kuzum Canan, Allah aşkına, sen de beni seviyor musun? Doğru söyle!

Canan- (o da ayağa kalkmış olduğundan, efendisi ona, o efendisine yaklaşp birbiriyle kucaklaşarak) Nasıl söyle-

108

yim a efendiciğim? Hâlimi bilmiyor gibi söylüyorsunuz.

Rakım- Of, a Canan! Sen benim hâlimi bilmiyor gibi söylüyorsun. Beni seviyorsan "Seni seviyorum" de. Ağzından bu cümlenin çıktığını kulağım işitsin. Bu söz bana hayat verir. Âlemde bana en lezzetli söz, bu sözdür.

Canan- Seviyorum efendiciğim. Vallahi seviyorum. Ah, ben sizi sevmez de ne yaparım? Nasıl sevmemezlik edebilirim? Sevmemek elimde mi?

Kızın bu sözleri söylemesi değil, söylerken gösterdiği tavır Râkım'ın duygularını okşadıkça âdeta aşkın sonunda olan cinnet, daha aşkının başlangıcında baş göstermişçe-sine:

Rakım-Ah, Canan'ım, Canan'ım! Beni sevdiğine vallahi gönlüm inanıyor. Lâkin sabaha kadar bu sözü söyleyen dinleyeceğim...

Râkım'ın sözleri Canan'ı dahi eritmek derecesinde etkiledi. Kız zaten kollan arasında bulunan efendisinin gözleri üzerine ateş gibi hararetli dudakları ile bir öpücük bıraktı. Rakım da öpücük almaya davrandı ise o anda bir ürkeklik göstererek:

Rakım- Canan, ah Canan! Seni vallahi kendimden kısıyanıyorum. Aman ya Rab! Çıldırarak mıyım, ne olacağım?

Doğrusu Rakım çıldırarak mıydı, ne olacaktı? Anlaşılmayacak bir hâle geldi. O kadar ki, Canan da korkarak nasılsa efendisini kanepenin üzerine oturtup kendisi de yanı başında oturdu. Bir süre sustular. Yalnız ikisi birbirinin yüzüne bakarlardı, ikisinin de yürekleri taş gibi kaskatı kesilmiş olduğundan tıkanıp boğulacaklar zannolunurdu.

Bu ara Râkım'ın aklına Felâtun'un esirler hakkındaki görüşleri gelip ancak uzun uzadıya zihninde

düşünemedi, "Haydi oradan hey çılgın! Sen âlemin lezzeti nerede olduğunu, nasıl yararlanabileceğini ne bilirsin? Var bir çapkın

109

tiyatrocucu kız yanında kendin esirmişsin gibi ömür sür!" diye o anıyı derhal kovdu.

Koca Rakım, kanepede Canan'ın yüzüne baka baka bir iki saatten sonra daldı gitti.

Canan bir ara Râkım'ı yatağına kaldırmak istedi. Ancak henüz daldığı için uyandırmaya bir türlü kıyamadı. Kanepenin de rahat bir yatak olduğunu düşünerek efendisini, aşığını, sevgilisini, yüzünü doya doya veya anlaşılmaz anlaşılmaz izledi. Oturduğu kanepeden kalktı, yüreğindeki sevgilerle birlikte istemiye istemiye odasına gitti. Bu geçenin diğer gecelerden bir farkı olmamıştı. Ancak Canan sevgilisine bir adım daha yaklaşmıştı. Ertesi sabah Rakım gözlerini açınca kendisini kanepede üzerinde Canan'ı da karşısında buldu. Kızın vakar ve duruşunda asla bir değişiklik yok! Koca Canan hâlâ o Canan. Hâlâ o sağlam duruş, hâlâ o erdem!

Ne zannettiniz ya? Rica ederiz, Canan'ı öyle bir yılışık, oynak zannetmeyiniz. Canan sapına kadar kadın, temiz, edip, terbiyeli, nazik, uyanık bir kızdır. Şu kadar var ki dadı kalfa, Râkım'ın yanına pek gülünç bir yüzle geldi. Rakım geceki maceradan dadının haberi olduğunu anladı. Evet dadının haberi olmuştu. Zannetmeyiniz dadı kalfa bunları gözlemiş yahut dinlemiş. Hayır efendim hayır! Dadı kalfa böyle bir alçaklığı yapacak kadın değildir. Canan kendisi haber verdi. Zira Canan'ın annesi, sırdaşı, herşeyi dadı kalfa idi. Efendisiyle olan maceraların hepsini dadı kalfaya haber verir, karşılığında ne hâl ve hareketle bulunacağına dair dadısının gösterdiği yolda emin bir şekilde ilerlerdi. Zaten Râkım'ı bu kadar deli divane edecek terbiye ve tavrın kaynağı ne idi zannedersiniz? Dadı kalfa elinde büyütmüş olduğu çocuğun her hâlini, her ahlâkını lâyıkıyla bildiği için Canan için öyle planlar yapar, öyle fikirler üretti ki Rakım,

110

bu kızı hiç sevmeyecek olsa bile çaresiz sevmeye mecbur olacaktı.

Doğrusu Rakım geceki olaydan dadı kalfanın haberi olduğunu anladı ama dadı kalfa ona dair bir sözcük bile demedi, Rakım da bir şey söyleyebilirdi. Kararlaştırdıkları çarşamba günü Kağıthane'ye gideceklerse daha pazartesi gününden hazırlıklara başlamaları gerektiğini hatırlattı, Rakım da onayladı, böylece dadı kalfa işine gitti.

O gün Rakım yine işleriyle meşgul oldu, akşam evine vardığında bazı tercüme işleriyle uğraşarak bir gece önceki bağlanma gibi bir ateşe kendisini bütün bütün kaptırmadan geçirebildi.

Salı günü Yozefino'nun geleceği akşam olduğundan Rakım kendince bazı malzemeleri aldıktan sonra işine yarayan yerlere uğradıktan sonra saat dokuz civarında Beyoğ-lu'na gidip Yozefino'yu evinde buldu. -Çünkü Yozefino yalnız ders günleri öğrencilerine gidip, ders vermediği günlerde evinde otururdu-

Râkım- Bonjur dostum!

Yozefino- Bonjur Rakım!

Rakım- Haydi bakalım.

Yozefino- Nereye?

Rakım- Bize! Kâğıthane'ye gitmeyecek miydik ya?

Yozefino- Ey, Kâğıthane'ye sizden mi gidilir?

Rakım- Bu akşamı bizde geçireceğiz. Bizde kalacağız. Yarın sabah erkenden hattâ güneş doğmadan evvel deniz üzerinde bulunacağız. Bir şey oldu mu tam olsun. Güneşin doğuşunu ve batışını görmeyince tamam olmaz mı? Mevsim her ikisini vakti görmeye de müsait!

Yozefino-Vallahi fena değil ama, senin beni yatıracak yerin yoktur, a deli çocuk!

Rakım- Canım senin nene lâzım. Ben herşeyi hazırladım.

111

I

Yozefino- Pek âlâ, pek âlâ! Sen biraz otur. Ben kalkıp giyineyim.

Yozefino kalktı, diğer odaya gidip giyinmeye başladı. Rakım ise piyanoyu bilir bilmez tıkırdatıp Yozefino tamamen giyindikten sonra kalkılar. Posta sokağından aşağı Bostanbaşı'ya inip, Tophane caddesi yoluyla yavaş yavaş Salıpazarı'na vardılar. Kapıdan içeriye girdikleri zaman Canan, Yozefino'yu görünce kollarını açarak üzerine koştu. Öpüştüler. Yozefino, dadı kalfa ile dahi merhabalaştı. Sonra Rakım, Yozefino ve Canan salonda oturdular. Dadı kalfa ise gerekli malzemeleri hazırlamakla uğraştı.

Saat onbire geldiğinde Canan -o zamana kadar Râ-kım'ın evinde ilk defa olmak üzere- rakı takımını salondaki konsolun üzerine koydu. Rakım ilk kadehi Yozefino'ya sunduğunda, kadın yine İstanbul'un rakısı âlemde en sevilecek eğlencelerden olduğuna ve kendisinin buna şaraptan fazla isteği ve yakınlığı bulunduğu dair bir hayli söz söyleyip konuşup durdu. Rakım da Yozefino'ya eşlik etti. Bunlar konuşmaya başladıkları sırada Canan piyano başına geçip en iyi bildiği havalan ustaca çalmaya başladı. Rakım o zamana kadar Canan'ın enikonu piyano çaldığına rastlamamış olduğu için bu sanattaki ustalığın çok iyi buldu. Hattâ Rakım, Canan'ın enikonu Fransızca söylediğini dahi, ders verdiği sırada anlayamamışken bu akşam kızın Yozefino ile konuşmasında gösterdiği beceriye dahi şaşırdı ya!

Kızın piyanosunu bir süre dinlendikten sonra Yozefi-no'nun da neşesi artmış olduğundan çalgı başına kendisi geçti. Aman ya Rab! Bu akşam kadının piyanoda gösterdiği ustalık akıl almaz güzellikteydi. İnsan hesap edecek olsa, iki elinde on parmağı olan bir adamın bir anda seksen, yüz kadar sese dokunabilmesine olanak veremediği hâlde, kadın bu olasılığı gerçekleştirdiğinden güya dört eli olup da,

112

her birinde dahi onar parmağı bulunduğu zannolunmak is-tenilirdi.

Koca Canan, sanki kırk yıldan beri sarhoş meclisinde şarap taşımış gibi, içki meclisinin dahi yönteminin farkına vararak şarapçılık hizmetinde kusur etmedi. Yozefino'nun bir kaç damladan ibaret

gıdasını daima piyanosu yanına götürür, bu hizmeti efendisine de yapar; efendisi ise Canan elinden aldığı kadehi âdeta ateş içere gibi içerdi.

Bizim içki meclisinin güzel görüntüsüne dikkat ettiğiniz var mıdır? Var ise görmüşsünüzdür ki, bu meclislerde kafalar lâyıkiyle hoş olduktan sonra, dostlar birbirine daima güzel sözler söylerdi. Bu durum bu gece Râkım'ın meclisinde de oldu, bunun sebebi Rakım ile Yozefino'nun birbirine olan sevgileri yüzündendi. Zira görüntü iki dostun içki parlatmasından ziyade iki aşkın birbirlerine aşklarını sunması gibiydi. Ancak Yozefino burada da işi kılıfına uydurdu ve ara sıra Canan'a olan sevgisini dile getirdi.

Sonunda yemek zamanı geldi. Yine bu salonda sofraya kuruldu. İçkilerle birlikte masaya geçip ailecek sofraya oturdular. Dadı kalfa, evlerde böyle toplantıların yapılmasından memnun olurdu, yalnız arada içki bulunması biraz canını sıkardı. Lâkin hiç gözü gibi sevdiği oğlu, efendisi, beyi, paşası yani Râkım'ı kendisinin bu hoşnutsuzluğundan haberdar eder mi? Dadı kalfa zaten büyük yerlerde ziyafetler savmış bir kadın olduğundan pişirmiş olduğu yemekler Yozefino'nun çok hoşuna gitti. Büyük bir beğeniyle yenildi, içildi, yemekten sonra Canan kahveleri sofraya getirdi, alafrangalar gibi kahveler sofrada içildi. Sofra başında meyve sebze yiyerek dereden tepeden konuşarak bir saat geçirdiler. Yatma zamanı geldiğinde evli evine köylü köyüne gitti. Yozefino kendisi için hazırlanmış olan Râkım'ın yatağına ve Rakım da dadısının odasında serilmiş olan ya-

113

tağa gitti.

Elbette Canan da kendi odasına gitmiştir, İşte burası belli değil. Vay ne oldu? İşte şu oldu:

Canan, Yozefino'yu soyundurup yatağına yatıncaya kadar yanından ayrılmayacağı bilinmez mi? Yozefino gibi bir yandan seviştiği adamı merak edip bir yandan da sevdiği kadınla bu adamın ilişkisini bilmek isteyişini anlamamak mümkün mü? Binaenaleyh hem soyunur, hem de kız ile konuşurdu:

Yozefino- Kız Canan!

Canan- Efendim!

Yozefino- Sen efendiyi de böyle soyundurursun değil mi?

Canan- Efendim değil mi? Elbet soyunduracağım.

Yozefino- Bari uslu uslu soyunur mu?

Canan-A! Çocuk mu ki uslu uslu soyunmasın?

Yozefino- Onlar çocuktan beterdir. Çocuklar soyunurken ter ter tepinir. Böyle bıyıklı çocuklar da insanın boynuna sarılır.

Canan- (utanır) Aman ustacığım, söylediğin şu lafa bak!

Yozefino- Ne söylüyorsunuz? Ayıp bir şey mi söylüyorsunuz?

Canan- Ayıp ya!

Yozefino- Vay, demek oluyor ki mutlaka uslu uslu soyunmuyor. Soyunsa sen bu lafta hiç bir ayıp görmezdin.

Canan- Canım ustacığım, bana öyle laflar söyleme.

Yozefino- A deli! Kız ne utanıyorsun? O senin efendin değil mi? Ayıp mı zannediyorsun? Siz ikiniz de gençsiniz, güzelsiniz. Eğer uslu uslu soyunmuş olsa o zaman ayıp sayılır.

114

Canan- Hayır! Bizim efendi pek usludur, utangaçtır.

Yozefino- De bakayım, beni aldatabilir misin? Sanki benim haberim yoktur. Vah çocuk vah! Efendi bana her şeyi söyledi. Ö benden hiç bir sırrını saklamaz. Geçen gece ne kadar ağlamışsınız.

Canan- Yozefino'nun şu son cümlesi üzerine -bir kere işe önem vererek- az kalmıştı ki, sevişelim...

Lakin efendisiyle Yozefino arasındaki ilişkiyi bilmediğinden ve efendisiyle olan ilişkisini dadı kalfadan başka kimseye anlatmadığından hatta bunu anlatmayı büyük ayıp diye düşündüğünden sustu. Bir yandan da Yozefino kendi ağzını arıyor zannederek efendisiyle arasında geçenleri sır olarak saklama kararlılığını sürdürdü.

Canan- Efendi beni kız kardeşi gibi seviyor. Bana hiç sataştığı yoktur. Sana ne demişse demiş. Ben sana ne dediğini nerden bilirim?

Yozefino- Ah, hâlimden kimseyi haberdar etmeme gayretinde bulunan âşık Canancığım! Zararı yok kızım, zararı yok!. Aşk kurallarını bilmeyen sizin gibi çocukların hâli hep böyledir. Bununla beraber hem seni, hem Râkım'ı tebrik ederim. Allah için ikiniz de birbirinize pek lâyük çocuklarsınız. Allah yine ikinizi birbirinize bağışlasın. Anladın mı kızım beni? Rakım içli bir çocuktur. Onu sen yönetmelisin. Güzel yönetirsen, kendine pek kolay bağlarsın.

İşte Yozefino bu şekilde Canan'ı rahatlattıktan sonra yatağına girip, biraz da yatak içinde konuşarak, kızı yerine gönderdi. Gönderdi ama biçare Canan'ı yine bin türlü düşüncenin içine atarak..

Herkes uykuya dalmışken, bir ara sokak kapısı "çat'çat" diye çalınmasın mı? En evvel dadı kalfa uyandı. Râkım'ı da uyandırdı. Meğer kayıkçı Osman amca gelmiş. Saatlerine baktılar, saat on. Rakım, "Tam vaktidir, yavaş yavaş hazır-

115

lanmalı." diye kalkıp dadısıyla beraber aşağıya inerek kayığa yerleştirilecek eşyayı Osman amcaya verdikten sonra Canan'ı uyandırmaya gitti. Ah, bu aşk insana nasıl hayat veren bir histir. Serpilip yatmış olan Canan'ı bir hayli uğraşından sonra sağ elini kızın yüreği üzerine koyarak, seslendi ve kendisinden önce yüreğinin uyandığına dikkat etti.

Hiç dikkat ettiniz mi? Ah bizim dikkat ettiğimiz vardır. Onun için biliriz ki, pek lezzetli bir incelemidir. Zira kalp uyku hâlinde iken pek düzenli ve hafif vurmaktadır ancak insan uyandırdığı anda

evvelki hâlin düzenini bırakarak hale-canla uyanmaya başlar. Deneyip bakınız! Hele Canan'ın kalbi gibi bir âşık kalbi olursa, var ya!

Canan uyanıp da gece vakti hafif hafif yanmakta bulunan kandilin baygın ışıkları arasında efendisini görünce birdenbire ürküdü. "Nedir efendim, ne istersiniz?.." diyebildi. Rakım, "Kâğıthane'ye gideceğimizi unuttun mu? Kalk bakalım. Ateşi, filânı yak. Yozefino'yu da kaldır da, bir sabah keyfi yapalım. Yavaş yavaş da hazırlanınız." demesiyle Canan fırladı, kalktı.

Ne yalan söyleyelim. Doğrusunu söylemek her halde daha gereklidir. Ayıp değil a! Biçare kızcağız kalkarken efendisinin boynuna sarılıp da öyle kalktı. Siz isterseniz bu hareketi küstahlık olarak yorumlayınız. Efendisi kendisini mazur görmüştü.

Yarım saat geçmedi, herkes kalktı. Henüz ateş sönmediği için Canan'ın salona getirmiş olduğu koca bir mangal uzaktan bakanlara keyif verirdi.

Mangalın bir tarafına kahve güğümü, bir tarafına çay güğümü, bir tarafına akşam gelmiş olan taze inek sütü tenceresi sürüldü. Sigaralar yandı.

Yozefino her ne kadar giyinmeden bir erkek huzuruna çıkmak alafrangada olmadığına dikkat çekmişse de, Rakım

116

da giyinmeden yalnız arkasında bir ince taburi kürk olduğu hâlde salona çıkmış kapısından Yozefino'ya söylenmesi lâzım gelen sözleri söyledi. Kahveler pişti. Evvelâ birer şekerli kahve içildi. Sonra dadı isteyene sütlü kahve, isteyene çay verdi. Herkes kafasına ve zevkine göre içti.

Yozefino- (Osmanlıların şu sabah safasını pek beğenip) Ne güzel şey bu canım!

Rakım- Ne?

Yozefino- Böyle sabah erken kalkıp da şu keyfi yetiştirmek.

Rakım- Hoşunuza mı gitti madam?

Yozefino-Vallahi pek güzel! Ben hemen diyebilirim ki, ömür boyu, sabah erken kalkmamışımdır. Ne hoş! Biz biliriz ki, şimdi bir saat sonra güneş doğacak, biz de onu göreceğiz. Öyle değil mi?

Rakım- Hem de deniz üzerinde göreceğiz.

Yozefino- Üşümez miyiz ya?

Rakım- Kürkler var, ihramlar var, şallar var, paltolar var. Ne üşüyeceğiz? Bahusus ki rom da var.

Yozefino- Vallahi pek hoşuma gidiyor. Rakım sana doğrusunu söyleyeyim mi? Türklerin her hâli Avrupa'nın her hâlinde iyi!

Rakım- Yok madam, pek de öyle değil a! Doğrusu bizde kış mevsiminde her sabah böyle bir zevk etmek olur ama Avrupa'nın da zevkleri fena mıdır ya?

Yozefino- Yalan söylemiyorum Rakım. Vallahi ciddi söylüyorum. Doğrusu Avrupa'nın dahi eğlencesi çoktur ama "monoton"dur. Bir kere kış geceleri uzun olduğu zaman alafranga saat on ikiden yani gece yarısından evvel yatılmaz". Hele saat on ikiye kadar da oturulduğu olur ya! Bu hâlde uyandığımız zaman yine ortalığı gündüz olmuş buluruz. Yani demek isterim ki, biz doğanın yalnız akşam güzel-

117

liginden yararlanırsınız. Sabahı, o sabah ki doğanın uykudan uyanması demektir, o güzel sabahı görmekten hemen daimî suretle mahrum kalırsınız.

Rakım- Orası öyledir.

Yozefino- Ben hakkımı bilirim de dâva ederim. Ben sözümü bilirim de söylerim. Bir kere Türklerdeki şu konukseverlik Avrupa'da bulunmaz. Demem onlar birbirine gitmezler demek değildir. Lâkin sofraları, baloları hep resmî şeylerdir. Herkes evine geldi mi, yine kendi aile halkıyla kalır. Ara sıra bir aile içine misafir gelmiş olması veyahut insanın kendisini başka bir aile içinde görmesi bir büyük yeniliktir.

Yozefino, kendi dünyasında bilgi alışverişinde bulunmayı sever, doğal güzellikleri paylaşmaktan büyük haz alırdı. Ayrıca Avrupa halkının alışkanlıklarına dair söyledikleri ise tamamen doğrudur. Çünkü o aydın bir kişilikti. Avrupa ile Osmanlı arasındaki farkları da bizzat gördüğü ve yaşadığı için daha iyi anlamıştı.

Bu mangal partisi yarım saatten fazla sürdü.

Sabahtan önce deniz üzerinde bulunulmaya karar verilmiş olduğundan herkes giyinmeye gitti. Mart ayı olduğu için hava hafiften soğuktan acele giyinilip iskele başına varıldı.

Osman amcanın kayığı iki çifte, yeni, geniş, güzel bir kayıktı. Yozefino ile dadı kalfa arkaya oturdu, Rakım da Ca-nan'ı ile beraber ön tarafa. Herkes arkasına birer kürk giymiş ve dizleri üzerine de ihram almış olduğundan, sabahın serinliğinden güne şikâyet etmeden başladılar.

Salıpazarı iskelesinde biraz oyalandılar. Denize açıldıklarında Üsküdar üzerinden şafak ağarmaya başlamıştı. Kürekleri yavaş yavaş çektirerek güneşin ufuk altından pırıl pırıl yeryüzüne doğuşunu izlediler. Sonra iki köprüyü geçip kendilerini Tersane körfezinde buldular. Hele güneşin ilk

118

ışıkları, bu mutlu ve esenlik taşıyan kayığı tâ Sütlüce önlerinde yakalayabilmişti.

Vay o sabahın inceliği ne incelik! Vay o incelik Yoze-fino'yu ne memnun eylemişti. Ya Canan'ı, ya Canan'ı! Koca Rakım, Salıpazarından çıktı çikali belki Canan kendisine bir kaç yüz soru sormuş olduğu hâlde, her sorusuna cevap vermekten geri durmayarak kızı hoşnut eder ve her cevabını "Canım!.. Yavrum!.. Kuzum!.." gibi sevgi sözcükleri karıştırarak verdikçe yalnız Canan'ı değil, dadı kalfayı ve Yozefi-no'yu dahi memnun ederdi.

Yozefino-Vallahi Rakım, iyi huylu bir çocuksun! İnsansın, esensin, mutlusun!

Rakım- Hamdolsun bahtiyarım, mesudum. Lâkin insanlığım böyle övünülecek kadar önemli değildir.

Yozefino- İnsanlığın mutlu olmandan daha büyüktür, daha çoktur, öyle ki, mutluluk insan içindir. İyi huylu olan insan içindir.

Rakım- Övgü yine çoğaldı. Lâkin sebebi?

Yozefino- Sebebi şu ki, böyle bir gezi tadı, Avrupa'nın hiç bir tarafında görülmemiş olduğunu iddia edebilirim. İstanbul halkının içinde de yüzde biri bu gezintiyi düşünmemiştir, zannederim.

Rakım- Pek doğrudur. Sabahı Allah yaratıyor, bu denizi, bu bölgede o yaratmış, insanların medeniyette ilerlemesi gezintimiz için şöyle bir de kayık yapmış. Bunların hepsi kadri bilinecek nimetlerdir. Bundan sonra kendimizi düşünelim.

Yozefino- İşte bu başarılarından dolayı seni tebrik ederim ya! Hele bu muhakemen yok mu? Vallahi Rakım kayıkçılardan utanmamış olsam kalkıp seni ağzından öperdim.

Canan, Yozefino'dan bu sözü işitince birdenbire kadının yüzüne baktı ama kendisini toparlayıp renk vermedi.

119

Lâkin Râkım'ın düşünce yeteneği üzerine sevgisi bir kaç kat daha artmıştı. Sevgisinden Râkım'a sokula sokula kucağına çıkmak mertebesine gelip, binaenaleyh kayığın dengesi bozulmuş olduğundan, Osman amca "Küçük hanım, küçük hanım! Sen biraz arkana dayanır mısın?" diye Canan'ın dengesini korumasını istedi. Sabah esen meltem güzel kokusunu getirdiği sırada bizim topluluk da Çoban Çeşme-si'ne varmıştı. Orada Râkım'ın aklına ne gelse iyi? Bakınız ne geldi. Yozefino'ya

Râkım-Sabah gezintiyeye çıkmamış hanım, İstanbul'un zevkini tatmamış hanım, aklıma ne geldi bilir misin?

Yozefino- Mutlaka yine iyi bir şey gelmiştir.

Rakım- Bence iyi ama, sizcesini bilmem.

Yozefino- Ne geldi bakalım?

Rakım- Benim canım henüz sağılmış taze koyun sütü içmek istiyor. Yapar mısınız?

Yozefino- Mümkün mü ya?

Rakım- Niye mümkün olmayacak? Senin canın da istiyor mu? Sen onu söyle!

Yozefino- Niye istemez?

Rakım- (kayıkçıya) Osman amca, benim aklıma ne geldi bilir misin?

Osman amca- Ne geldi efendim?

Rakım- Şu civarda haniya demek istiyorum ki, ötede Alibey deresi boyunda mı olur, nerede olur, bir

mandıra bulsak da taze süt isek.

Bu teklif kayıkçının canını sıkımış zannedersiniz ya!

Artık oban eşmesi'ne geldikten sonra geriye dönmek doğrusu can sıkar bir şeydir. Ancak Osman amcanın canını sıkmaz. Bahusus Râkım'ın komşusu olup, çocuğun her hâlini iyi bilir. Binaenaleyh Osman amca tereddütsüz:

120

Osman amca- Pek âlâ olur efendim, niçin olmasın? Kayık altımızda değil mi? Kolda da kuvvet çok. Dolaşır dolaşır da canımız sıkılırsa Eyüp Sultan'a kadar gideriz.

Rakım- Aferin Osman amca!

Osman amca- Sen Osman amcanın sakalında kır görüp de ihtiyar olmuş mu zannediyorsun? Buradan başlasam, soluğu Beykoz'da alırım.

Rakım- Koluna kuvvet Osman amca.

Herif hem bu lakırdıyı söylemeye, hem de sol kolunu sıyrarak, sağ küreklerle üstüne almaya başlayıp Kavisli kavisli çevirdi. Alibey köyünün deresi ağzında bir mandıraya rast geldiler, koyunları yeni sağılmış oldukları için, sr hâlâ oradaydı.

Canan ile Yozefino koyunları ve kuzuları uzaktan seve seve bir kaldılar. Rakım, mandıracıyı çağırıp bir kaç çanak taze süt getirtti. Kana kana içtiler. Kayıkıların her biri, iki üç adamın içeceği kadar sütü midelerine indirdi.

Tekrar yola dzlp, bu defa oban eşmesi'ni de geçerek âdeta ağlayanlar yanına kadar sokuldular. Eşyayı karaya çıkarıp bir ağacın altına şilteleri yaydılar.

Şimdi biz Kâğıthane partisinin bundan ötesini "Akşama kadar pek güzel eğlenip evlerine döndüler" diye kısa kesebiliriz. Lâkin neyimize lâzım? Her şeyi kısa kesecek olduktan sonra koca bir ciltten ibaret hikâyeyi bir sayfada dahi anlatabilirdik. Bahusus ki, böyle sabahtan gidip de akşama kadar Kâğıthane'de oturanlar öyle birdenbire evlerine dönüp tıklamazlar.

Osman amca biraz tiryakice olduğu için hemen bir ateş şenlendirmişti. Bu ateş zaten bizim cemaate de lâzımdı ya. Kahveler sürüldü, pişirildi, içildi.

Rakım ve Yozefino, Canan'ı da yanlarına alarak sıra ağaçlar altından çayın yukarisına doğru gezmeye ıktılar.

121

Zavallı Canan, ne kadar olsa ocuk değil mi? Kendisini bir şairin hayali kadar geniş ayır içinde görünce şevk ve mutluluğu da o oranda artarak sıçramak, koşmak hevesine düşmüştü. Hattâ bazı bahanelerle arada bir bu çocukluk huyları tutardı. Yozefino, kızda olan bu hevesin farkına vararak:

Yozefino- Canan sen beni yakalayabilir misin?

Canan- (sevinerek) Yakalarım.

Rakım- (işin farkına varıp) Hayır yakalayamazsın. Haydi bakalım, koşunuz!

Yozefino koşmaya başladı. Canan arkasından koştu. Yıllankavi yanılmacılar, şaşırtmacalarla kızı bir hayli koşturdu. O kadar ki, ikisinin de nefesi nefesini takip etmeye başlayıp yüzleri kıpkırmızı oldu. Sonra Râkım'ın yanına gelip üçü birleştiği zaman Yozefino yavaşça "Çocuğu eğlendirdim ama kendimi de yordum." dedi.

Şu çayır gezintisi şüphesiz bir saat kadar sürdü. Ondan sonra yerlerine geldiler.

Saat ikiyi bulmuştu. Zaten erkence kalktıkları için içleri bayıldığından birer miktar kahvaltı ettiler. Kâğıthane bölgesinin güzelliğine ve sabahı denizde ettikleri isabet olduğuna dair sözler kahvaltıdan sonraya kadar devam etti, bundan sonra Canan'ın gezintiden mutluluk sözleri duyuldu.

O gün Kâğıthane'de hemen hiç kimse yoktu. Saat beşe geldiği hâlde yalnız bir Ermeni ailesi takımı gelmiş olup, onlar tâ çayırın üst başında yer tutmuştu. Yozefino gitarını yanında getirmediğine bin pişman oldu. Ağzından bazı şeyler okudu ise de, gitarı olmadığı için zevkini çıkarama-yıp, tadında bırakması gerektiğine inandı ve öyle yaptı. Şu insanoğlu çevresini dikkatlice incelemeye kalksa ne bir gün ne bir hafta yeter, çünkü her yan binlerce güzellikle doludur ama insan yalnızca güzellikle yetinmez, eğlencede arar.

122

Hele topluluk olarak bir pikniğe gidilmişse en kral eğlence arar. Bu sebeple bizim bizim cemaat de yeni eğlenceler aramaya başladı.

İlk eğlence, artık oldukları yeri kasıp kavuran güneşten bıkkınlık gelince ağacın öbür tarafına geçmek zorunda kaldılar. Dadı kalfanın uyarısı üzerine herkes bir malzemeyi alarak gölgeye taşdı. Gölge altına geldikten sonra bulunan eğlence ise Canan'a bazı Fransızca şarkıların güftelerini ezberletmek oldu. Ne zekâ! Onbeş yirmi beyitlik bir şarkıyı, kız onbeş yirmi dakikada -hem de bir daha unutmamak üzere- ezber ledidi.

Bu eğlence de bir saat kadar devam etti, saat altı buçukta kuşluk yemeğini hazırladılar. Râkım'ın uyarısı ve Yo-zefino'nun kabulü üzerine yemek altına ikişer kadeh rakı çekildi. Bundan sonra dadı kalfanın hazırlamış olduğu söğüş, yalancı dolma, helva ve kuru köfte ortaya çıkıp, kayıkçıların payları da ayrıldı. Güle oynaya yenilen yemek, bir saatten daha fazla sürdü. Bunlar yemekte iken bir kayık halkı daha önlerinden geçip Çağlayanlar yanında çayırın tâ ortalık yerine kadar gittiler. Orada oturacakları yeri seçtiler.

Yemekten sonra havanın da ısınması üzerine gözlerine hucüm eden uyku, dayanılmaz hal alınca dadı kalfadan başka üçü oldukları yere uzandılar. Ağacın gölgesi altına serdikleri minderlerin üzerinde uyudular. Koca dadı kalfa! Onun için âlemde Rakım Efendi'nin eğlenmesinden büyük zevk mi olur? Çocukların sabahtan beri sürmüş oldukları ömür, kendi canına dahi can katmıştı.

Uykudan kalktıkları zaman saati on olmuş buldular. Çayır içine doğru bir seyahat daha düzenleyip, beri tarafta dadı kalfa eşyayı kayığa yerleştirmişti. Onbirde kayığa döndüklerinde, kayığı hazır ol da beklerken buldular. Bindiler.

Gayet ağır kürek çekmek üzere onbir buçukta Azapkapı-

sı'na yaklaşip Yozefino'yu orada bıraktılar. Zira Rakım o gece de kendilerinde kalmasını rica ettiyse de, Yozefino ertesi gün için işi olduğunu ileri sürerek gelemeyeceğini anlattı. Onlar ise ezana on dakika kala tam Tophane önlerinde durup güneşin son ışıkları Üsküdar'ın ne kadar camı varsa hepsine güzel ışığını yansıtip adeta izlenmesini isteyerek yavaşça çekildi. Bu piknikçi aile ise tam ezanı çeyrek geçe evlerine ulaştılar.

Sekizinci Bölüm

Râkım'ın düzenlediği Kâğıthane pikniğini beğendiniz mi? Şu sorumuzu kötü görmeyiniz. Zira bu şekilde yapılan gezintileri çok kimse beğenmez. İnsan oğlunun özel durumunu incelemiş ve gözlemlemişseniz sözümü kabul eder onaylarsınız.

İnsanın yaratılışı gereğidir ki, kendi mutluluğunu başkalarının da duymasını ister. Herkesi bilgilendirmek ister. Hatta bir insan iç dünyasında mutlu değilse bile diğer insanları kendi mutluluğuna inandırmak için yalan söyleyip hile yapabilir. Bu durum insanın yaratılışında var ve herkese uygun olduğundan kimsenin fazla dikkatini çekmez. İnsan beş liralık bir saate, yirmibeş liralık veya daha fazla bir fiyat çekmek için elmaslı kordon takmak gibi gösteriş budalalığına kapılabilir, bu ise yaratılışın en kötü yansımasıdır. Haydi bakalım, düşünelim:

Doğrusu saat insan için gerekli bir âlettir. Köstek neye lâzımdır? Saati korumaya lâzım olduğuna göre bu işi bir gaytan dahi görebilir. Hayır, iş öyle değil, insan oğlu ister ki, kendisinde yalnız saatini korumak için yapabileceği gay-tanın yirmibeş altın kıymeti olacak kadar servet bulunduğunu âlem görsün. Ya bu gösterişten amaç?

İşte dedik ya! Lezzeti o yolda olduğu içindir. Şimdi siz şu en aşağı dereceden başlayınız da, kendisini Karunzâde göstermek için gereksiz ve türlü türlü yalanlara başvurur, bakın bazı kendini bilmez insanlar böyledir.

Biz bir de işin şu yönüne bakalım:

^^*

Yaratılışın bir gereği değil midir ki halkın gözünde gezintiye çıkmaktan amaç, kıyı, sahrayı, açıklığı, çimenleri, çiçekleri görmekten başka halkın durumunu görmek, daha doğrusu halka kendini gösterip beğendirmek değil midir? Bu yüzden gezinti yerlerinde nüfus alabildiğince çok değil midir? Halk ise binlerce arabanın tozunu toprağını yutarak burada nasıl durur, hangi akla hizmetle kendini göstermekten zevk alır anlamak mümkün değil, bu nedenle belki de halka buğz etmek gerekir. Fakat gezintiyi adet haline getirenlerin durumu böyle değildir. Onlar gezinti yerlerine gittiklerinde yerin güzel olup olmamasıyla ilgilenmezler, biri-birleriyle konuşmak içinde buralarda bulunmazlar. Kalabalık mı, değil mi onu konuşurlar. Gezinti yerini beğendikleri gün "Aman geçen gün Kâğıthane'yi görmeliydin. Allah'ım ne kalabalık! Bir millet bir millet! Kimler yok! Kimler yok!" diye açıktan şaşırırlar.

İşte gezinti yerlerinin genel durumunu böylece anlattıktan sonra Râkım'ın düzenlediği pikniğin beğenilip beğenilmediğini sorduk. Eğer Râkım'ın pikniğini beğenmediyseniz şu Kağıthane pikniğini beğenecek misiniz bakalım?

Bir cuma günü, hem de Kâğıthane'nin en kalabalık olduğu cuma günlerinden birisiydi ki, Kâğıthane çayırı üzerinde bir kaç bin gözün bakışı bir nokta üzerinde toplanmıştı.

O noktada ne vardı?

Gayet muhteşem iki atlı bir kupa içinde de gayet harika bir madam. Ama harika dediğimize dikkat gerekir. Öyle diğer madamlar gibi değil. Diğer madamlarda elmas, inci gibi süs eşyası biraz seyrekçe görülür. Bu madam elmas ve inciye boğulmuştu.

Arabanın önünde birisi Polonya müzikası, diğeri de yerli ince çalgı olmak üzere iki takım çalgı ki, her biri ikişer

126

üçer takımın birleşmesinden oluşuyordu.

Bu görüntünün bir tarafında beş altı kadar efendi, sandalyeye oturmuş; dondurmalar, kurabiyeler, neler neler, tepsi tepsi gelir ve evvel emirde arabaya uğrayıp oranın payını bıraktıktan sonra beylere sunulurdu.

Çalgıcıların çalacakları makam alaturka ise beyler tarafından, alafranga ise araba tarafından kumanda edilip em-rolunan müzik ansızın istenmişse havada bir lira uçar ve tam çalgıcıların ortasına düşerdi. Bu hâlde yakın bulunan çizgiler, ışıklar, bakışlar da liranın havada dönmesiyle çevirdiği eğim içinde erir giderdi.

Arabadan çevreye yayılan güzel seslere karşılık, beyler tarafından da güzel ahlar işitilir, bu sesler dünyada nam ve şan bırakırdı.

Bu hâl bir buçuk iki saat kadar devam ettikten sonra madam arabasını yürüttü ardından gayet yakışıklı, genç, süslü bir bey iyi bir ata binerek uzaklaştı. Orada bulunan herkesin bakışı bu iki 'sevgi' durumunu epey bir yere kadar izledi. Bu sırada beyler "Aşkolsun, herif avuç avuç lira saçıyor, ama prens gibi de eğleniyor!" dediler.

Nasıl, bu durum anlattıklarımıza uygun mu? Bunu yapan bizim Felâton Beydi. Bu çıkışın nedenini de size haber verelim mi?

Bir gece nasılsa Felâton Beye oyunda zar şans getirmez. Zira beş on gün vardı ki, zarı hep iyi gelirdi. Sevgilisi matmazel Polini ısrarla rica etmemiş olsaydı belki bir kaç gün için oyuna ara verirdi. Lâkin Matmazel Polini mutlaka oyun salonunda bulunup -ağzından çıktığı üzere- Felâton Bey'in metresi olmak gibi bir şerefi herkese göstermek istediğinden ısrarla ve inatla oyun salonunda randevu verirdi. Zarının kötü gelip şansının kötü gittiği geceyse Polini tarafından durmadan oynaması konusunda avuç avuç altın

127

basılmaktan geri durmadı.

Sözün kısası, o gece yedi yüz lira kadar zarar gördü. Bu zararın acısı burnunu sızlatmış olduğundan evlerine geldiklerinde Felâtun, sevgilisine yüzünü astı ve bu zarara kendisinin sebep olduğunu anımsatan sözler söyledi.

Polini- Bak şu maymuna bir kere! oyuncu şebek!.. Kazandığın geceler kendi ustalığınla kazanıyordun. Kaybettiğin gecelerin zararını da yine kendi talihsizliğine niçin yük-lemiyorsun?

Felâtun- İyi ama hanım, bir haftadan beri zarar iki bin liraya vardı.

Polini- Bak şu para canlı, aç gözlü belaya! Vardı ise benim cebime girmedi ya! Sen Baden Baden'de (Almanya'da kumar oynamakla ünlü bir yerdir.) olsan ne yapacaksın? Zarar, kârın öz kardeşidir. Bu gün kaybettinse, yarın kazanırsın.

Felâtun- Ben sana kazanamam demiyorum. Fakat benim önlemimi bozan sensin. Sen beni kendi hâlime bırak. Ben oyunun zamanını, şeklini bilirim.

Polini- (gayet hiddetle) Ya! Seni ben mi kandırıyorum? Pekâlâ, pekâlâ! Bundan sonra seni, benim gibi kandıran bir kadınla birlikte olmazsın. Kendine başka bir eş ara efendim. Ben de kendisini kandırmayacağım bir eş bulabilirim.

Kadın bu sözü söyleyip başını pencere tarafına çevirmiş ve kendi aşkıyla çıldırmak derecesine gelen Felâtun derhal yaptığına bin pişman olmuşsa da kabahatini, kusurunu, küstahlığını, edepsizliğini sonunda itiraf eylediği hâlde matmazel Polini hazretlerinin dikkatini, ilgisini ve acımasını çekmeyi başaramadı.

Acaip! Bu kadara kadar ha!

Evet, eğer alafranga dünyasının bu gibi durumundan bilgi sahibi değilseniz, sizi bu konuda da bilgilendirelim:

128

Efendim, bir alafranga adam, bir yabancı kıızıyla ilişkiye girerse, herifi iyice kendine bağladığını görünce, araya böyle bir dargınlık sokar. Zira aşkı bir kat daha kızıştırmak ve kendisini seven adamın zaaflarından yararlanmak için iyi bir yoldur. Matmazel Polini Felâtun'u bu derece etkilediğini görünce onu daha da çıldırtmak için yeni bir yol bulacaktı, Bunun için oyunda zarar sorunun çıkmış olmasının önemi yoktu, zira Polini, Felâtun'u etkilemek için ve kendine iyice bağlamak için başka bir sorun ortaya çıkaracaktı.

Ya hiç sorun bulamazsa ne yapacaktı?

Amma soruyorsunuz ha! Bir araç bulamaması nasıl imkansız olur?

Hiç olmazsa "Sen bir kadını seviyormuşsun. Bana yakın bir dostun haber verdi. Git o kadınla yaşa, beni de rahat bırak" deyip bir yol bulurdu. Biz biliriz, biz tanırız bir biçare alafranga beyi ki, işte aynı böyle bir sebeple yalnız terk edilmekle değil, fazla olarak bir de tokat yemişti.

Biçare Felâtun, kadını razı etmenin mümkün olamayacağını anlayınca boynunu bükerek dışarı çıkıp başka bir oda da o geceyi geçirmiş ve ertesi gün, kadının merhametine yüz sürmek için yine

daireesine gitmişse de kadın kendisini odasına kabul etmediğini görünce bu kere daha fazla bir ümitsizlik ve ret dolayısıyla geri dönmüştür. Bir ara "Adam, şu kaltağa ne yalvarıp duruyorum? Param ile değil mi? Hinzırı ihya ettim. Elmaslara boğdum da onun için yaranamıyorum. Bin tanesi daha var." diye yeni yolların, gözleri önünde açılmış olduğunu görmüş ise de derhal zihnine bir yenilik daha gelerek "Ah o gözleri başka nerede bulmalı? O letafet, o şakalar, o cilveler! Olmayacak! Ne yapmalı yapmalı, mutlaka barışmalı! Hem halk duysa ne der? Dosta düşmana karşı rezil mi olmalı?" monologu, olanca aklını başından alıp kavganın ikinci gününde, köpek gibi

129

yalvara yalvara ve âdeta kadının dizlerine kapanarak bir hayli elmas daha alivermek şartıyla!.. Barışmayı başardı. İşte yukarıda anlattığımız şanlı, şerefli Kâğıthane âlemi bu darginlikten barışmaya teşekkür için yapılmıştı!..

Mihriban hanımı hiç aklınıza getirdiğiniz var mı? Ne dersiniz ya? Mihriban hanım, 'kan' oldu be! Babasının ölümünden sonra Felâtun Bey artık eve barka uğramamaya başlayınca konu komşu, kıza öğüt vermeye başlayarak, otuz yaşında, akli başında, mektepten çıkmış, âlemin her köşe ve bucağını öğrenmiş bir asker yüzbaşısına varıp, kocası, önce kızcağızı pek hoppa bularak sevmemiş ve beğenme-mişse de, terbiye kabul etmeye yeteneğini görünce bu biçare kıza terketmek, terbiyesine yardımcı olmak kadar mertlik olmadığına hükümle kıza nice baba öğütleri, nice kardeş tavsiyeleri, ne kadar sadık bir koca yakınlığı göstererek hoppalığı bütün bütün gidermekten başka, kendisini de bir sevgili dost olmak üzere kıza sevdirmiştir. Şimdi Mihriban hanım, babasından kendi payına düşen ve kocasının yönetimi altında 'bulunan servete tamamiyle sahip olarak kadın kadıncık yaşamaktadır.

Evet! Kızların, kadınların hâli daima başkadır. Hoppa kadınlar çoğunlukla akıllı kocalarının verdikleri terbiyeyi kabul ederek akıllarını başlarına alabilirler. Dert şunda ki, hoppa kocalar akıllı kadınlarının öğüt terini dinlemeyip onları delirtinceye kadar giderler.

Şimdi karşılaştıran Felâtun Bey'in hâlini ki, hoppalığın en üst noktasına çıkmış Polini gibi kendisinin düşmesinden yararlanacak bir kadının eline düşmüştür. Ama bir dost çıkıp da Felâtun Beye öğüt verecek olsa faydası görülecek mi dersiniz? Ne mümkün! Babasından kalma serveti bu yoldu çürütüp bitirmiş ne kadar delikanlı istersiniz? Bunların her birine az öğüt verilmemiştir? Hiçbirisinin fay-

130

dası görülmüş müdür? Hattâ daha fazla kötüye gitmelerine hizmet etmiştir.

Ne gerek, bizim Felâtun Bey de öğütsüz kalmadı. Polini ile olan macera, o Kâğıthane âlemini koca Rakım duyunca "Hah işte dediğimiz çıkmaya başladı. Doğrusu o bizi çok alaya aldı. Pek çok defa benim küçük düşmemle övünmeye çalıştı. Ancak biz bu gibi ufak tefek şeylere önem verecek olursak, her halde merhaba demiş olduğumuz bir adamın yok oluşuna razı olmuş olacağız. Bu ise namertliktir. Şunu anlamalı." diye birgün özellikle kendisini bulup ve görüşüp,

"Birader! Zevkine sefana engel olmaya gönlüm razı olmaz. Sana- öğüt vermeye de gerek yoktur. Bu alafranga denilen âlemin batacık köşelerini sen benden iyi bilirsin. Bu kadar Fransız romanları okumuşsundur. Bir tiyatro oyuncusuna ilgi duyup da feyiz almış bir kimsenin macerasını okudun mu? Bu hikâyelerin ansızın meydana gelmiş olması lâzım değildir. Yazarlar daima olasılıkları anlatırlar. Onları okuyarak hem lezzet almalı, hem de aydınlanmalı. Hiç yabanın bir kaltağı sana yâr olur mu?" diye gayet dostane ve delikanlıca, hattâ hovardaca bile bir girişle söze başlamış ve söylemediği söz kalmamış sa da Felâtun, bu boş lafların bir dost ağzından çıktığına bir türlü inanamayarak "mutlaka

Rakım benim mutluluk hâlimi kıskanıyor" düşüncesiyle hiç birisini dikkkate değer bulmayıp kafasını meşgul etmedi.

Yalnız bu kadarla mı kalmıştır ya? Râkım'ın babayane sözlerini birer birer red için deliller, senetler bulup irad eylemiştir. Polini onun için tiyatrosunu, ticaretini terketmiş! Kendi rivayetine göre her gece otuz kırk lira kazanırken bu soyut sanat, Felâtun'un sevgisi uğrunda feda eylemişmiş! Rakım bu aşk ve sevda denilen âlemin köşesini, bucağını

131

tanımazmış! Dünyada küskütük yaşadktan sonra âlemin ne zevki olabilirmiş? Gençlik her zaman ele girmezmiş! Bilmem ne imiş, bilmem ne imiş!..

Ah! İnsan kısmı böyledir. Bahusus genç kısmı böyledir. İnsan, sairlerinin ettikleri tecrübelerine inanmayarak, güvenmeyerek bizzat kendisi denemek ister ve halbuki bu denemeden pişmanlıktan başka bir sonuç doğurmaz.

Ömrümüz o kadar azdır ki, bu âlemde şiddetli bir şekilde muhtaç olduğumuz tecrübeleri bizzat denemekle onlardan edinilecek fayda genişletmeye elverişli değildir. Diğer insanların tecrübelerini bizzat kabul ve önemseyerek gözö-nünde tutarsak, belki rahatça, şerbetçe namuslu gibi yaşayabilmeyi başarabiliriz.

Neyse asıl amacımız, insanlara hikmet dersi vermek değil ki! Biz zevkimize bakalım. Bahusus bir hayli vakit oldu ki, Ziklas ailesine dair bilgi alamadık.

Râkım'ın haftada iki defa görevli eğitim öğretim ve ders için İngiliz kızlarına etmekte olduğu devama asla zarar vermemiş olduğunu ayrıca uyardırmaya gerek yok! Bahusus kızların Türkçede kuvvetleri arttıkça kendi ağızlarına ve kendi ağız ifadelerine yakışık aldırarak söyledikleri sözler zaten Canan'ın aşkıyla bütün seçkin şairler sevgilisine sonsuz derecede genişlik gelmiş olan Râkım'ın kulağına akla, fikre sığmaz, tarif kabul etmez bir güzellik vermekte olduğundan, Rakım haftada iki defa değil, elinden gelse her gün Ziklas'ın evinden çıkmazdı. Mister ve Misters Ziklas ise Râkım'ın kadrini günden güne daha ziyade takdir etmeye başladılar. Zira kızları bir dereceye gelmişdiler ki, artık balo ve tiyatro gibi eğlencelerden de bir lezzet alamayarak hemen sokak kapılarından dışarı çıkmaz oldular. Babalan, anaları bazı toplantılara davet edilseler, kızlar karşılık vererek gitmezlerdi. Toplantı yerlerinde Can ile Margrit'ten haber sor-

132

dukları zaman anne ve baba "Onlar hocalarından başka hiç bir şeyle meşgul değildirler. Ellerine Türkçe veyahut Farsça bir kitap veriniz de yemek içmek dahi istemezler." derler ve şu hâli takdir edenler buna hiç bir anlam veremeyenlerden çok olurdu.

Bu duruma hiç anlam veremeyenlerden birisi bir defasında Mister Ziklas'a dedi ki:

- Canım, şu kızları müslüman mı edeceksiniz? Ziklas-Yok!
- Ey, bu kadar Türkçeye zorlamaktaki kasıt ne?
- Onları zorlayan yok. Kendileri mecbur oluyorlar.

- Güzel ama, bu kızlar hiçbir toplantıda görünmez oldular. Bunları yarın bir İranlı yahut Türkle evlendirecekse-niz başka.

- Vallahi ben size bir şey söyleyeyim mi? Korkuyorum ki, bizim kızlar katolik rahibeleri gibi kocasız kalsınlar.

- Gördünüz mü bir kere!

- Ama zararı yok. Kendileri daha gençtirler. Bahusus bir kaç tane amcazadeleri halazadeleri vardır ki, elbette bunların birisine de varacaklardır. Onların da kimisi Hindistan'da, kimisi Arabistan'da, hasılı her biri doğunun bir memleketindedir. Bizim kızların Türkçe öğrenmelerinden mutlaka yararlanır ve memnun olur.

- Amacımın bir yönü de de, siz böyle topluluklarda buldukça iki genç kızın bir genç hoca ile bir evde yalnız kalmalarıdır.

- Yok! İşte bu kötünüyetinize asla katılmam. Allah için Rakım Efendi bizim kızlardan daha utangaç çocuktur. Kendisine yalnız benim değil, bütün Beyoğlu'nun yerden göğe kadar kefilliği vardır.

İşin buralarını hikâye etmekte ki amacımız, Rakım hakkında Ziklas ailesince hâlâ günden güne artmakta bulunan

133

sevgi ve güvenin derecesini göstermektedir.

Hele kızlar, Râkım'dan başka kimseyi düşünmeyip ellerinden filvaki Türkçe kitaplar düşmezdi.

Hâfız'ın sâlifüzzikr gazelini kendilerine verdikten sonra, her ders sonunda rica minnet Divan-ı Hâfız'dan bir kaç gazel daha okuturlar ve en beğendikleri beyitleri tercümele-riyle beraber defterlerine kaydederlerdi. Sonunda Rakım, bunların bir ricaları üzerine de Divan-ı Hâfız'ı kendilerine baştan aşağıya kadar okutmaya söz verdi. Bu sözün yerine getiriliş şeklini meraklısına anlatmak istesek de derdimiz burada Hâfız'ın Divan'ının nasıl okunduğunu göstermek isteriz. Bunu açıklarsak ve bilenlere kızların hangi beyitleri seçtikleri nasıl ve ne yolda tercüme eylemiş olduğuna dikkat ederlerse, bunlar arasındaki ilişki, yakınlık şöyle anlatı-labilir:

Rakım "ey dağıtıcı olan kişi" den başlayarak ilk gazeli tamamen okuyup tercüme eylediğinde kızlar, bunda seçilmeye uygun bir beyit bile bulamadılar. Zira kendilerinde tasavvufa dair hiç bir maya bulunmadığından manevi dünyadan alınacak tatlardan bunların beyni yoksundu. İkinci gazele geldikleri zaman:

Key dihed dest îñ garaz bâreb ki hem destan şevcnd Hâtır-ı mecmu'-ı mâ zülf-i perîşân-ı şümâ

Beytini Rakım, "Gönül ister ki, ben seni zülüflerin perişan bir hâl-i letafet içinde göreyim. Ancak ah ne fayda ki, ne zaman senin zülüflerin perişan olursa, benim de zihnim perişan olur. Ya Rab, bu emel ne zaman elverip hasıl olacak ki, sizin zülf-i perişanınızla benim isteklerim bir anda bir arada olalar?" diye tercüme etmiş olduğundan Can ile Margrit hemen kaleme sarılarak bu beyti ve bu anlamı kaydettiler. Ondandır:

Aztn-i dîdâr-ı tu dârecl can ber-leb fitnede Bâz gerded

yâ ber âycd çistfermân-ı şümâ

Beytini büyük ilgi ve alakayla dinleyip tercümesiyle kaydeylediler ki, Rakım bu beyti de şu şekilde tercüme etmişti:

"Sevgi derdinle eridim. Hayatımın kalan kısmından ümidim kalmadı. Şimdi ise dudaklarım üzerine gelmiş olan tatlı canım seni görmek ister. Fırlayıp çıksın mı, yoksa yerine mi dönsün, fermanız nedir?"

Bu anlam kızların o kadar çok hoşuna gitmişti ki, az kaldı önceki beytin kaydını silsinler. Lâkin sonraki beyit ondan daha fazla hayretlerini çektiğinden büyük bir dikkatle onu da kaydeylediler ki, beytin tercümesi şöyledir:

Dür dar ez-hâk ü hû n dâmcn çu ber mâ be gihcrî K'en-derin r eh küste bisyârend kıtrbân-ı şümâ

"Yüzünün güzelliği bütün bir dünyaya fitne oldu. Herkes senin uğranda can vermeyi nimet tanıdı. Şimdi aşıkların halini görmek için bizim semtimizden geçtiğin vakit eteğini kandan, topraktan, daha doğrusu kanla yoğrulmuş bu korkunç çamurdan koru, yukarıya kaldır. Zira bu yol üzerinde sana kurban olarak kanını akıtmış, canını teslim etmiş olanlar çoktur.

Bu gazelden başka bir beyti seçemediler. "Saki be-nûr-ı bade" gazeliyle "Sûfî beyâ" gazelinden ve "Sâkiyâ ber-hîz"den hiçbir beyti seçemediler. Hele "Dil mireved zi destem" gazelini âdeta anlaşılmas bir mâna zannedip "Rev-nak-ı ahd-i şebâbest" gazelinde kayda şayan bir "iki mazmun buldular ise de, yukarıki beyitler derecesinde olmadığı için kaydından vazgeçtiler. "Eğer ân Türk-i Şîrâzi gazeline geldiklerinde:

Bedem goftû vü korsenden: efâkellâh nikû goftû Cevâb-ı telli-i mey zîbed leb-i la'l-i şeker hara

beytini pek zengin ve rengin bulmuşlardı. Zira bunu

Rakım da aşağıda ifade edildiği şekilde ve nazıkçe şöyle tercüme etmişti:

"Heva ve hevesin neden olduğu perişanlık bende ne zihin bıraktı, ne akıl. Binaenaleyh her hâl ü kaide bin küstahlık etmekteyim. Nihayet perişan sözlerimden ve halimden yüreğim ağlayarak bana çok kötü sözler söyledin. Beni azarladın. Fakat ben bu azarlamayı pek beğendim. O dilsiz dudaklara, şeker çiğneyip şeker akıtan ağza böyle acı söz yaraşır mı? Elbette bu gül gibi ağızdan çıkan söz benim için çok tatlıdır."

Sonra "Sabâ be-lutfbe-gû" ve "Düş ez-mescid" gazelleri okunup bunlar içinde kayıt ve yazmaya değer bir şey bulunamadı. "Be-mülâzımân-ı sultan" gazeliyle "Salâh-i kâr koca" gazeli dahi öyle geçti. Yalnız "Mâ bereftîm" gazelinde şu beyit kabul gördü:

Beseret ger heme âlem bçserem tîğ-i zenend Ne tevûn berd-i hevû-yı tu bînln ez ser-i mâ Rakım bu cesur beyti yine cesaretle tercüme etti: "Sen ne zannediyorsun, Allah'ını seversen? Halkın kınamasına ve diline düştüm diye beni korkar ve senin sevginden vazgeçer mi zannediyorsun? Senin

başına yemin ederim ki, cümle âlem aleyhime savaş ederek başıma kılıç vururlarsa bile senin heva ve hevesini benim başımdan dışarıya çıkaramazlar. Kanımı akıtsalar, kanımdan çıkan buhar hep senin heva ve aşkının buharı olacaktır."

Kızlar o gece kaydedebilmiş oldukları şu beş beyti bir büyük ganimet bilerek kaydeyletiler ki, ondan sonra birkaç gün hep bunları tekrar etmekle uğraşmışlardı. Râkım'a en büyük lezzet veren şey, kızların kendilerinde olan İngiliz diliyle Farsça okumaları idiye de, bununla beraber beyitleri güzel okuyabilmelerine da merakı olmak sebebiyle her beyti verdikçe beş on gün onun suret-i telâffuz ve okuma

136

hatalarını düzeltmek için uğraşırđı. Binaenaleyh kızların bir Farsça beyti okumaları gerçekten insanın yüreğine heyecan verecek kadar güzeldi.

Hatırınıza gelir mi ki, geçen kış için Mister Ziklas, Râ-kım'dan alaturka bir ziyafet örneğini görmek istemişti. Eğer bu meseleyi siz unutmuşsanız bile Mister Ziklas unutmamıştır. Binaenaleyh bir gün eski sözü Râkım'a hatırlattı.

Rakım- Baş üstüne efendim! Fakat işin içinde bir küçük sorun vardır.

Ziklas- Nedir o sorun?

Rakım- Şu ki, biz müslüman olduğumuzdan, bizim kadınlar erkeklerden kaçır.

Ziklas- Bilirim ya! Fakat siz evli değilsiniz zannederim.

Rakım- Değilim ama, evimde yine kadın eksik olmaz. Yani demek isterim ki, alaturka bir ziyafet görmek isterseniz, o ziyafette kadınlar bulunamaz. Yok eğer ziyafet yalnız eşiniz Mistere ile kızlarınız için olacaksa, onlar alaturka ziyafetin tamamını görebilirler.

Ziklas- Ben zati bu ziyafeti ancak onlar için istiyordum. Onlar görsünler, bana anlatırlar.

Rakım- Fakat işin bir yönü daha var ki, o da alaturkanın tamamıdır.

Ziklas- O hangisi bakalım?

Rakım- O da Türkler arasında kadın, erkek, ailece olan ziyafetlerin örneğini görmek.

Ziklas- Daha iyi ya arkadaş, daha iyi ya!

Rakım- Ama o hâlde hiçbir kadın göremezsiniz. Yalnız oda kapısı tarafından bir siyah arap kolunun içeriye bir sahan uzattığını görürsünüz.

Ziklas- Benim ailem de benden kaçır mı?

137

Rakım- Sizden kaçmaz ama, benden kaçır ya!

Ziklas- Ha anladım. Alaturkada öyle olacak. İşte biz yalnız burasını hallederiz, iş olur biter.

Rakım- O zaman da tam alaturka olmaz.

Ziklas- Aman Allah'ı seversen, tam alaturka olsun da, şu işi bir göreyim.

Rakım- Pekâlâ! deyip ileriki cuma günü için davete karar verilir. Kendi evine gelip de durumu dadı kalfaya açınca, biçare Fedâyî böyle ziyafete şaşırarak Rakım Efendi için bu zahmeti de memnun olarak kabul eder. Hele bir iyisi ki, bu ziyafette gece gürültüsü olmayıp, misafirler yalnız kuşluk yemeğine geleceklerdi.

Zati cumaya kaç gün var? Kaç gün varsa, o günler de geçip cuma gelir. Rakım, evinde her şeyi hazır, her şeyi yolunda gördüğü için memnunen erkenden kalkıp soluğu Be-yoğlu'nda alır. "Ey, gidecek miyiz?" "Gideceğiz." sözleri söylenip iki tane araba hazırlanarak birisine Mister Ziklas ile büyük kız ve diğerine annesi bayan Ziklas ile küçük kız ve bir de Rakım binerek Azapkapısı ve Galata ve Tophane yoluyla Sahpazan'na varırlar. Rakım içeriye girerken "Kimse olmasın" sözünü söyleyip bu sözün ne demek olduğunu, niçin edildiğini Ziklas'a anlatır. Evvel emirde Ziklas'ı salona sokup, salon görüldükten ve Ziklas, Râkım'ın güzel huyunu onayladıktan sonra kendisini -karyolasını kaldırmış ve daha genişçe bulunmuş olduğu yönle- Canan'ın odasına aşırır. "İşte siz şimdi burada mahpussunuz" diye onu orada bırakıp, sonra anne ile kızları salona alır.

Misters- Bizim Mister Ziklas nerede ya?

Rakım- Efendim, şimdi siz onunla görüşemezsiniz.

Misters- Bu oldu mu ya?

Rakım- Alaturka istemiyor musunuz?

Canan salonda konukların karşısına çıkıp Râkım'ın ev

138

halkını konuklara tanıtmaması gerekiyorsa da "kız kardeşim" deyip uyduramadığı ve "Canan" diye kısa kestiği hâlde dahi karşısındakilere gerçeği tamamen açıklayamadığı için sonunda "cariyem, esirim" diye tanıştırmak zorunda kalır. Kendisi derhal yine Mösyö Ziklas'ın yanına gitmişti. Salonda anne ile kızlar Canan'a şaşmaya başlarlar. Onlar esir denilen şeyin Amerika'da olduğu adeta hayvanlar gibi tavlaya bağlanır zannında olduklarından bu esirin nasıl bir esir olduğuna şaşmakta haklıydılar. Bir de Canan oldukça yanlış-sız bir Fransızca ile bunların hâlini, hatırını sormaya başlayınca şaşkınlıkları daha fazla artsa da soruna ayrıntılarıyla anlatılınca pek sevinip memnun oldular. İngilizlerin hâli bilinir ya! Bir problem hakkında bilgi almayı merak ettiler mi, etraflıyla sormaktan, soruşturmadan çekinmezler. Bu durumda Canan'ın esir olup olmadığını, ne vakitten beri, nasıl esir olduğunu sorduktan başka, fiyatı kaç olduğunu bile sormuşlardı. Kızdan "Efendim beni yüz liraya aldı" cevabını alınca, kendilerini bütün bütün hayret kapladı. Birbirine İngilizce "Canım hiç böyle bir güzel kıızı yüz liraya verirler mi?" diye sorup duruyordu. Zira Canan'ın üzerinde yalnız üç beş yüz liralık elmas bulunması bunların aklama yatmadı. Sonunda bunu da sordular. "Bu elmaslar sizin midir?" dediler. Canan da bu meraklı konukların sıkılmadan, çekinmeden bu dereceye kadar soru sormalarına şaşarak ve biraz da utanarak bahsedilen mücevherleri efendisinin kendisine ihsan etmiş olduğu cevabını verdi.

Doğrusu Misters Ziklas, Canan'ın güzel terbiyesini pek beğenerek kızcağızı sevmiştir. Evet kızlar da edep ve terbiyesini takdir ettiler. Niçin? Kim bilir? Birbirinin kulağına İngilizce olarak "Yüz liraya alınmış olan bir esire böyle beş altı yüz liralık elmas ihvan olunması ne demektir?" diye değerlendirme yaparlardı!..

139

Salonda bu işler olup biterkent, Rakım öte tarafta Zik-las'a da böyle bir alaturka ziyafetin usul ve yöntemini anlatırdı. Ziklas bir iki saat eşi ve çocuklarıyla görüşmekten sıkıldığı için şu alaturkanın içine biraz da alafranga katmak ve onları kendi yanına koyuvermek isteğini Râkım'a hatırlattı. Rakım bu durumu eşine ve kızlara haber verince onlar da uygun görerek bir ara üçü birden Ziklas'ın yanına geldiler. Râkım'ın evinde ne görseler bunlar tuhaflarına gitti. Hattâ Canan'ı da herife haber verdiler. Margrit "Baba! Benden güzel bir kızı yüz liraya satın alıyorlarmış." deyip de babası da şaşmınca Rakım "Hayır efendim! O, satın alındığı zaman ancak yüz lira ederdi. Şimdi ise bin beş yüz, iki bin lira değeri vardır." dedi. Bu lakırdı da Ziklas'ın garipsemesine sebep olup "Vallahi tuhaf, insan için de kıymet var ha! Ne iyi! Ben kızlar ile bacıyı satırım. İkişer bin liradan altı bin lira, az para değildir." dedi.'

Rakım- Hay hay! Satmalı ya! Hazır hanımlar Türkçe de öğrendiler. Çok güzel bir Türk ve Osmanlı hanımı olurlar.

Margrit- Fena mı sanki?

Can- Hapis gibi evin içinde kapalı oturmasam, Türk hanımı olmaya razı olurdum.

Rakım- Türk hanımı değil a, işte Canan gibi bir esir bile ev içinde mahpus olmuyor. Her istediği yere gezmeye gidiyor.

Margrit- Hem baba, kızın üzerinde bir kaç bin şilinlik elmas var.

Rakım- Gördünüz mü bir kere? Ne kadar iyi şey. İşte sizin de öyle bir kaç bin liralık elmasınız olur.

Ziklas- Lâkin Rakım Efendi! Köleliği bir anlatıyorsunuz ki, benim bile köle olarak satılmaya heves edeceğim geliyor.

Bu lakırdı üzerine biraz gülüştüler mülüştüler. Lâkin

140

kızlar Canan'ı bir daha görmeyi merak ettiklerinden, babalarının yanında duramayıp yine Canan'ın yanına, salona gittiler.

Canan bunlara bahçeyi gezdirdi. Çiçeklerini, güvercinlerini, kuşlarını, iki güzel tavuğuyla bir horozunu, bir kuzusunu, her şeyini gösterdi. Adı geçen hayvanları kızlar çok sevip kendileri bu kadar zengin oldukları hâlde böyle güzel şeylere sahip olmadıklarına üzüldüler. Ondandır Râkım'ın kendi odasına girdiler. Kütüphaneyi görünce karıştırmaya başladılar. Her kitabı açıp bir kaç kelimesini gözden geçirirlerdi. Canan bunların Türkçe okuduklarını gördüğü zaman o kadar şaşırmadı. Zira durumu efendisinden haber almıştı. Kızlar örnek evi de ziyaret ettiler. Sonra Râkım'ın elinde çıkma olan bir roman karalamasını karıştırmaya başlayıp ancak kalemin hızından dolayı birazca okunmaz yazılmış el yazısını okuyamadılar. Sonunda her biri bir yere oturup söze başladı.

Margrit- Bu evin başka odası yok mudur?

Canan- Şu tarafta bir odası daha vardır ki, onda dadı kalfa yatar..

Can- Dadı kalfa ne demek?

-Canan—Dadı kalfa birarap ki, efendiyi kucağında büyütmiştir.

Margrit- Arap mı? Şimdi nerededir o?

Canan- Aşağıda hazırlık yapıyor.

Margrit- Bu oda Rakım Efendi'ye mi ait?

Canan- Evet!

Can- Ya siz nerede yatarsınız?

Canan- Benim odam içeriki odadır. Haniya babanızın oturduğu oda.

Margrit- Yok yok, orası yatak odası değil. Orada yatak yok!

141

Canan- Siz geleceksiniz diye kaldırdık.

Can- Hiç öyle değil.

Canan- Niçin öyle olmasın?

Can- Siz Rakım Efendi'nin karışısınız.

Canan- (pancar gibi kesilerek) Hayır matmazel! Ben onun esiriyim.

Margrit- Yok yok, öyle de değil. Siz onun "konküben", haniya şu ne derler, odalık... Ben bilirim Osmanlılarda hep odalık var.

Canan- (daha fazla bozularak) Hayır, hayır! Bizim efendi öyle şey bilmez.

Can- Yoksa sizi sevmez mi? Ama sevmemiş olsa size bu kadar elmas vermezdi. Siz bizden saklıyorsunuz.

Canan- (bu kızların tâ bu dereceye kadar serbestliğine canı sıkılarak) Sever ama odalık gibi değil, kardeş gibi sever.

Margrit- Nafile, nafile! Hiç kardeş gibi sevmek mümkün olur mu? Siz varınız yine bizden saklayınız. Biz sizi tebrik ederiz. Rakım Efendi çok güzel, çok akıllı, çok olgun!

Lakırdı bu dereceye gelince İngiliz kızlarının ikisinde de tavır değişti. Bunların yüzlerini bir ehl-i

dikkat görecek olsa âdeta Canan'ı ziyadesiyle kıskandıklarına dair yüzlerinde yüzlerce alâmet görürdü. Doğrusu kendileri bu hâlin farkında olmazlar idiyse de, Canan işi oldukça ciddiye alarak ve halbuki kızların kendisinden alıp veremedikleri ne olduğunu dahi anlayamayarak mamafih o dahi hâl ve tavırla kızlara biraz düşmanlık duydu.

Bir aralık Canan bazı işleri için dışarı çıktı. Bu kere kızlar kendi aralarında konuşmaya başladılar.

Can- Senin hakkın var Margrit. Bu kız Rakım Efendi'nin odalıdır.

Margrit- Onu bilmeyecek ne var? Dikkat etmedin mi,

142

nasıl kıpkırmızı oluyordu.

Can- Lâkin güzel kız değil mi? Margrit- Oh, neresi güzel?

Can- Yok yok güzeldir ama...

Margrit- Aması nedir bakalım?

Can- Ben demek isterim ki, Rakım Efendi'ye lââyık değildir.

Margrit- Güzel dedikten sonra niçin lââyık değildir diyorsun?

Can- Güzelliği için lââyıktır. Fakat ne kadar olsa esir! Ama ne zararı var? Varsın esir olsun. Esir ama bak ne kadar mesut. Rakım Efendi'nin odalıdır olmuş. O güzel, Rakım Efendi güzel. Hem güzel, hem kâmil...

Margrit- Sen de galiba kıskanıyorsun.

Can- Ne kıskanayım?

Margrit- Vallahi hülya bu ya! böyle bir esir olmayı benim dahi canım isterdi. Ben Rakım Efendi'nin odalıdır olsam gece gündüz ona Farsça şiirler okutur dinlerdim.

Can- Bakalım bu zavallı esire bize ettiği kadar davranış gösteriyor mu? Biz kim? O...

Margrit- Ben sana bir şey söyleyeyim mi Can? Rakım Efendi bu esiri mutlaka pek seviyor. Bize dediği gibi Türkçe okuttuktan sonra bak Fransızca da okutmuş.

Can- Hem dışarıdaki piyanoyu gördün mü? .

Margrit- Gördüm, ama bakalım onu kız mı çalıyor?

Can- Ya kim çalacak? Rakım Efendi piyano çalmasını bilmez.

Margrit- Gördün mü bir kere? Demek oluyor ki, hoca bulmuş, ona piyano da öğretmiş. Demincek ne diyordu? Bu kız alındığı zaman yüz lira ancak ederdi. Şimdi iki bin lira eder diyordu. İşte onu böyle eğitip öğrtettiği ettiği için

bu kadar kıymet buluyor demektir.

Biz hikâyemizce asıl Can ile Margrit ve Canan arasında oluşan sözlere muhtaç olduğumuzdan, ona dair ayrıntı verdik. Öteki odada Rakım ve karı-koca Ziklas'lar arasında konuşulan sözlerse hep gereksiz şeylerdi. Sonra kızlar da salona çıkarak Canan da yanlarında olduğu hâlde piyanoya oturdular. Artık Ziklas'ta keyifler katmerleşmeye başladı. Gah alafranga, gah alaturka havalar çaldılar. Bahusus en sevdikleri "Ey sabâ esme nigârım" şarkısını iki defa çaldılar. Nihayet yemek vakti gelmekle Rakım yuvarlak sofraya iskemlesi, piring sini, sofraya bezi, uzun peşkir elinde olduğu hâlde Ziklas'nın bulunduğu odaya girip kaşıklik kesesi, ekmek sepeti, tuzluk, biberlik, erkân minderleri, hasılı tam alaturka bir sofranın bütün malzemeleri Ziklas'a gösterdi. Deli İngiliz bunları alıp birer birer bakar ve her biri hakkında geniş bilgi alıp her aldığı bilgiye de başka başka şaşardı.

Hepsi sofraya oturdular. Usûl gereği çorbayı içtiler. Sonra daha sonra kendisine haber vermiş olduğu gibi bir arap eli yahni tabağını kapı arasından uzattı. Ziklas bunu görünce o kadar şaşırıldı ki, merakından kalkıp araba bakacağı geldi. Hattâ kızlar yerlerinden davranmışlardı bile. Annelerinin önlemesiyle oturdular.

Henüz alafranga sofrada yemek yememiş olan bir Türk'ün alafranga usulüyle yemek yediğini görmek doğrusu insanı güldürür. Ezcümle önünde tabak bulunan eti bıçakla keserek çatalla yemeyi beceremeyenler, elleriyle kopardıktan sonra çatalla saplayıp aldıkları görülür ki, bu acemilik, insanın pek hoşuna gider. Lâkin hiç alaturka yemek yememiş bir İngiliz'in alaturka yemek yemesi insanı katılınca-ya kadar güldürecek bir şeydir. Hele bugünkü misafirlerin yemek yemeleri kendilerini dahi güldürmekteydi ya! Örneğin, yahni sıcak sıcak gelmiş olduğundan Ziklas acele ile

parmaklarını tabağın derinliğine daldırdığı anda can acısıyla kolunu yıldırım gibi bir hızla geriye çekerken yanında bulunan eşine bir dirsek vurup biçare karıyı devirmesi az buz kahkahalarla gülünecek seyirlerden değildi.

Her ne hâl ise, yemek yenildi, ikinci üzeri idi ki, konuklar döndüler. Ancak M i ster ve Mistery Ziklas bir kaç gün önce madam Yozefino'nun Râkım'ın evinde alaturka yaşayıştan aldığı lezzeti alarak gittiler. Kızlar ise hattâ oraya geldiklerine dahi pişman olarak gittiler.

Niçin?

Kim bilir? Şu kadar var ki, bunlar Canan'da her ne gör-müşlerse hepsini kıskanarak gitmişlerdi. Bunu da ister çocukluklarına veriniz, ister...

Dokuzuncu Bölüm

Durumlar yine bildiğimiz suretle gitmeye başladı. Yani Rakım her suretle mütercimlik, yazarlık ve öğretmenlik hizmetlerini iyi bir şekilde devam ettirdi. Durumlarda görülen küçüklük değişiklikler varsa, o da kızların Râkım'a karşı bakış ve düşüncelerinin değişmesiydi.

Meselâ davetten bir kaç ve belki beş on gün sonraya kadar Rakım bunlarla üç dört defa daha buluşmuş ve birleşmiş olduğu hâlde kızların ikisi de hele büyüğü yani Can o sevgili öğretmenlerine âdeta kin, buğz ve düşmanlık içerir bir takım durumlar ve tavırlar gösterdiler. Hem de bu durum öyle farkına varılmayacak ve anlaşılmayacak şeyler değildi. Hattâ Rakım bu hâlleri âdeta kendisinin oraca zan-dan sonra lüzumu kalmamış olmak gibi bir mânaya yüklemeye başladı. Binaenaleyh bir gece dersi dahi terkeylemiş-ti. Fakat ertesi defa gittiğinde kızlar, dersi niçin terkeyledi-ğini ve ne mâni olduğunu ve gelmediği için canları pek ziyade sıkıldığını açıklayarak Can, "Bilmez misiniz ki, ders bizim için en büyük bir eğlence oluyor? Biz yürek sıkıntılarımızı hep bu dersle def ediyoruz." dedi. Hazır söz bu kadar açılmışken Rakım biraz daha açarak şüphesini halletmek istedi. Ancak "Söz sözü açar, açılan sözler istenilmeyen sözlere kadar varır'." düşüncesiyle yine sözü kısa kesmeye lüzum gördü.

Ondan sonra kızların tavrı daha başka bir şekle dönüştü. Ders bittikten sonra edilen sözler, Canan'ın durumunun incelenmesinden başka bir şey değildi. Bu konuşurmalar-

147

da ise Can, küçük kardeşine göre geride kalırdı. Canan'ın ne yolda eğitilip öğretildiğinden başlayarak şu anki durumuna evine hizmet ve amacına dair sorular sorulurdu.

Rakım bu soruların kaynağını bulmak için pek zihni çabaya muhtaç değilse de soruların çıkış gerekçesini beğenmediğinden, zihnine gelen , her şüpheyi bertaraf eder ve her soruya uygun bir cevap bulup örneğin kızın şu anki durumu evde hizmet ve emel üzerine bulunmakta olduğuna dahi "Dadı kalfa pek yalnızdır. Zaten yukarı hizmeti için de bir adam lâzım değil mi? işte Canan evin içinde yukarı hizmetine özgü bir kızdır." demişti.

Ancak Çan'da merak bir derecede idi ki, öyle olur olmaz cevaplarla yetinmiyor. Canan hakkında aldığı şu cevaba da hiç olmazsa "Acaip!" Fam do şambr. "Yukarı hizmetçisi bu kadar genç, güzel, süslü bir kız olsun! Yukarı hizmetçisinin üzerinde üç beşyüz liralık elmas bulunsun!" diye bir garipten gösterir ve bu gariplik Râkım'ın zihnine hücum eden şüphelere gayet kuvvet verirdi.

Uzun lafın kısası, İngilizlere verilen davetten üç ay kadar zaman daha geçti. Bu süre içinde Canan'ın, efendisi huzurundaki hürriyeti biraz daha genişleyip dadı kalfanın gözleri ara bir salon içinde Râkım'ın kolları Canan'ın boynunda olduğu gözüne ilişir oldu. Eğer dadı kalfa meraklı bir kadın olsaydı ihtimal ki daha lâtif görüntüleri bile izleyebilirdi. Lâkin oğlunun, efendisinin, velhasıl âlemde varı bulunan Râkım'ın mutluluk hâline dair aramadığı hâlde bulunduğu bu şekil görüntüler yeterli olup bunun alt tarafını dahi Canan kendisinden gizlemeyerek haber verirdi.

Aman Allah'ınızı severseniz, ne gibi olayların oluşunu haber verirdi?

Vallahi doğrusunu isterseniz haber verdiği olaylar içinde hakikaten pek çok gizlilikler bulunabilirdi. Kızın verdiği

148

bilgiye göre geceleri efendisi, Canan'ı huzuruna çağırıp bir kaç saatler hâlleşir, dilleşirlermiş. Lâkin ara bir Canan'ın yüzünde, gerdanında filânında görülen siyahlıklar Canan gibi bir cariye ve Canan mevkiinde bulunan bir karı için yüz karası addolunacak izlerden sayılmayıp bilâkis yüz aklığın delâlet edebilirdi.

Aferin Rakım! Gerçekten mesut idi ha!

Evet! Öyle idi. Lâkin Rakım için her mutluluk biraz göz yaşı ile karışık olarak akıp gelmek nasibi olduğu yönle bu kadarlık bir mutluluk dahi bir hayli göz yaşları karşılığında olmuştu. Şöyle ki:

Efendisinin her haftada iki gece ders vermek için evlerine giderek gece yaralarına kadar kaldığı öğrenciler nasıl şeyler olduklarını Canan gördükten sonra birçok kuruntular içini yiyip bitirmeye başlamıştı. Geceleri Rakım, evine geldikçe kızın gözlerini kıpkırmızı bulur ve hattâ bazı kere dahi kirpikleri hâlâ yaş ve sesi hâlâ titrek ve nefesi dar ve göğsü dolu olduğu hâlde rastgetirirdi. Biçare Canan'dan bu ız-tırap hâlini gider meye Rakım sivgisinden dolayı mecbur değil midir ya? Ey, bir sevgili sevgilisinin bu gibi üzüntüsünü nasıl giderir? Elbet iltifatını, hususiyetini, sevgisini, sadakatini göstererek. İşte bu sevgiyi gösteriş tarzı dolayısıyladır ki, Canan'ın yüzünde, gerdanında merdanında görülürdü.

Felâton Beyi hatırda tutuyor musunuz?.. Adam bırak şu hoppa zevzeği!..

Yok ama! Bu hikâyenin yarısıdahi ona özgüdür. Şu üç aylık zaman içinde onun durumunun ne dereceye vardığını bilmeye mecburuz.

Otel C.'nin fiyatla fazla masrafı artık kendisine ağır gelmeye ve çok pahalı görünmeye başlamıştı.

Vay! Demek oluyor ki, aklını başına almaya başladı ha!

149

Evet! Zira akçe ile akıl ikisi bir yerde pek de duramaz-mış. Bu hükmün en büyük kuvveti Felâton Bey üzerinde görünmekte idi. Ettiği sefahatler yolunda servetinin üçte biri kadarı elden gittikten sonra onun yerine ister istemez o miktar akıl gelmiş olduğundan güya az masrafla yaşamak için mevsimin dahi durumuna uygun hareketle Büyükdere'de bir ev edinmiş ve madamasını dahi oraya aldirmıştı.

Biz şimdilik İngiliz kızlarına bakalım, İngiliz kızlarına. Zira onların hâli zihnimizi gıcıklamaya başladı.

Evet, öyle oldu. Lâkin ne fayda ki, biçare büyük kız yani Can bir hastalığa düştü. Bu hastalık nedir? Kimse bilmez. Ortada hastalığın vücudu yok ki! Başlangıcı azim bir iç sıkıntısı oldu. Kızcağız bir yerde oturamaz. O kadar sevdiği ve elinden düşürmediği Türkçe kitaplar dahi artık kendisini eğlendirememeye başladı, babası ve annesi bu hâle ziyadesiyle merak ederek doktorların da onayıyla her gün kızcağızı arabaya bindirip Taksim'den aşağı kırlara kadar götürür, dolaştırır, eğlendirirdi. Ancak kız bununla da eyle-nemez oldu. Babası "Haydi kızım, işte arabamız hazır. Biraz gezmeye gidelim." dediği zaman kızı âdeta endişeyle rıza gösterip, babası "Ey, bugün de nereye gidelim?" dedikçe kız, "Siz neresini isterseniz oraya gidelim. Benim için her yer birdir." der ve babası, kızı kira değil, cennete götürse eğlendiremediğini görürdü.

Böyle bir hastalığa düşen kimse ne olur bilirsiniz ya! Günden güne solar, sararır, zayıflar. İşte Can da öyle oldu. Felâton Beyin de demiş olduğu yönle havuç ve hattâ pancar gibi olan o gürbüz İngiliz kızı, ayva gibi de değil, belki patates kadar renksiz oldu kaldı. Dudakları dertli koyunların akciğerleri gibi olmuştu. O mavi gözler çukulaşmış köhne firuzeye dönmüştü.

Kızcağızın bu hâle girişine Rakım da acırdı. Nerede iyi

bir doktora ratgelse bu hastalığın belirtilerini söyleyip doktorun fikrini sorarsa da, doktor biraz düşünüp taşındıktan ve bu hasta kimin nesi olduğunu sorup da Râkım'ın da kendisine ilgilendiren pek aziz bir kız olduğu cevabını aldıktan sonra sözünü yüzünü onaylamaya onaylamaya. "Zararı yok, geçer!" deyip başka bir şey söylemezdi.

Bir aralık Türkçe dersi dahi tatil eylediler. Bir aralık kızı Kadıköyü'nde bulunan dostlarının evine hava değiştirmeye gönderdiler. Lâkin biçarenin can sıkıntısı orada bir kat daha arttı. Evine yani kız kardeşine Türkçe şairler kitabını göndermesine dair mektup yazıp kenarına "Rakım Efendi arada bir kendisini yoklamaya gelirse memnun olacağını dahi" ek not olarak yazmıştı. Kız, kitabı göndermekle beraber ekini de babasına gösterdi. Hiç dünyada Çan'ı memnun edecek bir şey olur da, babası ondan esirger mi? Derhal Râkım'a adam gönderip o akşam fevkalâde olarak Rakım, Ziklas'ın evinde bulundu.

Ziklas- Canım Rakım Efendi! Size bir şey rica edeceğim. Bizim Can diyor ki, siz arada bir kendisini ziyaret ederseniz memnun olacakmış. Doğrusu bu hizmet sizi kendi karınıza hizmetten men ederse de korkmaymız, ben kefilim.

Rakım- Estağfurullah Mister Ziklas. Menfaatin bu yönünü düşünmek belki Avrupalılarda varsa bile, Osmanlılarda yoktur. Baş üstüne, yarın giderim.

Ziklas- Bu akşam gitseniz? Doğrusu vapurlar yoktur ama bir 'kayık tutarsınız.

Rakım- Gece vakti nasıl olur ya? Sonra ev sahiplerine eziyet vermiş olurum.

Ziklas- Of! Evet öyle! Şu kıza bir yüreğim acıyor ki!

Rakım- Kimin yüreği acımıyor?

Ertesi sabah erkenden Rakım kendisini Kadıköyü'nde buldu. Can, hocasını görünce biraz güler yüz gösterdi ki şu

hâl, ev halkınca da sevinç sebebi olarak derhal durumu anne ve babasına yazdılar. Ah babalık, ah analık! Öğle üzeri idi ki, bunlar yanlarında Margrit dahi olduğu hâlde Kadıkö-yü'ne damladılar. Zira Çan'ın güler yüz göstermesi kendileri için pek büyük nimetti.

Margrit, kız kardeşini Hafız Divanı elinde olduğu hâlde buldu!.. Can da annesini ve babasını görünce daha daha bir yakınlık gösterdi ki, herkes Çan'ın bu ruh hâlinden memnun kaldılar. O gün akşama kadar oturup akşam üzeri Çan'ın da birlikte gitmeye istemesiyle buna da ziyadesiyle memnun olarak ailece eve döndüler.

Ey, bari kız ondan sonra...

Evet ondan sonra daha beter oldu. Evlerine girdiğinin üçüncü günü idi ki, kızın tavrı bütün bütün bozulup âdeta yatağa düştü.

O zamana kadar kendisini tedavi etmekte bulunan Doktor Z. dahi kızın hastalığının ne olduğunu bir

türlü teşhis edemeyip verem olmasında karar kılar idiyse de, bu hastalığın izlerini de tamamiyle göremezdi. Nihayet bir gece yakın tarihi okurken bir fikraya rastlayıp, ertesi gün o fikra gereğince hareket etmeye karar verdi.

O fikra ne idi?

Fikra nenize lâzım? Ettiği harekete bakınız da, işi anlarsınız. Ertesi sabah Ziklas'ın evine gelip kızın sürekli kimlerle görüşmekte bulunduğunu sordu. Ziklas kendi ailesi halkı ile Râkım'dan, uşaklardan başka ancak iki üç adam sayabildi. Tabip Z. o gün ikindiye doğru bu adamların cümlesini orada hazır bulunmasını talep edip fakat hiç birisi hastanın yanına sokulmayarak başka bir odada alıkonulmasını tavsiye eyledi.

İkinci vakti doktor bu adamları istediği gibi bir odada hazır buldu. Misters Ziklas'a bu adamların birisini içeriye

152

sokup o çıktıktan sonra diğerini göndermesini öğütleyerek kendisi Mister Ziklas ile beraber hastanın yanına girdi.

Biçare kızcağız, son derece zayıflık içindeydi. Doktorla babası ellerini kızın yüreği üzerine koyup kalbinin gayet zayıf olarak vurmakta bulunduğuna dikkat ettiler. En evvel içeriye giren komşu çocuğu bir İtalyandı. Kız kendisini görünce biçare kendi derdini bırakıp "Nasılısınız Mösyö Sira-no, iyi misiniz?" diye çocuğun hâl ve hatırını sordu. Sirano gelip hastanın elini tuttuğu ve o dahi hâl hatır sorduğu hâlde Çan'ın yüreğindeki harekete hiç bir arıza gelmeyip kalbinin olgunluğuyla rahatladığı görülürdü. Doktor tarafından vuku bulan işaret üzerine Sirano çıkıp ikinci defasında yine komşulardan usta bir Rum girmişti. Kalpte hâlâ fevkalâde bir hareket yok. Ondan sonra arabacı Fransız girip yine bir değişiklik görmeyerek dördüncü nöbette içeriye Rakım girdi ve daha kapıdan girerken kalp uykudan uyanır gibi silkinip şiddetle vurmaya başladı!..

Doktor derhal Ziklas'ın kolunu dirseğiyle dürttü. Ziklas da"Anladım" makamında gözlerini kapadı.

Halbuki Râkım'm girişi üzerine kızda görülen değişiklik yalnız bu kadarda değildi. Yüzünde birtakım kızarıklık, sevgi, sevinç alâmetleri de görüldü. Hocasıyla herkesten fazla hâl ve hatır soruştu. Âdeta kalkıp yatağı içinde oturmak istedi. Oturdu ya! Doktorsa artık sair durumu yeterince görüp tatmin olduğundan herkesi aynı yere topladı.

Herkes, hastanın odasında buldukları sırada diğer bir odada doktorla Ziklas arasında şöyle bir konuşma geçti:

Doktor- Hocası girdiği zaman yüreğin harekâtında olan değişikliği anladınız mı?

Ziklas- Onu kim anlamaz? Elimin altındaki yüreğin, göğsünü yarıp fırlayacağından korktum bile. Âh zayıf kalbin!

Doktor- Efendim, söylemesi ayıp zannolunmasın. Bu

153

kızın hastalığı, delicesine aşk hastalığıdır.

Ziklas- Öyleyse bu sevgide Rakım Efendi'ye olacak. Öyle değil mi?

Doktor- Benim söylemekliğime gerek bırakmadınız.

Ziklas- Ey, bunun ilâcı?

Doktor- Bunun ilâcı yoktur efendim.

Ziklas- Sonra? Bu kız ne olacak?

Doktor- Doğrusu siz baba olduğunuz için size bu kadarını söylemek gerekmezse de, artık işin sallanacak yeri kalmadığını da söylerim. Bu kız şu haliyle daha iki ay yaşayamaz.

Ziklas- Aman Mösyö Z.!

Doktor- Amanı zamanı bu! Doğrusu buna bir ilâç var. Var ama zannıma göre yapılamayacak bir ilaç.

Ziklas- Ben yaparım!

Doktor- Kızınızı Mösyö Râkım'a verebilir misiniz?

Ziklas- (sonsuz bir heyecana düşüp bir müddet sessizlikten sonra) Kızı öldürmeye mi razı olayım? Bana kalırsa ben veririm.

Doktor- Olabilir ya! Sizin bileceğiniz şey! İsterseniz hoca efendiyi kızın yanına girmekten men ederiz.

Ziklas- Bir faydası olur mu?

Doktor- Hayır! Belki bir hafta evvel ölürdede kurtulur. Siz bunu daha evvelden düşünmeliydiniz. Böyle genç bir hocayı kızların yanına sokmamalıydınız.

Ziklas- Siz Rakım Efendi'yi tanımaz mısınız?

Doktor- Aşka, ilgiye dair delâlet eder hiç bir değişiklik, hiç bir eser göremedim. Âdeta kıza kardeşçe acıtmaktaydı.

Ziklas- Ben de böyle tanır ve Rakım hakkındaki güzel inancım üzerine yemin dahi edebilirim. Yani bugüne kadar Rakım, kıza böyle bir ümit verecek hiç bir söz söylememiş-

154

tir, hiç bir tavır göstermemiştir derim.

Doktor- Ben de sizinle beraberim. Lâkin bir kızın, bir erkeği sevmesi için erkek tarafından ona bir söz söylenmek gerekmez. Size dahasmı mı söyleyeyim? Eğer bunlar Rakım Efendi ile sevişerek, hâlleşerek sevişmiş olsa idiler kızınızda bu hastalık olmazdı. Gayeti bu hastalığa bedel bir ahlâksız hastalığı gelirdi. Halbuki...

Ziklas- Vallahi Mösyö Z., pek doğru söylüyorsunuz. Ben Râkım'da böyle bir fikir olduğunu mümkün değil teslim edemem. Biçare kızcağızım kendi kendisine etmiş, kendi kendisine kıymıştır. Bakalım validesini, kızı, Râkım'ı razı edersem ben bu kızı Râkım'a veririm. Öldürmek-tense...

Doktor- Eğer öyle bir şey olursa, belki ümitler kuvvet-leşir.

İşte o günkü muayene bu suretle yapıp ancak bu muayene sırrından ne kızların, ne Râkım'ın, ne de hattâ Madam Ziklas'ın asla haberleri yoktu. O akşam Mister Ziklas gündüzki muayene sırrını karısına açtı ve kızın derdine ilâç ancak kendisini Râkım'a vermek olduğunu da söyledi. Vay Madam Ziklas'taki telâş, şiddetli şaşırma! itirazı kesinlikle reddyledi. Kızın bu kadar amcazadeleri, dayızadeleri filânları varken başkasına ve bahusus bir Türk'e ve bahusus kendi hocasına vermek arını nasıl kabulleneceğini kocasına sorarak ölümüne razı olmak lâzım geleceğini hükmeyle-di...

Vah biçare Misters Ziklas! Yüreğinin onaylamayacağı bir hükmü vermişti. Hiç bir anne kızının ölümüne razı olabilir mi? Bir iki saat sonra, evvelce vermiş olduğu görüşün pisliğine anlayıp ağlayarak o dahi kocasıyla oy birliği etti. O günkü muayene sırrından Râkım'ın hiçbir haberi olmadığını söylemiştik.

Acaba kızın hastalığı kendi aşkından ibaret olduğunu

155

olsun bilir miydi?

Hayır! Can, biçare Canan için kendisini konuşturduğu zamanlar Canan'ı kıskandığını anlamışsa da, bu hasedin varlık ve kaynağını yürek altında gizli olan bir aşk ve heva olması olanağını bulamamıştı. Binaenaleyh hastaya ne kadar fazla acırsa bu beraberlik hep Can hakkında olan özel ve samimi sevgiden doğardı. Hattâ muayene günü akşam üzeri kendi evine döndükten sonra, yüzü gözü sarkık büyük bir karamsarlık içinde gelmiş ve bunun sebebini gerek dadı kalfa ve gerek Canan sorduğu zaman Çan'ın ölüm hâlinde hasta olduğunu söylemiş olmasıyla o gece Canan, bir genç kızın ölüm hâlinde hasta olmasına acıma duyduğu sebeple üzüntüsünü belli ettiği halde kendisinin Can hakkında bu kadar yakınlığını dahi sormaya cesaret etmişti.

Rakım- Allah Allah! De bakayım şimdi, şüpheye bir kat daha kuvvet ver!

Canan- (bir korkuyla) Hayır efendiciğim, şüpheden değil! Sizi pek üzgün gördüm de onun için...

Rakım- Nasıl üzülmem ya? Dağ gibi bir genç kız ölüm yatağında bulunsun da acımamak mümkün müdür?

İşte görüyorsunuz ya, Râkım'ın Can hakkındaki insanlık sevgisi ve şefkat icabından başka hiç bir şey değildir. Bununla beraber Canan'ın Rakım nezdinde cesareti ne kadar artabilmiş olduğunu dahi görüyor musunuz?

Ertesi sabah Mister Ziklas'ın adamı yine gelip Râkım'ı davet etti. Rakım cümleden evvel Çan'ın hâlini sormuşsa da gelen adam ne bilgi verecek? "Bu gün daha ziyade iyicedir." sözü bu bölümde basmakalıp bir söz değil midir?

Kalktı. Artık başka bir işe bakmayıp doğruca Beyoğ-lu'na gitti. Mister Ziklas'ı doktor Mösyö Z. ile beraber bir odada bulup o dabunların yanına girdi.

Hastanın hâlini sorduktan ve iyi kötü bir cevap aldık-

156

tan ve dereden tepeden bir kaç söz daha konuştuğundan sonra:

Doktor- Ey, delikanlı! Biz sizi bu gün niçin çağırdık, bilir misiniz?

Rakım- Hayrola Mösyö Z.!

Tabip- Bizim hastanın hastalığının sizmişsiniz.

Rakım- (Lakırdının farkına varamadı ise de her halde telâşını belli etmeyerek) Neden Mösyö Z.?

Doktor- Hem sebebi hastalığı sizmişsiniz, hem de biz şimdi şifasını sizden bekliyoruz.

Rakım- (ayakları suya ererek çok fazla bozulup) Aman Mösyö Z.! Benim hiç düşünmemiş olduğum şeyler mi ihtar edeceksiniz?

Ziklas- (ağlayarak) Zararı yok Mösyö Rakım, zararı yok. Biz hiç sizin düşünmemiş olduğunuz şeyi bildireceğiz. O şey ki, siz hiç düşünmemiş olduğunuz hâlde, Can pek çoktan beri düşünmektedir.

Rakım- (bet beniz kireç kesilip buz gibi dondu kaldı.)

Doktor- Dostum! Bu kızın hastalığı, aşk hastalığıdır, sevgi hastalığıdır ve bu aşk, bu sevgi dahi sizedir. Dünkü muayene bu durumu ispat etti.

Rakım- Mister Ziklas! Mösyö Z.! Sizi her ne suretle isterseniz temin için her nasıl yemin isterseniz edeyim ki, ben bu söylediğiniz lakırdıdan şu saate kadar haberdar olmadığım gibi hâlâ dahi buna inanamayacağım geliyor.

Ziklas ve doktor- Biliyoruz.

Rakım- (sözünü kesmeyerek) Zira yüreğimi yokluyorum, yokluyorum da vallahi içinde böyle bir his bulamıyorum. Doğrusu Çan'ı sevdim. Öğünerek söylerim ki, severim. Margrit'i dahi severim. Lâkın evlâdım gibi, kardeşim gibi, halis dostum gibi severim.

Ziklas- Ben eminim a çocuk!

157

Rakım- (sözünü kesmeyerek) Onlar da beni severler ama dinim, namusum başına yemin ederim ki, şimdiye kadar ben kendilerinden bu sizin sözlerinizi onaylayacak ve kuvvetlendirecek bir harf bile işitmedim, bir hareket bile görmedim.

Doktor- Buraları bizce, yani ailece kabul görür, dostum. Sizden şüphemiz yoktur. Fakat size dediğim gibi bu kızın derdi aşktır. Bu aşk, sizin aşkıdır. Bu kız şu hâlde kalırsa ölecektir. Eğer sizden istediğimiz şifayı vermezseniz, belki biraz ümit yolu açılır.

Rakım- Benim elimden ne gelir?

Doktor- Bizi ayıplamamanızı öncelikle rica ederiz. Zira görüyorsunuz ki bir gencecik kızı ölümün kara pençesinden kurtarmak için çalışıyoruz. Şimdi sizi Mister Ziklas kendisine damat etmek istiyor.

Rakım- (heyecan ve halecanla) Kimi? Beni mi?

Ziklas- (ağlayarak) Evet oğlum, sizi! Ne yapayım? Bu işte ne sizin, ne bizim kabahatimiz olmadığı gibi sanki kızın da kabahati yoktur. Sizin gibi bir meleği kim sevmez oğlum? Güzelliğiniz, olgunluğunuz, ilminiz, irfanınız, kendinize güvenişiniz, kibar tavrınız hep bir kızı bağlayacak hâllerdir.

Rakım- (daha ziyade telâşla) Aman Mister Ziklas!..

Doktor- işte böyle olacak. Sizin dininizin izni de vardır zannederim. Mister Ziklas ise serbest bir adamdır.

Ziklas- Ne diyorsunuz Allah'ı severseniz? Ben kızımın müslüman olmasına da razı olurum. İslam kötü müdür? Hep bir Allah'a tapmıyor muyuz? İnancımız arasında ne kadar fark var ki? İsa ve Meryem dahi bi bir kızı helakten kurtarmak için İslâm olmak suretinde mezhep değiştirmesine izin verir.

Rakım- Efendim oraları hep kolay. Lâkin...

158

Doktor- Artık lakin, makin lâzım değil. Bize bu fedakârlığı etmeli. Fakat ben zannederim ki, Misler Ziklas'a damat olmak sizin için fedakârlık değil, bilâkis şereftir. Menfaattir bile!

Rakım- Canım orası belli. Ben de kendimde bu şerefe liyakat göremiyorum. Lâkin işin içinde başka şey var. Şu ki, ben evliyim.

Ziklas- Evli mi?

Rakım- Evet, işte haber aldığınız cariye benim esimdir.

Ziklas- Şu lakırdınıza inanmak için bana izin buyurmanızı rica ederim Mösyö Rakım.

Rakım- Hayır efendim, inanmanızı rica ederim.

Ziklas- Rakım Efendi, Rakım Efendi! Ben bu iş için size servetimin yarısını arz etmekteyim. Çünkü bütün malım iki kızımındır. Başka kimsenin değildir. Eğer bu defa kızı, şu elini uzatmakta bulunan ölümden kurtarırsan, size akrabalık ve dostluğumdan da yakın olan malımını üçyüz bin İngiliz lirası derecesinde bir de servet arz ediyorum.

(Canan'ın kulakları çınlasın...)

Doktor- Ne mutluluk!

Ziklas- Zati o kız, o cariye olsa olsa sizin bir odalığınız olabilir.

Doktor- Hatta nikahlı olsanız bile bir engel mi var? Osmanlılar nikahlı eşlerinden kolayca ayrılıp bir

başka kadına nikah kıyabilirler. -

Rakım- (bu sözleri büyük bir olgunlukla dinledikten sonra) Mister Ziklas! Ben fakir bir çocuğum. Halka arzuhal ve evrak yazarak, ders vererek ekmek paramı kazanmakta, yani demek isterim ki, benim gibi bir çocuğa ettiğiniz şu teklif hayat demektir. Hususiyle dostluğumuzu milyonlara değiştirmem! Lâkin ben gönlümü Canan'a vermişimdir. O kız bu yuvaya esir iken ben onu mesut ettim inancını göz-

159

lerim önüne alarak bu inançla kendimi mutlu etmişimdir. Nasıl mümkün olur ki ben para için veya başka bir ümit için Canan'ı ağılatayım. Rica ederim efendim, ellerinizi öpeyim, beni bu tekliften af buyurunuz. Emrederseniz bir daha konağınıza da gelmem...

Râkım'ın şu sözüne gerek Ziklas, gerek doktor ne kadar şaşılar, bilir misiniz? Hele doktor âdeta Râkım'ın bu kadar tokgözlülüğünü eşekliğine yüklemek istedi. "A budala! Birinin yerine olsun, bari şu Ziklas'ın teklifini kabul et de, sonra sen yine Canan'ınla zevk et!" gibi mânalar dadokto-run zihnine geldi.

Bu işe siz de şaşırdınız mı? Öyleyse garipsemenize şunu dahi katınız ki, bu fikir Misler Ziklas'a da geldi. O da, "Değil şu kızımı al da, var kıza duyurmadan gizlice Canan'a olan aşkını yine kuru!" dedi.

Lâkin isterseniz daha ziyade garipseyniz. Pek ister seniz siz de Râkım'ın eşekliğine kanaat getiriniz, iste Rakım bunu da kabul edemedi.

Doktor- Mösyö Rakım bana bir sırrını söyledi. Bilirsiniz ki, doktorlarla papazlar her sırrı bilirler ama, bu sırrı saklarlar.

Can- (yüzü daha ziyade değişerek) Bu sözlerini anlayamıyorum doktor efendi.

Doktor- Delikanlılık bu, ayıp değil a! Rakım Efendi'nin size...

Can- (bütün bütün başkalaşarak) Anladım. Fakat şaşırdım. Rakım Efendi beni kardeş...

Doktor- Hayır efendim, âşıkane sevgi, kardeşlik sevgisinden daha kuvvetlidir. Öyle değil mi Mösyö Rakım?

Rakım- (zorunlu bir davranışla) Ah! Öyle doktor efendi, öyle! Söylemeye dilim varmıyor ki, söz söyleyeyim, hâlimi kendim arzedeyim. Bari siz söyleyiniz. Ben kendisini böyle

160

yatak içinde gördükçe ne hâllere girdiğime dikkat etmiyorsa, siz dikkatlice bakınız.

Can- Acaip! Rakım efendi, gerçek mi söylüyorsunuz? Rakım- Pek gerçek efendim!

Can- Şimdiye kadar sizde ben böyle bir hastalık olduğunu zan bile etmemiştim.

Doktor- Evet efendim. Sizin böyle yatağa girdiğiniz günden beri derecesi bir kat daha artmaktadır. Fakat bizim asıl arzedeceğimiz şey, bu da değildir matmazel.

Can- (bayağı dermanını toplayıp) Dahası mı var?

Doktor-Dahası var efendim. Biz dün bu hâli babanıza da açtık.

Can- (öncekinden fazla bozularak) Babama mı?

Rakım- Evet efendim!

Doktor- Rakım Efendi'nin zoruyla ben açtım. Müslüman dininde sizi kendi dininizde olduğunuz hâlde nikâh edebilmeye izin vardır. Babanız bu işe razı oldu. Rakım Efendi'nin her türlü liyakatini teslim eyledi. Hattâ gelip size kendisi evlilik teklif edecekti, ama babalık hâlini bilirsiniz, şayet siz utanırsınız, o daha çok utanır diye. Zaten benim bu sırrı bilmeme dayanarak bu övünülecek hizmeti bana havale etti.

Can- (yüreklere eritecek kadar acı bir gülümsemeyle) Acaip! Fakat siz bu işlere nasıl güven verdiniz?

Doktor- Korkarım Rakım Efendiyi kabul etmemek fik-rindesiniz.

Can- Hele siz babamı çağırınız!

Rakım hemen dışarı çıkıp Ziklas'ı çağırdı. Onlar gelinceye kadar doktor, "Gerçek söylüyorum matmazel. Bu çocuk sizin aşkınızla çıldıracaktır Babanız onun hâline merhamet ederek evliliğinize izin veriyor, iş yalnız sizin emrinize kaldı," sözlerini konuşabildi. Ziklas ve Rakım da geldiler.

161

Can- (acaip bir utanmayla) Babacığım, doktor efendi bir şeyler söylüyor!

Ziklas- Evet kızım. Siz de ne söyleyecekseniz söyleyiniz. Burada bir yabancımız yoktur.

Rakım- isterseniz ben dışarıya çıkarım.

Can- (yine acı bir tebessümle) Ne gerek? Kendi kendisine:

' Eğer gizli bir yerde yanıyorsa, sırrım nerede saklı kalmıştır?

Rakım bu beyti işitince durumunu anlayamadığı bir üzüntüyle titredi.

Can- (sözünde devamla) Evet babacığım! Doktor efendi söylemek lâzım olan sözleri söyledi. Ben bu için imkânına hüküm veremedim. Sonra da bana Rakım Efendi'yi sevip sevmediğimi sordu. Halbuki onun beni pek sevdiğini, benim için çıldıracağını da Rakım Efendi dışarıya çıktığı zaman söyledi.

Ziklas- iyi ya kızım! Sen ne cevap vereceksin?

Can- Ah işte benim cevabım da budur: Ben Râkım'ı seviyorum. O da beni seviyor. Seviyor ama onun beni sevişi, benim onu sevişim gibi değildir. O beni kardeş gibi seviyor. Ben onu kardeş gibi sevmiyorum. Onun cariyesi Canan onu nasıl seviyorsa, ben de öyle seviyorum. Seviyorum ama, ah, ne fayda...

Kızcağız bu sözü söylerken gözleri dolmakla beraber babası ve doktor ve Râkım'ın dahi gözleri doldu. .

Can- Rakım, Rakım! "Ger ber lebem nebi leb yâbem hayât-ı bakî Ân dem ki cân-ı şîrîn bâşed be-leb sîde."

Bu beyit üzerine Rakım bütün bütün boşanıp, âdeta hüngür hüngür ağlamaya başladı, ihtiyar baba da Râkım'ı görerek ağladı. Doktorsa mermer gibi kaskatı ve buz kesildi.

162

Can- Babacığım, verdiğiniz kararda bir icra imkânı olsa, ben şimdi dirilir, kalkardım. Sana ne diyorum? Rakım beni, benim onu sevdiğim gibi sevmez. Kız kardeşi gibi sever. Eğer benim onu sevdiğim gibi sevmiş olsaydı, şimdiye kadar mutlaka bir eserini gösterirdi. Kızlar, kızlarla bu kadar gizli konuşmalar, elbette birbirine yüzlerini kızartacak gibi sözler söyleyebilirlerse de, Rakım bizim yanımızda bir kızın ağzına alabileceği sözü dahi almamıştır. Onu bu hâlde gördükçe, ben da ona bir harf bile söylemedim. Yalnız kendi kendime dedim ki:

"Bâ-dil-i sengînet âyâ hiç der gired şebî

Âh âteş-bâr u süz u sîne-i şebgîr-i mâ"

Ziklas- Güzel ya, a kızım! işte Rakım dahi böyle senin gibi, seni sevdiği hâlde bir kelimecik söylemezmiş. Öyle değil mi Rakım Efendi?

Râkım'da cevap vermeye iktidar kalmamıştı ki, cevap versin.

Can- Nafile babacığım! Orta yerde onun cariyesi Canan var iken, ne yapsanız nafile. Hattâ Rakım bana acıdığından ötürü sizin dediğinize razı olacak olsa bile, ben razı olmam. Zira ölürsem, ben edeyim. Kendi mutluluğum için bir biçare kızcağızın yok oluşuna razı olamam.

Ortalığın hâli başkalaştı. Zira doktor bile artık hıçkırma hıçkırma ağlamaya başlamıştı. Bereket versin ki, kızın annesi orada yoktu. Eğer mevcut olsaydı, daha başka hâller dahi ortaya çıkacağından şüphe yoktu. Can ise artık ağlamayı kaybederek Râkım'a bakarak:

Can- "Azm-i dîdâr-ı tu dâred can ber leb âmedel Bâz gerdedyâ berâyed çistfermân-ı şümâ."

"Eğer tatlı canım dudaklarıma kadar geldiği şu anda, sen dudaklarını dudaklarım üzerine koyarsan sonsuz hayat bulurum. Senin taş kalbin hiç karanlığa düşmez mi? Ah bi-

163

zim yağdıran yakan karanlığa düşen gönlümüz"

Elhasıl babacığım, benim için gösterdiğiniz merhamete teşekkürler ederim. Size de ederim mösyö doktor. Sana da teşekkürler ederim Rakım Efendi. Zira sen bu kadarcık bir hileye rıza göstermek için dahi gönlüme büyük bir sevinç kattınız.

Bu fedakârlık senin tarafından benim için bir büyük fedakârlıktır... Ah, şu mutluluk halimde senden bir öpücük almak için her ayıbı göze alırdım. Lâkin kararım âhirete kadar senin bir öpücüğüne dahi

arzu ve özlemliler olarak gitmektedir. Allah'ın merhametini bu suretle kazanabileceğim ümidindeyim...

Meclisin bundan fazlası tahammül için kimsede kuvvet kalmamıştı. En evvel doktor zaaf göstererek dışarıya çıktı. Arkası sıra da Rakım çıkıp, biçare babası bir üzgün üzgün kızın yüzüne baktıktan sonra, o dahi çıkıp annesiyle, küçük kardeşini hastanın yanına gönderdi.

Pekâlâ, bunlar dışarıya çıktılar da, başka bir tartışmaya filâna mı başladılar? Ne mümkün! Üçü de dilsizlerin birbirine bakışıp, kaşla, gözle anlaştıkları gibi birbirinin yüzüne bakakalmışlar ve her biri üzüntülerini birbirine anlatmak için diğerine kaş ve göz işaretleriyle kalıp, bir harf bile söylememişlerdi. Kızın yanında annesiyle küçük kardeşi ne söyletiler?

İşte onu biz bilmiyoruz. Bizim bildiğimiz kadarı şu ki, Rakım artık bu matemli evde oturan ailenin işine yaramayacağını anlayarak bir ara sıvıştı, çıktı ve Çan'ın ızdırıp hâline ağlamak derecesinde üzülererek boynunu büküp Kumbaracı yokuşundan aşağıya inmeye başladı.

164

Onuncu Bölüm

Can biçaresinin Râkım'a mucip olduğu etki gerçekten fevkalâdeydi. O kadar ki, o zamana kadar Râkım'da Can için bir aşk yok idiyse bile, ondan sonrası için bu aşka karşı bir meylin oluşması bile baş göstermiş denilebilir. "O biçare kızcağız ne hâllere girmiş, âhîret insanı suretini almış. Vallahi sevilmeyecek kız da değildir. Farsça okumak da ona özgüydü. Ah, işte onu bu hâllere koyan hoca Hafız Divanı değil midir? Ben bu dereceye kadar etkisi olacağını hesap edememişim. En yakın beyitleri ne kadar bir derin aşk ateşiyle dinler ve anlardı. Meğer kendisini zehirlemek içinmiş. Vah biçare Can, vah! Eğer kıza bir hâl olursa vallahi yanarım." diye Hendekbaşı'na kadar indi.

Orada kime rastgelse iyi?

Felâtun Bey'e!

Adam, bırak şu sefihi be!

Nasıl bırakırız? Hikâyemizin yarısına ortak olan bir zatı nasıl terkederiz?

O hoppayı bu hikâyeye hiç bile katmamalıydık. Öyle lâzımdı ama, nasılsa katmış bulunduk. Hem Felâtun Bey'e bu buğz neden gerekti? Yoksa herifin şu alafrangalığını çekemez mi oldunuz? Eğer Felâtun Bey olmamış olsaydı, mayonez meselesi meydana çıkar mıydı? Ya Otel C. öyle bir zengin alafranga Osmanlıyı görebilir miydi? Kâğıthane'de madamın arabası önünde çifte muzıka çalınır mıydı?

Batasıya gittikten sonra neye yarar?

Zararı yok! işte sizi temin ederiz ki, bundan sonra ba-

165

tasıya gitmeyecek. Gidemeyecek ki, gitsin.

Korkarız paralar...

Korkacağınıza dinleyiniz:

Felâton- O! Birader! Allah versin, Allah versin! Kibarlık başka şey! Eski dostları göremez olurlar.

Rakım- (ıstırabından ne söyleyeceğini dahi bilemeyerek) Estağfurullah birader! Bugün zihnim pek perişandır. Şu Ziklas'ın kızı yok mu? Büyüğü, hani ya şu Can!

Felâton- Evet, insanın canına sokacağı gelen Can, değil mi? Canına yandığım, annesini karanlıkta kucaklamak yanlışığı olmamış olsaydı...

Rakım- Bırak Allah'ı seversen! Kızcağız can üzerinde.

Felâton- Niçin?

Rakım- Bilir miyim ben, ne için? Galiba verem olmuş. Doktorlar aşk hâlidir diyorlar.

Felâton- İşte gördün mü? Senin, gibi feylesofların yapacağı iş bu kadar olur. iffeti koruyalım, edebi koruyalım diye böyle körpecik kızları verem ederler, bırakırlar. Bana ilgi göstermiş olaydı da bak hiç böyle verem olur muydu? Turp gibi yaşardı, turp!

Rakım- (telaşla) Adam, bırakalım artık şu acıklı meseleyi. Kızcağız bugün, yarın yolcudur. Sen ne hâldesin bakalım, sen? Polini ile rahat edebiliyor musun? .

Felâton- Madem sen bana Çan'ın lakırdısını bıraktırdın, ben de sana Polini'nin lakırdısını bırakmayı teklif ederim.

Rakım- O ne için ya?

Felâton- Şunun için ki, artık kendisinden ayrıldım.

Rakım- (telâşla) Sebep?

Felâton- Bırak şu kaltağı, Allah'ı seversen!

Rakım- Canım, o nazlı Polini şimdi kaltak mı oldu?

166

Felâton- Hınzır kahpe, beni yolup kül ettikten sonra yüz çeviriverdi.

Rakım- Yolduktan sonra mı?

Felâton- Ah, öyle ya!

Rakım- Bari maliyeti bir kaç bin liraya buldu mu?

Felâton- Bir kaç bin mi? On altı bin diyemiyor musun?

Rakım- (daha fazla endişeli) Ne dedin? Zaten senin servetin ne kadardı ki?

Felâton- (gözleri dolarak) işte ne kadarsa hepsini yoldu!.. Ah birader, sen bana pek doğrusunu söylemiştin ama ne fayda! O zaman şimdiki aklım olsaydı, ne yapacağımı ben bilirdim.

Rakım- Ey, şimdi?

Felâton- Şimdi taşlarla dövünmekteyim ama fayda yok. Eniştemle de bozuştuk. Dünyanın hâlini şimdi anladım diyorum ya! Parasız kayını eniştelere, parasız biraderi kız kardeşler de kabul etmiyormuş. (Gözlerinin yaşı fazlalaştı.)

Rakım- Bu iş böyle kalacak değil! Elbet bir çaresini düşünmüşsündür.

Felâton- Dünyada bir dostum varmış. Vaktiyle ettiğim bunca iyiliklerin bir semeresi hasıl olmuş. Bizim ... Beyefendiyi bilirsin ya!

Rakım- Evet!

Felâton- İşte şimdi onun yardımına sığındım. Bize bir yönetsel görev ayarlayabilecek. Buna fazlasıyla inanıyorum. Çünkü bana güvence veriyor.

Rakım- Allah versin birader! Vallahi memnun oluruz. Bizim de eğer elimizden bir şey gelse esirgemeyiz ama...

Rakım bu lakırdıyı söyler söylemez Felâton bir kere Râ-kım'ın yüzüne bakıp ve acı bir tebessüm edip sonra veda bile etmeden aldı yürüyüverdi. Şimdi bu da biçare Rakım

167

için bir dert oldu mu? Artık alt tarafını sormayınız.

Bu, Rakım için niye bir dert olacak? Vaktiyle gözlerini açmalıydı da, elindeki serveti bir kaltağa kaptırmamalıydı. Evvelleri Râkım'ı beğenmiyordu ya!

Evet! Bu lakırdıda haklısınız. Lâkin Rakım gibi bir çocuk, kimsenin düşüp yok olmasıyla kalben sevinmez. Düşmanınin bile böylesine kötü bir duruma düşmesinden üzüntü duyar.

İşte Rakım da böyle bir hâlde, Çan'ın hastalığından çıkan iki tür üzüntü içinde kalarak evine geldi, o akşam çenelerini bıçak açmayarak, hattâ yemek dahi yemeye güç yeti-remedi. Efendisinin şu ıztırap hâli Canan'ı da sonsuz derecede ıstıraba şevketti. Ancak bu geceki hâl, her zamanki hale karşılık olmadığından zavallı kızcağız şen kahkaha atmaya güçyetiremeyip Râkım'ın karşısında boyuncuğunu büktü, kaldı. O gece Râkım'ın sigara ve kahvesi hakkında Ca-nan'a verdiği emirler âdeta şimdi bir mazlumun kanını dökerek henüz bıçağını silmekte bulunan yeniçeri zorbasının ağzından çıkıyormuşçasına bir heyecanla çıkardı. Binaenaleyh, Canan bu olağandışı duruma ağlamak veyahut ağlamamak lâzım geleceğini de şaşırıp tâ herkes yattıktan sonra, kendi yatağı içinde rahat rahat ve bol bol ve kana kana ağlamaya başarabildi.

Haniya o işine, gücüne asla halel vermeyip kronometre saat gibi işlemekte olan Rakım? Ertesi günü nereye gideceğini, ne edeceğini şaşırarak "Şimdi giyinirim, şimdi kalkarım, şimdi giderim. Fakat nereye gitmeli, ne iş görmeli?" diye ikindiyi evinde edip binaenaleyh akşamı da orada çıkarmaya mecbur oldu. Saat onu geçtikten sonra Yozefi-no'nun ziyafeti akşamından kalma yarım beylik

rakıdan biraz rakı çıkartıp içmeye başladı. Canan'ı da piyanoya oturtmuşsa da, kızcağız, efendisinde sevinç göremeyince kendi-

168

si de sevinemeyip çaldığından öyle bir lezzet almazdı.

Derken Yozefino gelmesin mi! Meğer o gün ders gün-üymüş. Rakım, kendisini karşıladı. Kadın gayet şen ve hattâ seksi meşrep olduğundan bin tebessümler, bin yaylanmalarla gerek Râkım'a ve gerek Canan'a selâm vermişti. İkisi de Yozefino'nun selâmını pek soğuk bir karşılıkla aldılar. Yozefino şaştı, kaldı. Bu soğuk tavırlara hiçbir anlam veremedi.

Yozefino- O ne? Ben bu mutlulukla dolu olan evi bu akşam bir kederle dolu görüyorum. Hayırdır inşallah! Rakım- Hayır, hamdolsun hiç bir kederimiz yoktur. Yozefino- Diliniz, yüreğinizdeki şeyi söylemiyor. Korkarım Canan senin canını sıktı.

Canan- (korkusundan titreyerek) Hayır madam, ben hiçbir şey yapmadım.

Rakım- Hiç Canan benim canımı sıkar mı? Bu lakırdıyı ben söylemiş olsam, sen inanmamayacaksın.

Yozefino- Öyle olmak lâzım geleceğini bilirim. Fakat bugün sizde mutlaka bir hâl var!

Rakım- Yok değil, var! Haniya Mister Ziklas yok mu, işte onun büyük kızı ölüm hâlinde hasta da, ona pek acıyorum. Bir genç kızın gürleyip gitmesi insanı yakmaz mı a madam?

Yozefino- Doğrusu acınacak bir şey. Hastalığı neymiş? Rakım- Gençlerin hastalığı ne olur? Bilirsin, ince hastalık!

Yozefino- Vah zavallı kızcağız vah! Vallahi acidım. Rakım- Hele benim ne kadar acıdığımı mümkün değil düşünümezsiniz. Âdeta kızcağızla kardeş gibi geçinirdik.

Yozefino- Canım daha şimdiden kızı ölmüş de yanmak lâzım gelmez! İnşallah bir şey olmaz da kalkar!

169

Rakım- Evet, babasına böyle teselliye biz de verdik. Her neyse, bizim bugünkü alemin birisi işte bu. Birisi de bizim Felâtun Bey meselesi.

Yozefino- O Felâtun Bey kimdir ki, meselesinin ne olduğunu anlayalım.

Rakım- Vay, sen Felâtun Bey'in kim olduğunu bilmiyor musun?

Yozefino- Sen ona dair bana hiç bir şey söylemedin.

Rakım- Söylemeye lüzum görmedim de onun için. Zira Felâtun Bey'i Beyoğlu'nda tanımayan kalmamıştır ki.

Yozefino-Ha anladım anladım. Şu Platon Bey değil mi?

Rakım- Evet işte o! Onun Türkçe ismi Felâtun, gavurca-sı Plâton'dur.

Yozefino- O bir tiyatrocü nazik bir bayanla Otel C.'de prenslik taslamaktaydı. Hattâ kendi ailesi Evranus soyundan geldiğinden bahisle asilzadelik dava ederdi.

Rakım- Asilzadelik dâva ettiğini bilmem. Velez ki etsin. Bizim memlekette hamdolsun bu esaret yoktur.

Yozefino- Ey, o beyefendinin nesine acıyorsun?

Rakım- Paraları tüketmiş de onun için!

Yozefino- Vah benim çocuk Râkımçığım vah! A oğul, dünyanın her budalasına acımak senin vazifen mi? Platon Bey çocuk değildi ya! Halbuki Beyoğlu'nda onun paralarını tüketeceğini çocuklar dahi anlamıştı.

Rakım- Ama ben ona acırım Yozefino, acırım. Zira ne kadar olsa arkadaşımıdı.

Yozefino- Ben inanmam ki, o adam senin arkadaşın olsun. Zira senin arkadaşın olsaydı, mutlaka senin akıl ve hikmetinden istifade ederdi. Biz haber almakta idik ya! Matmazel Polini yalnız kendi hesabına olarak Fransa'ya elli bin franktan fazla poliçe göndermiş. Kendi âşıkını oyunda yendirip paralara ortak olan metresle yaşamanın sonu-

170

cu budur. Nerede bir yankesici varsa onu kont veyahut baron diye Platon'a takdim eder, derhal kumara sevkeyler ve bunlar kendi âşıkından ne kazanırlarsa hanımefendi dahi ortak olurdu.

Rakım- (tam bir çekingenlikle) Sana bir şey söyleyeyim mi Yozefino? Sizin bu Avrupa'nın fenaları iyilerinden pek çok ziyade!

Yozefino- Ona şüphe mi ister? Lâkin şunu da bil ki, sizin bu İstanbul'un da budalaları, akıllılarından pek çok ziyade, işittiğime göre o Platon Bey'in üç dört yüz bin frank sermayesi varmış. Bu sermayenin geliriyle üç dörtyüz bin sene ömrü olsa yine bir bey olarak yaşayabilirdi. Bu parayı kendisine babası bırakmış. O dahi kendisini harcamaya memur eylemiş. Bakalım beyefendimizin üç dörtyüz kuruş kazanmak kudreti var mıydı?

Rakım- Ne gezer!

Yozefino- Gördün mü bir kere? İnsan para harcar ama para kazanmaya kudreti olur ve daha âlâsı para kazanmaya başlar da öyle harcar. Para kazanmaya başlar da harcar dediğimin sebebi şudur ki, bazı adamlar kendilerinin para kazanmaya muktedir bir hünerver olduğunu zannederlerse de bu zan, ellerindeki servetin bitmeyeceği hakkında olan zan-ı gibidir. Sen de gençsin. Hem senin hünerin, senin marifetin kazandırıyor. Sen niçin onun gibi yapmadın?

Rakım- (garip bir tebessümle yavaşça) Beni de sen baştan çıkarmadın mı?

Yozefino- Bak şu dadı çocuğuna bir kere. Bak şu beşik bebeğine! Ah, isterdim senin de yakını Matmazel (bu arada Canan, efendisinin Yozefino'nün kulağına fısıltı ettiğini görünce dışarıya çıkar) Polini gibi birisi yakalamış olsaydı da, seni görseydim.

Rakım- Benim nemi alacak?

171

Yozefino- Hiç olmazsa seni işten, güçten men edip perişan eylerdi ya! Zalim! Ben sana annelik ettim. Pek de annelik demeyeyim ama, kız kardeşlik ettim. Daha doğrusu dostluk ettim.

Rakım- Canım, bilmiyor muyum ya? Şaka ettim.

Yozefino- Ha şöyle! Kendi idaresine kudreti olmayan ve halbuki dünyasında kendisinden başka bir kimseyi beğenmeyen derbederlerin hâline acıyıp da mesut haneni âlâm ile doldurmakta ne mâna var? Biraz da lâtife et zahir. Hele şu mastikadan bir yudum da bana ver bakayım. Yozefino rakı içiyormuş diye büyük madamların kulağına gidecek olsa, dünyada benden daha kötü kadın olmazdı. Fakat Yozefino rakı içer ama Râkım'ın yanında içer. Erkek sevdi ve sever ama Râkım'ı sevdi ve onu sever! Zira ertesi günü Beyoğlu'nda ilân olunmayacağını bilir. Ah, benim akıllı Râ-kımcığım. Şu kâfir Canan seni benim kucağımdan aldı ama vallahi kızcağıza darılmam! Ondan başka birisi almış olsaydı, sen beni dahi yataklara serilmiş görürdün. Lâkin Canan nereye gitti?

Rakım- Çağırılım. Canan! Canan!

Canan- (dışarıdan) Buyur efendim!

Efendisinin kendisini çağırması üzerine kızcağız sevine sevine geldi. Gerek Yozefino'ya ve gerek efendisine içki kadehi sunar. Yozefino'nun sözleri Râkım'ın alanını dağıtmış olduğu yönle canı muzıka ister. Yozefino bizzat kalkar, gayet ferahlatıcı havalarla ortalığın evvelki ağız tadını yeniler. Ondan sonra Canan da piyanoya oturup hem şarkı okur, hem piyanoya dokunur. Tâ saat onbir buçuğa, onikiye gelir.

Yozefino- Rakım!

Rakım- Ne var?

Yozefino- Bu akşam beni konuk kabul eder misin?

172

Rakım- (tereddütsüz) Hay hay, canıma minnet! Hem kabul ederim, hem de sen bana bu kadar teklifsiz bulunduğun için sana bir de teşekkür ederim.

Yozefino- Ama bir şartı var.

Rakım- Nedir bakalım o şart?

Yozefino- Sen yerinden kıyıdanmayıp her geceki rahatını bozmayacaksın. Ben Canan'la beraber yatarım.

Yozefino'nun o gece dahi orada kalacağı ve kendisiyle beraber yatacağı Canan'ın yüzünde yeni bir takım sevinç izleri belirdi.

Rakım- Hayır, işte yalnız bu olmaz. Sen benim rahatımı istemiyor musun? Ben dadımın odasında pekâlâ rahat ederim. Şimdi Canan kalkar, benim yatağımın çarşaflarını değiştirir. Haydi Canan bakalım. (Canan sevine sevine gider.)

Yozefino- Vay, haniya teklifsiz, tekellüfsüz bulunacaktık ya! İşte sen rahatsız oldun.

Rakım- Hiç, asla!

Yozefino- Hem çarşafları niçin değiştiriyorsun?

Rakım- (gülümseyerek) alay edersin diye.

Yozefino- Ben şimdi seni döveceğim. Doğrusu sen benden, ben senden çekindik mi? İşte ben bu gece senin misk gibi kokunu koklayarak yatağında yatardım.

Rakım- Şimdi bu şakaları bırakalım da, dadımdan yemeğimizi soralım

Yozefino- Vallahi istediğim gibi olmadı. Siz yine teklife kalkıştınız.

Rakım- Bre canım, teklifsiz olalım diye aç mı kalalım? Hazır daha vaktimiz var. Eğer bir şeye ihtiyacımız varsa derhal düzeltiriz. Dadı, dadıcığım!

Fedayî- (aşağıdan) Buyur oğlum!

173

Rakım- Biraz buraya gelsen! . Yozefino- İşte şimdi dadıyı darıltacağız.

Rakım- Dadıyı mı? Amma anlamışsın ha!

Fedayı geldiğinde Rakım, akşama yiyecek ne olduğunu sorar. Mevsim patlıcan mevsimi olduğu için dadı iyi bir patlıcanlı kebab, bir de âlâ oturtma ve bir patlıcan dolması ve bir de pilâv olduğunu söylemekle beraber:

Fedayî- Korkarım bu akşam kokonayı bizde alıkoyacaksın.

Rakım- Evet yemeğimiz de yeter ya?

Fedayî- (memnun bir tavırla) Eder efendim, eder. Bizim tabaklarımız büyüktür. Sor kokonaya da, eğer canı başka bir şey daha istiyorsa hemen yapıverelim. Yağımız var, şekerimiz var, pirincimiz var, hamdolsun her şeyimiz var.

Yozefino, dadı kalfanın hoş hareketlerini görünce onun da kendisini kabul etmiş olduğunu anlamıştı. Bir de Rakım yemekleri sayıp anlatınca şen Yozefino çocuk gibi sevinerek:

Yozefino- Daha ne isteriz ki, bu kadar yemek çoktur bile. Teşekkür ederim dadı kalfaya ki, beni seviyor!

Rakım- (bu sözleri dadı kalfaya tercüme ve onun da cevabını Yozefino'ya anlattıktan sonra) Sen ne zannediyorsun Allah'ını seversen? Bizim dadı kalfa sevilecek insanları benden daha iyi bilir. Sen

burada altı ay misafir olsan, dadı kalfanın bu geceki memnuniyetini altı ay müddet daha uzatmış olursun.

Yozefino- Mesutsun Rakım, vallahi mesutsun. Yüzünü yerlere sürerek Cenab-ı Hakk'a dua ve teşekkür et.

Rakım- Evet Cenab-ı Hakk'ın, hakkımda olan bunca lütuf ve ihsanını takdir etmeyecek değilim madam. Benim gibi öksüz çocuğu bu kadar nimete boğmak! Bana senin gibi dostlar vermek...

174

Canan da işini bitirmiş olduğu için geldi. Artık içki içmeye geçildi. Muzıklar, şarkılarla yemek vaktine kadar vakit geçirildi. Sofra kurmak vakti geldiğinde cümlesi işe yardım edip Yozefino bizzat sofrayı kurmuş, Rakım, dadı kalfaya zahmet olmamak için aşağıdan yemekleri getiri vermişti. Hepsi beraber sofraya oturup yemeği yediler. Burvların a geceki hâlini birisi görseydi, Yozefino'yı ya Râkım'ın annesi zannederdi yahut ablası, zira bu dereceye kadar beyinlerinde kefil olmayıp, âdeta Rakım, Yozefino'dan bir sigara yapivermesini rica ederdi. Bu muhabbet, bu yakınlık saat üçe kadar devam etti. Ondan sonra Yozefino, Râkım'ın yatağına, Rakım dadısının odasına ve Canan da kendi yerine çekilmek üzere salon boşaltıldı.

Geçen defa olduğu gibi mutlaka bu defa da Yozefino Canan'ı konuşturur.

Aferin, iyi bildiniz.

Hem de mutlaka bu defa Canan dahi kendisine bazı esrar keşfeyleyler.

Hay hay! Çünkü Kâğıthane seyahati ve gece misafirliğinin ikinci defa olmasıyla beraber, üç dört aydan beri dostluğun dahi biraz daha yakınlık vermiş olması, kızcağıza bu cesareti verebileceği hesap olunur.

Acaba gerçekten vermiş mi ki?

Vermiş ya! İşte size hikâye edelim de bakınız:

Canan, misafiri soyundurmak için yanına gidip de, Yozefino soyunmaya başladığı anda, konuşturarak da karşılık verdi.

Yozefino- Ey, söyle bakalım Canan Hanım, efendi seni hâlâ sevmiyor mu?

Canan- (küçük bir utanmayla) Efendi beni niçin sevmesin? işte gördünüz ya, bu günkü dargınlığı da bana değilmiş.

175

Yozefino- Hayır, amacım o değil. Seni hâlâ kardeş gibi mi seviyor demek isterim:

Canan- (çaresizlik yüzünü kaplayarak) Kardeş gibi de seviyor, kızı gibi de seviyor.

Yozefino- Kızarma da, daha ne gibi seviyor, ben hepsini bilirim ya! Sana da söyletmek istiyorum. Çünkü böyle şeyler bana tat verir.

Canan- (ezilerek) Her türlü seviyor.

Yozefino- Söyle diyorum!

Canan- Söyledim ya işte.

Yozefino- Söylemiyorsun ki. Hiç bu odada, bu yatakta beraber yattığınız var mı?

Canan- (ıstıraplı) Of ustacığım, ama artık çok soruyorsunuz.

Yozefino- Soracağım! Evet sormaya hakkım var. Ben senin annen gibi değil miyim?

Canan- Öylesiniz ustacığım.

Yozefino- iyi ya işte, benden, annenden sırrını sakla-mamalı. Doğru söyle bakayım, efendi seni odalık etti mi.

Ustasının bu derece zorlaması üzerine Canan'ın malûmumuz olan büyük utancı yine baş göstererek Yozefino'yu bırakıp kaçmak ister ama, Yozefino kendisini durdurup baskısına devam edince:

Canan- (çaresiz) Etti ustacığım.

Yozefino- Yalan!

Canan- Vallahi etti. İki ay oluyor.

Yozefino- (derinden bir göğüs geçirmekle beraber) Şimdi tamamıyla içim rahatladı..

Canan- (biraz daha cesaret bularak) Niçin ustacığım?

Yozefino- Ben bilirim niçin!

Canan- Yok ama ben sizden sırrımı saklamadım ya. Siz

176

de bildiğinizi benden saklamayınız.

Biçare Canan'ın Yozefino gibi hem efendisinin hâlini bilen, hem de kendisi için dadı kalfadan sonra ikinci sırdaş olan bir kadının hallededeceği bir hayli sorunu olmasıyla kendisi, ustasına sırlarını keşfeyletiği gibi, onun da kendisine sırlarını anlatmasında ısrar ederek:

Canan- Ben hâlâ dadı kalfaya bile söylememiş olduğum bu sırrı size söyledim de, siz bana...

Yozefino- Vay, daha dadı kalfa bilmiyor mu?

Canan- Hayır ustacığım, söylemedim.

Yozefino- Niçin söylemedin? Ondan bir korkun var mı?

Canan- Yok!

Yozefino- Hele hele, korkun yoksa niçin söylemiyorsun?

Canan- Söylesem dadı kalfa memnun bile olur ama...

Yozefino- Öyle olduktan sonra, söylememekte mâna ne?

Canan- Nasıl söyleyeyim ya? Utanıyorum!..

Kızcağız şu "Utanıyorum" sözünü -o kadar bir utanma içinde- söylemişti ki, başka bir kız olsa göğsünü gere gere övünerek söyleyeceği açıkça belli bu sözü dadı kalfaya bile söylemekten utanan Canan hakkında Yozefino'nun içten sevgisi bir kat daha arttı. Binaenaleyh kızın kendisine göstermiş olduğu güvene karşılık:

Yezefino- Evet, sevindim. Şunun için sevindim ki, Rakım her ne kadar gayet akıllı, olgun bir çocuk ise de, gönlü henüz bir yere tam manasıyla bağlanmamış olduğundan kendisini perişan edecek bir yere gönül bağlarsa gerek kendisinin, gerek sizin perişan olduğunuzdan korkardım, işte yine onun gibi bir delikanlının yüz binlerce frank servetini elden gidererek şimdi perişan olmuş olduğunu bu akşam kendisi söyledi. Doğrusu seni satın aldığı zamandan beri

177

seviyordu. Lâkin senin de dediğin yönle güya bir kız kardeş gibi seviyordu. Böyle kız kardeş sevgileri insanın gönlünü bağlamaz. Gönül yine kendisi için bağlanacak bir yer arar. İşte şimdi sana bağlanmış. Artık Râkım'ın hiçbir tarafa göz ucuyla bile bakmayacağından ben emin olabilirim. Sen de emin ol.

Canan- Canım ustacığım! size bir şey soracağım.

Yozefino- (temiz kalple) Sor kızım.

Canan- Haniya şu bizim efendinin okuttuğu kızlar yok mu!

Yozefino- Evet işte onların büyüğü bugün ölüm hâlinde keyifsizmiş.

Canan- Ben de asıl onu soracağım ya! Bizim efendi o kız için pek çok düşünmektedir de...

Yozefino- Sen de bunu pek merak ediyorsun, öyle mi?

Canan- Bencesi değil! Efendinin bu kadar düşünmesini istemiyorum ustacığım.

Yozefino- Çocukluk etme, sana demincek demedim mi? Eğer efendi seni odalık eti eden olsaydı ne kadar dü-şünsen yeri vardı. Bundan sonra ise cennetten huri çıksa fayda yok. Ben Rakım Efendi'yi senden çok ve senden iyi tanırım!..

Canan- (Yozefino'yn kucaklayıp öperek) Ah, benim ustacığım! Vallahi yüreğime rahatlık verdin.

Yozefino- (o da kızcağızı öperek) Bak kahpeye bir kere! Ne vakit Râkım'a sahip olmuş, ne vakit de

kıskanmaya başlamış. Seni yaramaz kızcağz seni!

İşte bu gece Canan'ın Yozefino'ya keşflediği sırları söyleyerekbilenecek şeylerin bilinmesini istediye de henüz dadı kalfa bilmediği yönle gerçekten gizliliğin hala korunduğu söylenebilir.

Sözü edilen sohbetten sonra Yozefino yatağına girmiş

178

olduğundan Canan da odasına geldi. Geldi ama, odasını boş ve yalnız bulmadı. Yarım saatten beri kendisini beklemekte olan koca Rakım, Canan'ın Yozefino ile etmiş olduğu lakırdıları hemen tamamını dinlemişti.

Kız, efendisini böyle ansızın denilecek bir suretle odasında görünce ve Yozefino ile sırren söylemiş olduğu şeyleri işitmiş olacağına da hükmedince bir ara korkarak benzi atmıştı. Lâkin Râkım'ın yüzünde kendi korkusunun artmasını gerektirecek izleri göremediğine ve gündüzki hâllerin bütün bütün gitmiş olduğuna karar vererek rahatladı, efendisi sessiz olmasını söyler yolda salâvat parmağını dudağı üzerine koymuş bulunduğundan ses de çıkaramadı.

Bundan sonra bir fısıltı da Canan'ın odasında başladı. Zira Yozefino ile aralarında yalnız bir bağdadî duvar bulunduğundan açıkça konuşmaya imkan yoktu. Fakat bu fısıltıya kulak verecek olsa yine Yozefino'nun Canan'a vermiş olduğu garantiyi kuvvetlendirir şeylerden başka birşey değildi. Biz burada hep o garantiyi tekrarla niçin karalamaya devam edelim? Yalnız Râkım'ın şu sözlerini yazsak yeter:

- Dadım uyudu! Beni uyku tutmadı da, onun için geldim Canan!

Bir çeyrek, yirmi dakika sonra bu fısıltı da bitip genel bir sessizlik, ev içinde herkesin tatlı bir uykuya varmış olduğuna işaretti. Mevsim yaz olmak ve Canan zaten talimat-lı bulunmak sebebiyle sabah erkenden, ne kadar da erkenden olsa nihayet saat onda efendisini!.. Hayır, efendiciğini uyandırmış o da güya dadı kalfaya duyurmamak için onun odasındaki yatağının yerini değiştirmek için kalkıp karanlık odaya gelmişse de, dadı kalfa yatağında olmayıp aşağıda tencereleri, tabakları tıkırdatmakta olduğunu görünce, "Desene ki dadı kalfaya da işi anlattık. Zararı yok, hep arzu ettiği şey bu değil miydi? İşte varsın buna da memnun ol-

179

sun." diye masumane bir hülya ile yatağına girip uyumuştı. Saat on ikide herkes uyandığından Rakım da tekrar uyandı. Sabah keyfinin en iyisi kışa özgü olduğundan Yoze-fino, yazın bahçeye karşı edilen sabah keyfini o kadar lezzetli bulamayarak mâhaza saat bire kadar keyifler yetiştirildikten sonra kalktı, giyindi, Râkım'a veda ederek çıktı, işine gitti.

Haniya Rakım saat onda karanlık odaya geçtiği zaman "Varsın dadı kalfa dahi memnun olsun." filân dememiş miydi? Bu zatının olgunluğuyla aksini tanımlarsa, şaşır mısınız? Dadı kalfada bir yüz, bir yüz, bir çehre ki, mâzallah! Hattâ o gün çarşıdan alınacak büyük bir şey varsa haber verilmesi hakkında Rakım kendisinden emir istedikte hiç bir şeye lüzum olmadığı cevabının her harfini birer taş gibi fırlatıp Râkım'ın kafasına vurmıştu.

Çok şey! Bizim dadı kalfa ha!

Evet, işte Râkım'ı evlâdı gibi sevip, Canan'ı dahi kızı gibi severek ikisini baş göz etmeyi kendisi için en büyük övünme bizim dadı kalfada bu kadar hiddet ve surat vardı!

Rakım gittikten sonra Canan, dadı kalfanın yanına gelip teşekkür ve memnunane bir tavırla eğer Yozefino gelmemiş olsaydı, efendinin dünkü üzüntüsünün hâlâ devam edeceğini ve o iyi karıcık gelip de efendinin üzüntüsünü giderdiği için pek memnun kaldığını dadı kalfaya anlatıp şöyle konuştu:

Fedâyî- (hiddetinden ağlayacak kadar bir üzüntüyle) Bundan sonra o karı bir daha bu eve girerse, efendinin üzüntüsünü bir daha gidersen!

Canan- Ne oldu ya, a dadı kalfacığım?

Fedayî- Ne olduğunu ben bilirim. Zavallı kızcağız! Ne olduğunu ben bilirim.

Canan- (korkarak) Vallahi dadı kalfacığım, ne olduğunu

180

ben de bilmek isterim. Ne oldu Allah'ı seversen?

Fedayî- Ne olduğunu sen de bilersen, sen de benim gibi o karıyı bir daha bu eve koymadıktan başka, efendiye dahi onunla bir daha görüşmeyeceği için yemin verdimde benimle beraber olursun.

Canan- Ben zaten her şeyde seninle beraber değil miyim, dadı kalfacığım? Fakat ne oldu Allah'ı seversen, dadı kalfacığım? Seni bu kadar hiddetlendiren nedir?

Fedayî- Böyle şeyleri sana söylemek iyi değildir ama pek bedenim yandığı için artık dayanamayıp söyleyeceğim.

Canan- Söyle dadı kalfacığım. Allah'ı seversen söyle!

Fedayî- Söyleyeceğim şu ki, bu gece efendi beni uyumuş zannedip de yatağından kaçtı biliyor musun?

Canan- (kıpkırmızı olarak) Ey?

Fedayî- İyisi, daha anlayamadın mı?

Canan- Anlayamadım dadı kalfacığım.

Fedayî- Ahmak sen de! Senin dünyadan haberin yok. Seni efendiye beğendiremediğimiz sebebi işte buymuş. Bu gece benim odamdan kalkıp doğruca o frenk kokanası-nın odasına... Tâ sabahleyin saat ondan sonra yavaş yavaş geldiğini ben buradan mutfaktan duydum. Artık ben buna nasıl razı olabilirim? Dadı kalfanın bu yoldaki şüpheleri Ca-nan'dan başka bir kız için belki de alaycı bir tebessümü gerektirirse de Canan biçaresi için bir zaman tereddüt ve giderek artan bir utanmaya sebep oldu. Lâkin dadı kalfanın asılsız bir kötü niyet için efendisine bu kadar hiddet etmiş olmasına bir türlü razı olamayarak zaten efendinin üzüntülü bulunduğundan şu ara dadı kalfa da kendisine bir sert lakırdı söylerse ortada soyut yanlıştan dolayı bir kötülük çıkabileceğini hesap ederek:

Canan- Şey, dadı kalfacığım, ben sana bir şey söyleyeyim mi?

181

Fedâyî- Ne söyleyeceksin bakayım?

Canan- Ben böyle şeyi ne efendiden ümit edebilirim ne de Yozefino'dan.

Fedâyî- Haydi hey çocuk sen de! Senin dünyadan haberin yok dedim.

Canan- Var dadı kalfacığım, var.

Fedâyî- (Canan'm suratının mosmor olduğunu görünce derhal şüphesi değişerek) Kız, korkanın!

Canan- (boynunu bükerek) Evet dadı kalfacığım.

Fedâyî- Senin yanında mıydı?

Canan- (artık utanmaya gerek kalmadığını görünce koşup dadı kalfanın boynuna sarılarak ve öperek) Ben senin kızın değil miyim dadı kalfacığım? Sen benim anam değil misin ya?

Fedâyî- (Canan'dan fazla bir memnuniyetle o da onu öperek) Vay, öyle mi? Oh, evet, sen benim kızımydın şimdi daha büyük kızım oldun. Oh elhamdülillah! Zavallı kokana, zavallı Rakım, boşuna günahınıza girdim. Elbette helâllik dilerim ya!..

Sadık arabın bir dakika evvelki gazap ve hiddeti, bir dakika sonra yine o oranda bir memnuniyet ve sevince dönüşmüş olarak Canan'a bir çok talimat daha verdi. Hele Canan, Yozefino'nun gerek efendi ve gerek kendisi için ne kadar sadık, yakın, dost bir karı olduğunu dadiya lâıykıyla anlattıktan sonra arabın Yozefino hakkındaki eski sevgisi birkaç kat daha arttı.

O akşam Rakım, evine gelince Fedâyî bir türlü memnuniyetini saklamayarak durumu efendisine açtı. Rakım da Canan'ı odalık değil, âdeta evlenmiş olduğunu inkâr değil, övünerek ve kabul ederek yakında dini nikâh kıyacağını söyledi. Aman dadı kalfadaki sevinç! Rakım da kucığında, Canan da. Onu da öper, onu da! İleriki ders günü Yozefino

182

geldi dadı kalfa "Kadının murdar günahı üzerimde kalmasın" diye Canan'ın tercümanlığını kullanarak meseleyi Yo-zefino'ya anlattı ve kusurunun affını rica etti. Yozefino bir kahkaha ile gülüp ve bu kahkahasıyla bir çok mânalar içe-rip "Bugün zannederim ki, Râkım'ın ve Canan'm benden daha sadık dostları ancak sen olabilirsin. Ben bilirim ki sen Canan'ın Râkım'la evlenmesini amaçlıyorsun bu uğurda çok çalıştın. Lâkin sen yalnız Canan'ı düşünürsün. Râkım'ı sevk hizmetini de ben üzerime almıştım, inanmazsanız Râkım'a sorunuz. O mert çocuktur, inkâr etmez." dedi. Doğrusu o akşam olup da Rakım geldiği zaman Canan'ın sevgisine Yozefino'nun kendisini ne kadar sevk etmiş olduğunu inkâr etmeyerek âlemde kendisini seven bir dadı kalfa varsa bir de Yozefino olduğunu teşekkür ederek kabul etti.

183

I

Onbirinci Bölüm

Doktor Mösyö Z. ile Râkım'ın ve babasının biçare Matmazel Can huzurunda oynamak istedikleri oyunu becere-meyip de kızcağız sırrını açıkladıktan sonra hastalığı hızlı bir şekilde şiddetlenmeye başladığından Ziklas, diğer kızı Margrit için de korkup, onu bizzat kandırmak ve sözlerle İskenderiye'ye göndermişti. Margrit'i götürecektir olan vapura kadar uğurlamak için yine ondan gelen istek üzerine Ziklas, Râkım'ı bir kez daha davet etti.

Baba, anne ve kızla beraber Rakım da Kurşunlu mahzenden sandala binerek vapura kadar gittiler. Ziklas, kızını kaptana emanet etmiş olduğundan birinci kamarada kaptan bunlara çay ve kahve ikram ederek hatırlarını sordu. Oturacakları kadar oturup, ayrıldıkları zaman anne ve babası Margrit için resmi uğurlamayı yaparken Türkçe ve yavaşça kulağına "Ey Rakım, seni üç parça edebilmek mümkün olsaydı, ben de bir parçana sahip olmak için bir türlü vazgeçmezdim. Bir de kız kardeşimin sana ilgisini haber aldığım için artık benim elimden gelen şeyden kusur etmemem gelir. Eğer haber almamış olsaydım şimdi bir yatakta da beni görürdünüz! Ne ettim ettim, yüreğim üzerine taş bağladım, kendimi senin aşkın adı verilen ölümün pençesinden kurtarabildim. Canan'a özellikle selâmımı söyle. Kız kardeşimin katili kendisi olduğunu bilsin. Fakat bu katilde tamamıyla kusursuz olduğuna dahi emin olsun." Dedi. Acaip! Evet, işte burası biraz acaiptir. Daha acaibini ister

185

misiniz? Cezayir eyaletinden birisinin kaymakamlığına atanan ve başkent İstanbul'dan hareket eden Felâtun Beyi de bu vapur götürmekteydi. Güverte üzerinde Rakım ona da rastladı.

Rakım- Vay beyim! Rabbim selâmetler versin.

Felâtun- İstanbul'un zevkini size bıraktık birader. ... Adası'na kaymakam oldum, gidiyorum. Artık Matmazel Zik-las ile enine boyuna zevk ediniz.

Rakım- (şiddetle göğüs geçirerek) Birisini bugün, yarın mezara götüreceğiz, işte birisini sizin bindiğiniz şu vapur İskenderiye'ye götürüyor, İstanbul'un zevkini süren varsa, o da sizsiniz.

Felâtun- (Rakım Efendi'den fazla şiddetle içini çekerek) Evet, hakkın var. Babamdan kalan mirasın hepsini yedikten sonra, yüz elli bin kuruş kadar da açık borç etmişimdir. Fena zevk değildir doğrusu.

Rakım- Zararı yok birader. İnsanın akli sonradan başına gelir. Bundan sonra yapmazsınız.

Felâtun- Bundan sonra alacağım maaştan kendimi besledikten sonra arttıracığım miktarla bin beş yüz lira borcu ödemeye ömrüm yeterse belki doksan yaşında iken yine eğlenceye vakit bulabilirim.

Rakım- Adam sen de, ödenmeyecek borç mu olur?

Felâtun- Yok birader! Sefahat ettim, çocukluk ettim. Her haltı yedim. Ama memur olduğum yerde maaşımla geçinerek boşvermeksizin çok çalışacağıma emin olmanı rica ederim.

Rakım-Allah için birader, bu güven bende vardır. Hem Rabbim yardımcın olsun. Benim amacım, inşallah bundan böyle malın daha fazla büyür de, borcunu ödedikten başka bundan sonra da çalışıp kazandığın paralarla zevk etmeye fırsat bulursun.

Felâtun- İyice hizmet edip para kazandıktan sonra bu söylediğin şey olmaz değildir.

Rakım- Hah işte memuriyete bu fikir ve inançla gitmeni isterim. Bu fikir ve inanç kimlerde olursa mutlaka Allah'ın yardımına kavuşur. Allah selâmet versin birader. Bizi gönülden çıkarmazsın ya. Arada bir mektuplaşırız.

Felâtun- Hay hay, adiyö monşer!

Rakım- Bön vuayaj mon ami!

İngiliz kinine ne dersiniz yahu? Mayonez meselesinden sonra Ziklas ile Felâtun arasında oluşan düşmanlık hâlâ sessizce devam etmekteydi. Zira Felâtun'un Râkım'a veda ettiğini karı koca gördükleri hâlde çocuğa merhaba bile demediler. Ama hakları da yok mudur ya?

Bunlar yine geldikleri sandalla Kurşunlu mahzene çıktılar. Râkım'ın ev halkı bazı durumlardan haberdardı. Bu yüzden fazla oyalanmadan kendi evine döndü. Ziklas ile karısı da gidip yatmaya mecbur olan biçare Can ile meşgul olmaya başladılar. Zira artık doktorlar kızcağızla ilgilenmeyi terketmiş olduklarından annesi ve babası da bugün, yarın ölümünü beklediklerinden istediği herşeyi verdiler. O gün ise kızın canı bir et istemiş. Aşçıyı çağırıp gayet kuvvetli olması uyarısıyla beraber iyi bir et suyu ısmarlamış. Annesi ve babası et suyu içine bisküvi, peksimet doğrayarak yemekte olduğu hâlde buldular. Böyle bir hâlde çoktan beri rastlamadıklarından şaşmışlardı. Kızcağız, yemeğini yedikten sonra yatmayıp yatağı içine oturdu ve doktor Mösyö Z.'yi çağırmasını emreyledi.

Bir saat sonra doktor geldi. Kız göğsünden şimdiye kadar asla hissetmemiş olduğu ince bir kaşıntının vücuduna yayıldığını söyledi.

Doktor- Hâlâ kan geliyor mu?

Can- İki günden beri gelmiyor.

Doktor- Ya balgam?

Can- İki gün evveli kanlı balgam ve pıhtılar tükürmekteydim. İki günden beri hiç bir şey geldiği yoktur:

Doktor- Pekâlâ, pekâlâ, demek oluyor ki, rahat ediyorsunuz. Artık bu rahatınız üzerine yeniden birşey düzenlemeye gerek yoktur. Besleyecek şeyler yemeli. Soğuktan kendinizi korumalı.

Doktor efendi bu emirleri vermişse de, yüreği, "Demek oluyor ki, iki gün sonra bütün bütün rahat edeceksiniz. Zira bu hastalık insanın son günlerinde bir kaç gün böyle uygun davranır." demekte bulunmuştu. Fakat doktorun yüreğinde olan mânadan anne ve babanın ne haberi olabilir? Onlar doktorun "Pekâlâ, pekâlâ!" demesi üzerine kızlarını gerçekten çok iyi zannetmişlerdi.

Yahu, bu zalim hastalık son günlerinde insanın midasını de mi açıyor, ne oluyor? Çan'ın midasına bayağı bir kuvvet geldi. Hem gayet kuvvetli et suları göğsünü dahi yumuşattığından öksürüğü bütün bütün kesilmiş ve binaenaleyh kan ve balgamları dahi unutulmuştu. Garibi şunda ki, doktorun

vizitesinden sonra iki değil, beş gün geçti, kız hâlâ ölmedi! ölmekten başka, iyileşme belirtileri bile görülmeye başladı. Binaenaleyh doktor tekrar çağrılarak kızı etrafıyla muayene ettiğinde, hastalığın bu dereceye kadar değişmesine bir anlama veremeyip, tedbiren ne faydası olacak ne de zarar verecek bir su tertibiyle yine güzelce beslenmesini, soğuktan, rutubetten, tozdan ve topraktan korunmasını tavsiye ederek kalktı, gitti.

Doktorun bu defa verdiği ilaçlar ne kadar da etkiliymiş! Kız, midesinde gittikçe kuvvet bulmakta. İkinci gün doktor efendi bir daha çağrılarak yine o ilâçtan ve fakat biraz daha kuvvetlicesinden istendi. Herif kendi ilâcında böyle bir etki olmadığını bildiği hâlde, ilâcı hakkında oluşan iyiniyete

188

zarar vermeyip, güya daha kuvvetlisini yaptı.

Evet ilâcın bu defaki etkisi daha fazla oldu ya! Yatağında kımıldanamayan hasta, oda içinde gezinmeye bile başladı. Ey şimdi Molyer'in doktorlar hakkında söylediği söz yalan mıdır? Doktorluğun en fennî yönü bir hastanın ölmüş olduğunu anlamak olup, yoksa bir hastalığın hangi hastalık olduğunu teşhis etseler bile her hastalığın bir çok çeşidi olduğundan, hangi çeşidinden olmasına karar vere-mektedirler.

Verem hakkında, tıp kitaplarında, bu hastalığa tutulanlar için ilaç yoktur, bu hastalığa tutulanlar için verilen ilaçlar henüz yenidir ve denenmektedir. Lâkin el altında tedbir olarak iki satır daha yazılmış. Denilmiş ki. "Bu hastalıktan bazen kendi kendine iyi olanlar da vardır." İmdi bizim Doktor Z. de biçare Çan'ın yeniden can kazandığını görünce "Pataloji kitabının şu son uyarısı doğru imiş be!" diye kendi kendine şaşırarak artık kızın iyi olacağını yakinen gördükten sonra herif bütün bütün Lokman kesildi, gitti ki, bundan sonra kayıinvalidemi de getirsem, o da hiç olmazsa Bukrat kesilebilirdi. Şaka değil! Kız, gerçeği gibi kendisini toplamıştı. Hattâ yataktan bütün bütün çıktı. Gündüzün elbisesini dahi giydi. Ziklas, iki günde bir kere kızın değişen durumunu Râkım'a yazarsa da "işte oğul, size gerekli bilgiyi verdim. Fakat evime gelir de, kızı ziyaret ederseniz korkarım ki, hastalığı nükseder." ekini hiç bir mektubundan eksik etmedi.

Derken kızcağıza sağlık buldukça canı da sıkılmaya başlayarak, hocasını istemesin mi? Doktor Z.'den evvel babası itiraz ederek hastalığının ortaya çıkmasını gerekçe göstermeye çalışsalar da kızı ikna etmek mümkün olmadı. Aksine kız, artık Rakım için yüreğinde'aşka benzer bir şey hissetmemekte olduğu garantisini vererek ve babası, İz-

189

mir'de bulunup, öteden beri kendisiyle evlenmeye can atan bir dayızâdesiyle artık evlenmesi gerektiğini, kız ise buna dahi razı olduğunu belirterek, Râkım'a özel uşak gönderilerek çağrıldı.

Koca Rakım, kızı hayatta görünce sevincinden çıldırması geldi. Can ise, Râkım'ı karşısında görünce vücudu daha fazla sıhhat bularak,

"Beseret ger heme âlem beserem tığ-i zenend Ne tevân bercl-i ficvâ-yı tu bîrûn ez ser-i mâ"

beytini okumuşsa da, Rakım kendisini bu hâle koyanlar işte bu beyitler olduğundan kulağını uzak tutarak oralı olmamış bu gibi şiir hayallerine önem vermemesini tavsiye etmişti. Kız da artık yeniden kazandığı hayatı böyle sürdüreceği sözünü verdikten sonra iki tarafın da memnuniyeti son dereceye kadar vardı.

Rakım o kadar memnun oldu ki, yutkunup durmasından bir şey söylemek istediği hâlde söyleyemediğini gerek Can, gerek baba ve annesi anlamışlardı. Bu arada Çan'ın herşeyinin açıklanması gerektiğini belirtince Rakım, "Efendim, söyleyeceğim sözler yalnız babanıza aittir." diye onu bir tarafa çekip, "Gördünüz mü Mösyö Ziklas!.. Cenâb-ı Hak işte hem üç yüz bin lira servetinizi ve hem de nur gibi kızınızı size tekrar bağısladı." demişti ki, Ziklas, o tokgözlü, mert, sadık Râkım'dan bu sözleri işitince, oğlanı bir kat daha sevip, yüreğine sokacağı geldi.

Bundan sonra sözü uzatmakta tat yoktur. Kısa keserek tatlısına bağlayalım:

Ziklas, yazacağı kâğıtları yazıp, haberleri not ettikten sonra işin üzerinden iki buçuk üç ay kadar zaman geçmişti ki, Margrit İskenderiye'den ve Çan'ın yavuklusu İzmir'den

190

ve Margrit ile evlenmesi yine bu arada kararlaştırılan bir yeğen de Halep'ten geldi. Hepsinin evliliği kasım üzeri yapıldı. Rakım da ömründe ilk defa düğün için verilen baloda polka oynadı,

Hele ertesi gün kendi evine gelince, dadı kalfa, Canan'ın can evinde bir çiğerparenin canlanıp oynamakta bulunduğunu haber verdi ki, bu haber Râkım'ı her şeyden fazla memnun etti.

Altı ay sonra Râkım'ın kucağına Yozefino da nur topu gibi bir erkek evlat verdi. Böylece Râkım'ın mutluluğunu ikiye katlandığını hatırlarak sözlerimize son veririz.

NİHAYET

191

Bizim Felâtun Bey, varlıklı olduğu için, "kibirli"
ve azametinden geçilmemesi gerekiyordu. Ama
onun hâli bunun tam aksineydi. Alafrangalık
hâli malum ya! Herkese alçak gönüllük
göstermeye, herkesin yüzüne gülmeye insan
mecburdur. Hatta bazı kere Felâtun Beyin
yanında bulunan uşağı kendi beyini bir gayet
tatlı ve nazıkçe ve saygılı konuşuyor görünce;
"Bu efendi bizim beyin pek dostu olmalıdır"
nancına düşerdi. Lâkin o adamdan ayrıldıktan
sonra Beyefendinin kızgınlığından çıldırmak

lerecesine geldiğini ve hatta sövüp saydığını

(örünce ve işitince uşak şaştığından ne

İüşüneceğini dahi bilemezdi.

3 YTL

ISBN 9944-353-16-7

www.siberex.com

İNTERNETTEN SATIŞ

Bandrol uygulamasına ilişkin usul ve esaslar hakkında yönetmeliğin 5. maddesinin ikinci fıkrası çerçevesinde bandrol taşıması zorunlu değildir.

Ahmet Mithat Efendi _ Felatun Bey ile Rakım Efendi

www.kitapsevenler.com

Merhabalar

Buraya Yüklediğimiz e-kitaplar

Görme engellilerin okuyabileceği formatlarda hazırlanmıştır.

Buradaki E-Kitapları ve daha pek çok konudaki Kitapları bilhassa görme engelli

arkadaşların istifadesine sunuyoruz.

Ben de bir görme engelli olarak kitap okumayı seviyorum.

Ekran okuyucu program konuşan Braille Not Speak cihazı kabartma ekran ve benzeri yardımcı araçlar

sayesinde bu kitapları okuyabiliyoruz. Bilginin paylaşıldıkça pekişeceğine inanıyorum.

Siteye yüklenen e-kitaplar aşağıda adı geçen kanuna istinaden tüm

kitap sever arkadaşlar için hazırlanmıştır.

Amacımız yayın evlerine zarar vermek ya da eserlerden menfaat temin etmek değildir elbette.

Bu e-kitaplar normal kitapların yerini tutmayacağından kitapları beğenipte engelli olmayan okurlar,

kitap hakkında fikir sahibi olduklarında indirdikleri kitapta adı geçen

yayınevi, sahaflar, kütüphane ve kitapçılardan ilgili kitabı temin edebilirler.

Bu site tamamen ücretsizdir ve sitenin içeriğinde sunulmuş olan kitaplar

hiçbir maddi çıkar gözetilmeksizin tüm kitap dostlarının istifadesine sunulmuştur.

Bu e-kitaplar kanunen hiç bir şekilde ticari amaçla kullanılamaz ve kullandırılmaz.

Bilgi Paylaşmakla Çoğalır.

Yaşar MUTLU

İlgili Kanun: 5846 Sayılı Kanunun "altıncı Bölüm-Çeşitli Hükümler " bölümünde yer alan "EK MADDE 11. - Ders kitapları dahil, alenileşmiş veya yayımlanmış yazılı ilim

ve edebiyat eserlerinin engelliler için üretilmiş bir nüshası yoksa hiçbir ticarî amaç güdülmeksizin bir engellinin kullanımı için kendisi veya üçüncü

bir kişi tek nüsha olarak ya da engellilere yönelik hizmet veren eğitim kurumu, vakıf veya dernek gibi kuruluşlar tarafından ihtiyaç kadar kaset, CD, brail

alfabesi ve benzeri formatlarda çoğaltılması veya ödünç verilmesi bu Kanunda öngörülen izinler alınmadan gerçekleştirilebilir."Bu nüshalar hiçbir şekilde

satılamaz, ticarete konu edilemez ve amacı dışında kullanılamaz ve kullandırılmaz. Ayrıca bu nüshalar üzerinde hak sahipleri ile ilgili bilgilerin bulundurulması

ve çoğaltım amacının belirtilmesi zorunludur." maddesine istinaden web sitesinde deneme yayınına geçilmiştir.

T.C.Kültür ve Turizm Bakanlığı Bilgi İşlem ve Otomasyon Dairesi Başkanlığı

ANKARA

bu kitap Görme engelliler için düzenlenmiştir.

verilen emeğe saygı duyarak lütfen bu açıklamaları silmeyin.

Tarayan ve Düzenleyen

Yaşar Mutlu

www.kitapsevenler.com

e-posta

yasarmutlu@kitapsevenler.com kitapsevenler@gmail.com mutlukitap@hotmail.com

okurgezer@gmail.com kitapprensi@gmail.com

Bilgi güçtür, Güç ise bilgidir.

Ahmet Mithat Efendi _ Felatun Bey ile Rakım Efendi